

ALENE ELLER SAMMEN?

Barnevernarbeideres fortellinger om seg selv, sin profesjon og arbeidsplass

Heidi Larsgaard

One day a man was walking along the beach when he noticed a boy picking something up and gently throwing it into the ocean.

Approaching the boy, he asked, "What are you doing?"

The youth replied, "Throwing starfish back into the ocean. The surf is up and the tide is going out. If I don't throw them back, they'll die."

"Son," the man said, "don't you realize there are miles and miles of beach and hundreds of starfish?"

You can't make a difference!"

After listening politely, the boy bent down, picked up another starfish, and threw it back into the surf. Then, smiling at the man, he said..."

I made a difference for that one."

Loren Easley

Veileder: Anne Kyong Sook Øfsti

Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis MGFAM-H05

Diakonhjemmet høyskole – Vår 2009

Avd. for etter- og videreutdanning

FORORD

Denne oppgaven har ikke blitt til uten hjelp fra mange gode mennesker, med kloke hoder og varme hjerter. Først og fremst: Tusen takk til dere - Lise, Vilde, Gro og Kari - som så åpenhjertig og velvillig har gitt av dere selv. Dere ga meg mulighet til å utvide min horisont og få innblikk i kjente og ukjente tanker og følelser. Håper jeg har klart å ivareta deres stemmer.

En varm takk til min veileder, Anne Øfsti, som med sine dialogiske og underfundige spørsmål har utfordret, støttet og drevet meg fremover. Uten deg hadde jeg ikke kommet i mål og heller ikke anskaffet meg Skype! Du har lært meg mye.

Til min arbeidsgiver, som har gjort det økonomisk og tidsmessig mulig for meg å ta denne utdanningen - og til mine kolleger for de ekstra belastninger det har medført – Tusen takk!

Kloke venner med kloke hoder har kommet med innspill, lest, ”vasket” og gitt en klem ved behov: Mattias Øhra, Fride Lindstøl, Roy Johansen, Ingun Stang, Rønnaug Sørensen, Geir Winje og Sigurd Ohrem - Tusen takk for hjelpen.

Takk til hele familien min for støtte og oppmerksomhet. En spesiell takk til Timo, 8 år, som alltid minner meg på hva som er viktig her i livet. Nå er tante snart ferdig med ”boka”! Mine venner som har gitt meg plass, gitt en klem, tatt imot tårer og støttet på andre måter. Tusen takk for at dere er der: Inger Jonsrud, Ann Tove Manshaus, Inger Hermansen, Kjersti Nesbø og Anne-Lene Vintervold. En ekstra takk til Eva Mikkelsen, Roy Johansen og Anne-Berit Østvik for all støtte og hjelp i vanskelige tider. Det hadde ikke gått uten dere!

Sist, men ikke minst en stor TAKK til mine medstudenter som har vært uvurderlige i denne prosessen, med kommentarer, trøst, sang og latter dag og natt: Henriette Pande Sagdalen, Gro Lille og Rune Zahl-Olsen. En varm takk også til Sven Figenschou, Trym Aarstad og Kari Bergset som har lært meg så mye.

Tønsberg 30.04.09

Heidi Larsgaard

SAMMENDRAG

En av de vanskeligste oppgavene en barnevernarbeider kan ha, er å fortelle barn at de ikke kan bo hjemme lenger. Denne undersøkelsen omhandler hvordan fire barnevernarbeidere beskriver seg selv gjennom sine opplevelser i disse vanskelige samtaler. En forståelse som ligger til grunn for undersøkelsen er at barnevernarbeideres identitet er påvirket av sosial støtte og anerkjennelse på arbeidsplassen og av profesjonens føringer for hva barnevernarbeidere bør være, gjøre og inneha av kompetanse. Undersøkelsen omfatter også barnevernarbeidernes bruk av refleksjon og mestringsstrategier.

Gjennom metoden Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) er følgende spørsmål belyst i undersøkelsen:

- Hvordan beskriver barnevernarbeiderne sin identitet?
- Hvordan beskriver barnevernarbeiderne opplevelser av sosial støtte på sin arbeidsplass og fra kolleger/ledere?
- Er det samsvar mellom profesjonens føringer og barnevernarbeidernes opplevelser i forhold til hva de bør være og hva de bør kunne?
- Hvilke mestringsstrategier benytter barnevernarbeiderne og hvilke refleksjoner gjør de om overnevnte forhold?

Funnene viser at det er ulikt samsvar og tilhørighet mellom barnevernarbeidernes identitet og profesjonens føringer, og at flere forhold påvirker barnevernarbeidernes identitet. Funnene i undersøkelsen blir diskutert i forhold til teori og empiri om identitet, mestring, refleksivitet og sosial støtte. Rammer og retningslinjer for barnevernprofesjonen blir også belyst.

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING.....	5
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG NOEN BEGREPSAVKLARINGER..	5
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORMÅL MED STUDIEN.....	6
1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	9
2. TEORI.....	11
2.1 ER VI ELLER BLIR VI?	11
2.1.1 Selvidentitet.....	11
2.1.2 Yrkesidentitet	14
2.1.3 Profesjonsidentitet.....	15
2.2 JEG MESTRER, DERFOR ER JEG.....	18
2.3 JEG REFLEKTERER, DERFOR ER JEG... ..	20
3. VEIEN TIL MÅLET.....	22
3.1 VITENSKAPSTEORETISKE REFLEKSJONER	22
3.2 METODOLOGI OG IPA	24
3.3 HVA ER INTERPRETATIVE PHENOMENOLOGICAL ANALYSIS?	25
3.3.1 IPA og teoretiske forståelsesrammer.....	26
3.4 TROVERDIGHET, BEKREFTBARHET OG OVERFØRBARHET	28
3.5 INNSAMLING AV DATA.....	30
3.5.1 Utvalgsprosessen.....	30
3.5.2 Intervjuguiden	31
3.5.3 Samtalene	33
3.5.4 Kategoriseringsprosessen	36
3.6 ETISKE REFLEKSJONER	38
4. ANALYSEN	41
4.2 JEG ER.....	41
4.2.1 Fortellinger om kunnskap og kompetanse	42
4.2.2 Om mestring og selvtillit - de gode fortellingene	46
4.2.3 Hva kan følelsene og kroppens fortellinger fortelle?	48
4.2.4 Ansvarer - et følelsesmessig dilemma.....	55
4.2.5 Oppsummering	56
4.3 SOSIAL STØTTE OG ANERKJENNELSE	57
4.3.1 Når det ikke er noen å dele med	59
4.3.2 Når jeg ikke blir anerkjent.....	61
4.3.3 Tillit og mistillit	63
4.3.4 Oppsummering	65
4.4 MESTRINGSSTRATEGIER - VI LEVER OG OVERLEVER.....	67
4.4.1 Jeg er realist og lykkes	67
4.4.2 Jeg gjør forandringer	69
4.4.3 Oppsummering	70
5. HVA FANT JEG?	72
4.5.1 Alene eller sammen? En oppsummering.....	78
4.5.2 Hvilken betydning kan det ha for fremtidig forskning og utvikling?	80
LITTERATURLISTE	81
VEDLEGG.....	81

1. INNLEDNING

I mitt arbeid som familiekonsulent med ansvar for oppfølging og veiledning av fosterfamilier og fosterbarn, møter jeg barn og ungdom som deler sine historier med meg. Et av temaene som går igjen er barnas opplevelser av samtalen som omhandlet flytting fra hjemmet.¹ Et lite sitat fra "Per" på 6 år kan formidle en opplevelse. Han ble spurt hva han husket da det kom noen som skulle fortelle at han måtte flytte fra mamma og pappa:

Det kom en dame som snakket veldig høyt og veldig fort!

Mange beskriver dette som en periode av avmakt i forhold til de valg som ble tatt på deres vegne. Det hadde vært spennende å undersøke barnas opplevelser, men krav om godkjenning fra REK og studiens tidsramme gjorde at jeg valgte bort dette.² Jeg valgte derfor å samtale med fire barnevernarbeidere om deres opplevelser av disse samtalene.

1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG NOEN BEGREPSAVKLARINGER

De fire barnevernarbeiderne arbeider i barneverntjenesten og har lang erfaring i samtaler med barn som må flyttes fra hjemmet. I sin jobb kan de avhengig av en lengde på en barnevernsak, følge et barn og dets familie fra melding til plassering i fosterhjem (Barne- og likestillingsdepartementet (BLD), Lov om Barneverntjenester (barnevernloven) 1992, §4-3). Ofte har de også ansvar for oppfølging i fosterhjemmet etter utflytting, avhengig av organisering på det lokale kontor. Barnevernarbeiderne kan derfor ha kjennskap og relasjon til barnet og familien i mange år. Det er en av barnevernarbeidernes mange oppgaver å formidle til barnet at barneverntjenesten har besluttet å be fylkesnemda om å overta omsorgen for barnet og tidspunktet for når vedtaket skal bli fattet (ibid, §4-12). Barnet skal kjenne til foreldrene og barneverntjenestens oppfatning, noe avhengig av alder. Barnevernarbeiderne har dermed samtale(r) med barnet både i forkant, under- og i etterkant av fylkesnemdsbehandlingen (BLD, Retningslinjer om saksbehandling i barneverntjenesten, 2002).

¹ Begrepet "**Barn**" omfatter her barn og ungdom mellom 0-18 år.

² **REK** står for Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk.

Jeg har selv i en årrekke arbeidet som barnevernarbeider med ansvar for disse oppgavene. Mine personlige erfaringer har gitt meg en forforståelse av at vanskelige samtaler med barn, både personlig og faglig, er en av de mest utfordrende oppgavene barnevernarbeiderne har.³ Det var vanskelig å være budbringer av et budskap som jeg helt eller delvis var uenig i. Møtene med sterke emosjonelle reaksjoner fra barn og foreldre gjorde meg usikker på om mitt språk og budskap ble forstått og ga mening for barnet og familien. Jeg hadde også en stor grad av tvil når det gjaldt egen kompetanse. Mine erfaringer preget meg følelsesmessig og bidro til en rekke tanker med betydelig usikkerhet. Disse erfaringene er bakgrunnen for mitt valg av tema.

Før en grundigere gjennomgang av problemstillingen, vil jeg introdusere to begrep som er viktig å klargjøre på dette stadium i undersøkelsen:

Profesjonsidentitet benyttes om profesjonens kunnskapssyn og verdier. Barnevernarbeidere er profesjonsutøvere og er representanter for profesjonsidentiteten. *Profesjonens føringer* og *profesjon* vil benyttes synonymt (Molander & Terum, 2008). Jeg har valgt å benytte **Identitet** som fellesbetegnelse for å beskrive både *Selvidentitet* og *Yrkesidentitet* (Jensen, 2008). Selvidentitet omhandler våre private og personlige egenskaper, verdier og holdninger (Giddens, 1991 og Wie Torsteinsson, 2000). Yrkesidentitet eller profesjonell identitet er våre profesjonelle egenskaper, verdier og holdninger (Heggen, 2008). *Selvbeskrivelser, seg selv og selvforståelser* vil bli benyttet synonymt med identitet. De ulike begrepene vil bli nærmere beskrevet og mine valg er utdypet i teorikapittelet, kapittel 2.

1.2 PROBLEMSTILLING OG FORMÅL MED STUDIEN

I utgangspunktet var min problemstilling knyttet til selve samtalen(e) med barna og barnevernarbeidernes opplevelser av disse. Etter innsamling av datamaterialet, beveget jeg meg fra å se på selve samtalen i lys av teori om samtaler med barn, til å se på barnevernarbeidernes identitet og påvirkninger på denne. Kontekst for denne studien er

³ **Forforståelse:** Begrepet stammer opprinnelig fra filosofene M. Heidegger og H.G. Gadamer og er knyttet til forutinntatte tanker, ideer og forestillinger vi mennesker har om oss selv, andre og om ulike fenomener. Våre forforståelser er tolkninger av erfaringer knyttet til vår historie, vårt språk og våre tradisjoner og blir den forståelseshorisont vi møter andre med. Derfor er de forestillinger, virkeligheter eller sannheter vi uttrykker gjennom språket, subjektive og ikke nøytrale (I Aadland, 2001, s. 99-101). Psykiater og familieterapeut Tom Andersen hevder at behov for forforståelse er avgjørende i møte med andre, for uten denne vil heller ikke forståelse være mulig (Andersen, 2004, s. 143-44).

imidlertid samtalene som tas i forkant og etterkant av fylkesnemdsbehandling.⁴ Data-materialet fortalte noe annet enn det jeg i utgangspunktet var opptatt av, samtidig som min utvelgelse fra materialet ikke var tilfeldig. Da jeg hørte og leste fortellingene til informantene ga det gjenklang.⁵ Dette medførte det at mitt opprinnelige prosjekt ble endret og tok en annen retning enn først tenkt: ”Derfor får problemstillingen ofte ikke sin endelige utforming før resultatene av undersøkelsen presenteres” (Thagaard, 2003, s. 50). Denne studien er et godt eksempel på dette.

Datamaterialet ga meg informasjon om hva informantene ønsket å snakke om og hva de var opptatt av. Berørt av deres fortellinger, ble jeg opptatt av informantenes beskrivelser av seg selv og sin kunnskap og kompetanse. Som vist i forrige kapittel var dette noe jeg kjente igjen, spørsmålene om hvem jeg er som barnevernarbeider og om jeg har kunnskap og kompetanse til å utføre samtaler med barn. Videre ble jeg berørt og opptatt av informantenes sterke opplevelser og beskrivelser av sin arbeidsplass og kolleger/ledere. Med egen erfaring fra ulike barnevernkontor, har jeg selv stilt spørsmål om hvordan arbeidsplassen og kolleger virker inn på meg som person og valgte derfor å belyse dette. Barnevernarbeidere er også medlemmer av en profesjon, barnevernprofesjonen. Profesjonen med sitt utdanningssystem, sin fagforening og statlige styringsdokumenter kan også sies å ha en identitet, som med sitt kunnskaps- og verdigrunnlag, lover og retningslinjer legger føringer for profesjonsutøvelse. Jeg ble opptatt av om hva disse føringene stiller av forventninger, hvordan de påvirker informantene og i hvilken grad informantene tilslutter seg disse. Informantenes fortellinger beskrev også hvordan de søkte å regulere krav og forventninger fra profesjon og arbeidsplass, og jeg har derfor valgt å se på hvilke mestringsstrategier de benytter. Avslutningsvis har jeg valgt å se hvilke refleksjoner informantene gjør seg om ovennevnte tema.

Jeg har oppfatninger og for forståelser som vil prege min deltakelse i denne studien. Jeg har valgt å presentere en forståelse som jeg tar med meg i det videre arbeid. Stichweh (2008) har i sin artikkel ”Profesjoner i systemteoretisk perspektiv” stilt spørsmål og besvart om

⁴ **Kontekst:** Bateson har definert begrepet som en psykologisk forståelsesramme, en sammenheng der ”et budskap, en hendelse eller en adferd forekommer” (Ølgaard, 2001, s. 58). Med andre ord en ramme der noe vises eller sies og som indikerer hvilken sammenheng vi befinner oss i. Rammen eller konteksten er meningsbærende, dvs. gir mening til våre erfaringer.

⁵ **Gjenklang:** Når et individ gjenkjenner en opplevelse, følelse eller tanke i møte med andre, og blir berørt. (Vedeler, A.H.(2007): ”Sensible meetings between sense, no sense and nonsense – the Complex Dialogical Process of evolving a sense of the Relational Self and making sense of our Social world”, upublisert essay, side 2.

kunnskap og verdier tilhørende et moderne samfunn er like gyldige, anvendelige og funksjonelle i dag som tidligere. Han hevder at det er de ikke. Slik jeg forstår han, kan ikke profesjoner og profesjonelle lenger kun benytte tidligere tiders kunnskap og verdier, men må være aktive i sin søken etter ny forståelse og nye verdier da dagens sosiale utfordringer krever det. Slik jeg ser det medfører en slik tenking både at profesjonen og barnevernarbeiderne må belyse og eventuelt reforhandle etablerte diskurser, teoretiske antakelser, verdier og etiske føringer.⁶ Aktiv søken etter ny kunnskap og nye verdier forutsetter at profesjon og profesjonsutøvere har gode kommunikasjons- og refleksjonsevner og at arbeidsplasser må legge forholdene til rette for slike prosesser. Dette er et syn jeg deler, samtidig som jeg tenker at dette er en krevende oppgave. Både personlig for barnevernarbeideren og for organisasjoner og profesjoner, da det ofte er utfordrende og til tider ubehagelig å stille spørsmål ved etablerte sannheter. Jeg har imidlertid valgt å innlemme informantenes syn på kunnskap og kompetanse som en del av deres identitet og undersøke denne. Hvordan informantene gjennom sine fortellinger viser til bruk av refleksjon, alene og sammen med andre, vil også inngå som en del av denne studien.

Denne studiens hovedfokus er på bakgrunn av ovennevnte barnevernarbeidernes identitet i konteksten samtaler med barn som skal flytte fra sitt hjem. Hvordan sosial støtte på arbeidsplassen og profesjonens føringer påvirker denne. Hvordan mestrer og reflekterer de over sine opplevelser? På bakgrunn av intervjuene og mitt samspill med datamaterialet fremkom følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan beskriver barnevernarbeiderne sin identitet?
- Hvordan beskriver barnevernarbeiderne opplevelser av sosial støtte på sin arbeidsplass og fra kolleger/ledere?
- Er det samsvar mellom profesjonens føringer og barnevernarbeidernes opplevelser i forhold til hva de bør være og hva de bør kunne?
- Hvilke mestringsstrategier benytter barnevernarbeiderne og hvilke refleksjoner gjør de om overnevnte forhold?

⁶ **Diskurs:** Omhandler praksiser og forståelser som kan sies å være integrert i personer eller institusjoner/samfunn som mer eller mindre normale. Disse anses SOM gyldige, virkelige og sanne og opprettholdes og deles med andre (Neumann, 2001).

Disse spørsmålene bidro til følgende problemstilling:

ALENE ELLER SAMMEN?

Barnevernarbeideres fortellinger om seg selv, sin profesjon og arbeidsplass

Alvesson & Skjöldberg (2008) hevder at et nødvendig element i en studie er å reflektere over studiens "politisk-ideologiske og maktrelaterte karakter" (ibid, s. 23). En studie som denne kan ha en påvirkningsmulighet som kan fremme politiske og ideologiske syn. Det er derfor viktig at jeg redegjør for mine intensjoner, hvorvidt jeg ønsker å reproducere eksisterende forhold eller utfordre disse. I denne studien er det et ønske om å belyse barnevernarbeiderens posisjon i en profesjon med tanke på å utfordre etablerte diskurser. Hovedfokus er imidlertid å søke å belyse hvordan det oppleves å ivareta en av de vanskeligste oppgavene i vårt samfunn, å fortelle barn at de må flytte hjemmefra. Barnevernarbeiderne har lav status og blir ofte uthengt i media, uten at offentligheten er godt nok kjent med hva de lykkes med (Stang, 2007). Jeg ønsker først å synliggjøre barnevernarbeidernes utfordringer og dilemma i deres hverdagsliv. Samtidig som jeg håper denne studien kan bidra til å utvide forståelsesrammene for diskurser og praksiser i barnevernfeltet.

1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN

Jeg har i kapittel 1 gjort rede for mitt valg av tema, studiens kontekst, samt noen begrepsavklaringer om identitet for videre lesing. Videre har jeg vist til bakgrunn for valg av forskningsspørsmål og problemstilling, samt mitt formål med undersøkelsen.

I kapittel 2 fremkommer teori og empiri om ulike forståelser av identitet og mine valg for denne studien, basert på en konstruktivistisk grunnlagsforståelse.⁷ Her vil også teori om mestring og mestringsstrategier, samt refleksjonsbegrep bli omtalt. Teori og empiri knyttet til sosial støtte vil kort fremkomme i teori om mestring, men vil primært fremstilles i kapittel 4.3 om sosial støtte og anerkjennelse.

⁷ I denne studien velger jeg å ikke trekke et klart skille mellom **konstruktivisme** og **sosialkonstruksjonisme**. Likheten mellom disse to er at vi i våre liv utvikler hypoteser og antakelser om fenomener i verden som gir mening for oss, uten at dette kan kalles objektive sannheter. Sosialkonstruksjonismen vektlegger at disse konstruksjonene blir til gjennom samhandling med andre, gjennom språket og i en gitt kultur (Lundby, 1998 og Anderson, 2003). Se for øvrig kapittel 3.1

I metodekapittelet, kapittel 3, gir jeg en kort innføring i vitenskapsteoretiske paradigmer og mine valg her, før jeg nærmere beskriver Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som er mitt valg av metode. Jeg vil vise til IPA sitt teoretiske ståsted både som metode og analyseredskap og avslutningsvis presentere mine erfaringer med innsamling og analyse av datamaterialet.

I kapittel 4, vil mine funn bli presentert, først ved å se på informantenes selvbeskrivelser i forhold til sin identitet.⁸ Deretter vil jeg vise til hvordan sosial støtte og anerkjennelse oppleves og kan påvirke barnevernarbeidernes identitet. Avslutningsvis vil jeg presentere barnevernarbeidernes beskrivelser av sine mestringsstrategier og hvordan disse kan forstås. Under hvert kapittel vil jeg se om funnene samsvarer med profesjonens føringer for hva barnevernarbeiderne bør og skal kunne og hvilke refleksjoner informantene gjør seg. En oppsummering av de ulike funnene i kapittel 4, vil bli sammenfattet og presentert i kapittel 5., sammen med mine tanker om hvordan disse kan benyttes i videre undersøkelser.

⁸ **Funn** må her ikke ses på som objektive, lovmessige sannheter, men som kontekstavhengige funn.

2. TEORI

Hvordan beskriver barnevernarbeideren sin identitet og hva sier profesjonsidentiteten om hvordan barnevernarbeiderens identitet bør være? Jeg vil først gi en grundigere redegjørelse for identitetsbegrepene vist til i kapittel 1.1. I datamaterialet kommer det frem at barnevernarbeidernes opplevelse av egen identitet synes å bli påvirket av sosial støtte på arbeidsplassen og samspill med kolleger. Av hensyn til teorikapittelets omfang, har jeg valgt å vise til teori i analysen (se kapittel 4.3). Derimot har jeg valgt å se nærmere på teori og empiri knyttet til begrepet mestring som også innebefatter sosial støtte som en del av sitt teorigrunnlag. Avslutningsvis har jeg valgt å se på teori knyttet til begrepene refleksjon og selvrefleksivitet.

2.1 ER VI ELLER BLIR VI?

Spørsmålet ”Er vi eller blir vi?”, viser til to forståelser av begrepet identitet, som reflekterer to ulike virkelighetsforståelser?⁹ Identitetsbegrepet er et stort og for meg til dels uoversiktlig fenomen. Jeg har valgt å vise til en forståelse av begrepet som er dypt rotfestet i folkepsykologien¹⁰, basert på psykodynamisk tenking (Wie Torsteinsson, 2000). Videre vil jeg vise til en systemteoretisk forståelse av begrepet. Deretter vil jeg klargjøre for leseren hva jeg legger i yrkesidentitet og profesjonsidentitet. Jeg har valgt å vise til teori knyttet til etablerte profesjonsteoretikere, samtidig som jeg søker å inkludere systemteoretiske forståelser. Jeg vil også vise til empiri som gjelder kunnskapssyn og verdier i profesjonsidentiteten.

2.1.1 Selvidentitet

Selvidentitet (Giddens, 1991, s 52) er et begrep som i denne studien benyttes til beskrivelse av private og personlige sider av seg selv som et refleksivt individ med egenskaper, verdier og holdninger. Innenfor familieterapifeltet selvidentitetsbegrepet vært et omdebattert tema (Wie

⁹ H. Goolishian har delt inn begrepet i: **Virkelighet:** Den sosiale prosess som skapes i språket og som vi temporært deler med hverandre. **Forståelse:** En temporær sosial konstruksjon av virkeligheten basert på persepsjon og kognisjon av ikke objektive virkeligheter. Forståelsen av virkeligheten er i stadig endring i takt med de møter vi har med andre og hvordan vi gjennom språket skaper nye konstruksjoner (Anderson & Goolishian, 1992, s. 63-66).

¹⁰ **Folkepsykologi:** Bruner definerer begrepet som ”folkesamfunnslære” eller ”sunn fornuft”, som er et dominerende kognitivt system medlemmene av et samfunn tilegner seg fra fødsel av. Alle kulturer har en folkepsykologi som inneholder normer for hva som ”driver” mennesker, og som er med på å danne ”vore forventninger til og vore dommer om hinanden” (Bruner, 1999, s. 30-31).

Torsteinsson, 2000, s. 38-39). Det tradisjonelle selvidentitetsbegrepet er knyttet til den psykologiske forståelsen av at individet er født med et *kjerneselv*, en autentisk og unik identitet. Dette kalles et "essensialistisk" selvbegrep (ibid). Psykologen Jerome Bruner (1999) hevder at ideen om det autentiske selv, som er gjenkjennelig for en selv og andre, ennå har et sterkt fotfeste i folkepsykologien og er nødvendig å utfordre. Dette fordi forholdet mellom individet og konteksten individet opptrer i er avgjørende for identitetsdanning. Innen familierapifeltet var det Bateson som først stilte spørsmål ved denne forståelsen. Han hevdet at utvikling og konstituering av identitet må ses som et relasjonelt fenomen i den kontekst individet befinner seg i til enhver tid. Sagt på en annen måte blir individets beskrivelse og meningen som individet tillegger seg selv og andre, utviklet i møtene med andre, i en gitt kontekst (Wie Torsteinsson, 2000, s. 38).

Utleddet av denne tesen har det blitt dannet en ny teori eller forståelse av at identitet *kun* skapes, utvikles og formes i relasjon til andre og i den kontekst vi er en del av. Dette kalles det "relativistiske" selvbegrepet (ibid, s. 39) og tilhører det sosialkonstruksjonistiske paradigmat innenfor systemteori. Dette synet innbefatter en forståelse av at vi kan ha flere selv, avhengig av hvem vi er sammen med og hvilke kontekster vi befinner oss i. Psykolog Harlene Anderson (2003) forfekter som representant for denne tenkingen at ved å flytte fokus fra et essensialistisk identitetsbegrep til det hun kaller et narrativt identitetsbegrep, som befinner seg innenfor det relativistiske selvbegrepet, kan identitet beskrives og forstås på mange ulike måter¹¹. I denne forståelsen ser man identitet som noe forandelig, som mennesket selv kan påvirke og ikke noe gitt og uforanderlig. Ved å fortelle historier, også kalt narrativer og forellinger, ved bruk av språket, gir vi mening til våre synspunkter, verdier, følelser, praksiser og beskrivelser av oss selv og andre. Gjennom et livsløp vil man med denne forståelsen si at identiteten vil være i stadig forandring da vi møter nye mennesker og kontekster Anderson, 2003, s. 269).

De fleste mennesker har en opplevelse av sin selvidentitet som unik og avgrenset fra andre Stern tar utgangspunkt i muligheten for å tenke at individet har det han kaller en "fornemmelse av selv" (Stern, 2000, s. 45). Denne fornemmelsen, som avgrenser oss fra andre, er unikt på den måten at vi organiserer våre erfaringer i oss selv, gjennom møter med

¹¹ "Narrativet henviser til den diskursive måte, hvorpå vi organiserer, forklarer, giver mening til og forstår, dvs. strukturerer og skaber sammenheng i vilkår og begivenheder i vores liv...en dynamisk proces, der både konstituerer den måde, vi organiserer vores livs hændelser og oplevelser på for at få dem til at give mening, og den måde, hvorpå vi er med til at skabe de ting, der giver mening, herunder os selv"(Anderson, 2003, s. 264)

oss selv i møte med andre (Wie Torsteinsson 2000, s. 43 og Stern, 2000). Han hevder videre at møte mellom ens subjektive organisering og den andres er avgjørende for opprettelse og utvikling av identitet, da ”..relasjonen både skaper og skapes av denne subjektive organiseringen” (Wie Torsteinsson, 2000, s. 43). Det unike blir subjektets måte å organisere sine erfaringer på. Han hevder dermed at det finnes et meg, til tross for ulike kontekster og ulike relasjoner, men at dette meg er i stadig forandring i et gjensidig samspill med de andre og kulturen. Stern er som sosialkonstruksjonistene opptatt av språk og narrativer:

Sprogets fremkomst skaber i sidste instans evnen til at fortælle sin egen livshistorie med hele det potentiale, dette indebærer med hensyn til at forandre den måde, man oppfatter sig selv på (Stern, 2000, s. 223).

Slik jeg forstår dette, blir vi de fortellingene vi forteller om oss selv og den enkelte har en erkjennelse om at noe er unikt ved seg selv, avgrenset fra andre. Denne identitetsforståelsen er basert på en aksept av at vår selvidentitet skapes i interaksjon med andre og de kontekster vi befinner oss i. Samtidig stiller jeg meg tvilende til et relativistisk selvidentitetsbegrep som hevder at vi kun gjennom språk, konstruerer oss selv i relasjon til andre. Ved å velge Stern sin teori om et avgrenset meg, fremkommer det unike ved et menneskes forståelse av seg selv og andre. Samtidig oppfatter som vi oppfatter andre som subjekter.

Jeg ønsker også å benytte Husserls begrep ”empatisk intensjonalitet” (I Wie Torsteinsson, 2000, s. 60) som jeg synes sammenfatter forholdet mellom den enkelte og de andre:

- *Vi erfarer at andre er avgrenset fra oss og har sin egen livsverden forskjellig fra oss*
- *Vi erfarer andre som subjekter med en livsverden som inkluderer oss*
- *Vi erfarer verden som en felles verden med andre – ”en intersubjektiv verden”*

I kapittel 4.3.4 vil jeg i oppsummeringen komme tilbake til denne fremstillingen i lys av informantenes fortellinger om sin arbeidsplass.

Dette har vært et forsøk på å gi en kort innføring i det store og omfattende teorigrunnlaget for selvidentitetsbegrepet. Denne studien tillater ikke en grundigere utdyping. Jeg vil nå vise til hvordan jeg velger å forstå yrkesidentitet, ikke som avgrenset fra selvidentitet, men som en videreføring av denne.

2.1.2 Yrkesidentitet

Yrkesidentitet eller profesjonell identitet beskriver informantenes forståelse av seg selv som yrkesutøver med sine verdier, holdninger og egenskaper. Heggen (2008) hevder også at yrkesidentitet bygger på selvidentitet, og bruker følgende definisjon:

Profesjonell identitet kan forståast som ei meir eller mindre medviten oppfatning av "meg" som yrkesutøvar, når det gjeld kva type eigenskapar, verdiar og haldningar, kva etiske retningslinjer eller kva ferdigheiter eller kunnskapar som konstituerer meg som ein god yrkesutøvar (s. 324).

Yrkesidentitet som selvidentitet kan også forstås som en konstruksjon, i samspill med og avgrenset fra andre. Heggen (2008) har ikke et konstruktivistisk utgangspunkt for sin definisjon, men jeg har likevel valgt å benytte den, da jeg mener den kan forstås innenfor en slik ramme. Slik jeg velger å se det står ikke de to definisjonene i noe motsetningsforhold til hverandre. De utfyller hverandre. Det er en kobling mellom de to, der fortellingene om informantenes yrkesidentitet knyttes til informantenes selvidentitet og beskrives som avgrenset fra andre.

Det er derfor vanskelig, også i datamaterialet, å skille mellom informantenes fortellinger om sin selvidentitet og profesjonelle identitet. Per Jensen (2008) har i sin studie sett på om og hvordan familieterapeuters private og personlige liv influerer på praksis som yrkesutøver og vice versa. Han oppsummerer med å påpeke at skillet mellom privat, personlig og profesjonelt liv ikke er så avgrenset som det ofte fremstilles, og at personenes livshistorier har stor innvirkning på praksis. Studien har familieterapeuter som informanter og det er forskjell på barnevernarbeidere og terapeuters kontekst for yrkesutøvelse. Jeg tenker likevel at vi uavhengig av profesjon, vil vi ta med oss personlige verdier og diskurser inn i det profesjonelle landskap. Muligheten for at disse ikke samsvarer med yrkesidentiteten er tilstede: "...practitioners in child protection work... can be at risk of being misled by personal values" (ibid, s. 210). Hvilke verdier selvidentiteten bærer med seg, kan i ulike kontekster og overfor ulike utfordringer stå i motsetning til, tett opp til eller være i samsvar med yrkesidentiteten.

Jeg velger i denne studien å benytte **identitet som fellesbetegnelse** på selvidentitet og yrkesidentitet. Dette fordi jeg i datamaterialet ikke fant skarpe skiller mellom selvidentitet og yrkesidentitet hva angikk informantenes fortellinger om seg selv. Begrepene *selv-beskrivelser*, *seg selv* og *selvforståelser* vil bli benyttet synonymt med begrepet identitet som vist i kapittel 1.1.

Informantene tilhører en profesjon som også kan sies å ha en identitet. Jeg har blant annet valgt å se på hvorvidt barnevernarbeidernes identitet er i samsvar med profesjonens identitet. Hva forteller informantene om seg selv i forhold til hva profesjonen sier om syn på egenskaper, kunnskap og verdier?

2.1.3 Profesjonsidentitet

Som vist i kapittel 1.1 omfatter begrepet profesjonsidentitet blant annet profesjonens kunnskapssyn, verdier gjennom etiske retningslinjer og andre overordnede føringer. Begrepene *profesjonens føringer* og *profesjon* vil benyttes synonymt med profesjonsidentitet i denne studien.

Hva er en profesjon? Hva kjennetegner en profesjon? Ifølge Molander og Terum (2008) er begrepet omstridt. Forskere og andre har imidlertid en felles forståelse av at en profesjon bygger på kunnskap som skal lede til noe profesjonelt. Kunnskap som benyttes viser til ”..epistemiske verdier som ”sann”, ”gyldig”, ”holdbar” osv., og til ”ferdigheter som kan være mer eller mindre godt utviklet” (ibid, s. 17). Yrkesutøvere henviser ofte til sin profesjon ved å forsøke på å overbevise andre at de har en berettigelse gjennom det de kan (ibid). Som barnevernprofesjon og yrkesutøver er det med et slikt tankesett nødvendig å vise til kunnskap og verdier som anses som nødvendige og nyttige i vår kultur. På den måten legitimeres en viktig samfunnsoppgave.

Hvordan dannes profesjonsidentitet? Valg av kunnskap gjennom teori og praksis, lover, forskrifter og utredninger fra departement samt valg av moralske verdier og etiske retningslinjer formidles gjennom nasjonale rammeplaner og utdanningsinstitusjoner. På sosialhøyskolene blir barnevernarbeiderne lært opp til å utføre profesjonens oppgaver. I tillegg overføres grunnlagstenking og diskurser om hvilke verdier, holdninger og egenskaper ved barnevernarbeiderne som anses som nødvendig for å utføre disse oppgavene. Etter endt

utdanningsløp forventes det at dette overføres til yrkespraksis (Smeby, 2008, s. 87). Fagforeninger og medlemmer av profesjonen påvirker også profesjonsidentiteten gjennom forskning, diskusjoner, artikler, etter- og videreutdanning mv.

Det kan foreligge ulike oppfatninger om hvilket kunnskapssyn og hvilke verdier som skal legges til grunn for utdanning av barnevernarbeidere. Tradisjonelt har eksempelvis vektlegging av forholdet mellom teori og praksis vært tema. Skal kunnskap og verdier basert på akademisk kunnskap overføres til praksis? Eller skal kunnskap og verdier først og fremst utledes fra praksis. I en studie har forskerne Standal & al. (2008) intervjuet to grupper høyskolelærere i sosionom- og barnevernpedagogutdanning. Den ene gruppen høyskolelærere er profesjonsutdannet og den andre universitetsutdannet, og de representerer ifølge forskerne to utdanningskulturer. Profesjonskulturen vektlegger praksiskunnskap som gyldig kunnskap knyttet til yrkesutøvelse, inkludert teori. De har praksisfellesskapet som modell for kvalifisering til en god sosialarbeider og vektlegger praksis fremfor teori. Refleksjon over praksis er knyttet til valg av teori, ikke nødvendigvis med et kritisk blikk på hvilken diskurs som styrer valget. Den akademiske kulturen vektlegger teoretisk kunnskap som mer gyldig enn praksis. Refleksjon over forholdet mellom teori og praksis er viktig for å kunne få avstand til og ha et kritisk blikk på profesjonsutøvelsen, både med hensyn til valg av teori og grunnlagstenking (ibid. s. 15). Dette er en liten studie som forfatterne hevder ikke er generaliserbar. Den er etter mitt skjønn likevel viktig å vise til. Barnevernarbeiderne blir innenfor samme profesjon stilt overfor to ulike syn på hva som vektlegges som gyldig kunnskap; praksis eller teori? Jeg tenker at informantenes identitet blir påvirket av både utdanningskultur og organisasjonskultur i forhold til valg av kunnskapssyn og grunnlagstenking.¹² Jeg vil komme nærmere tilbake på hvordan informantene reflekterer rundt dette i kapittel 4.2.1.

Profesjonsidentitet kan også sies å bestå av konstruerte historier som utvikles ved handlinger mellom ulike parter. Den kan komme innenfra, det vil si at medlemmer av en organisasjon danner en egen gruppe i et symbolsk fellesskap som sammen konstruerer og primært deler oppfatninger om hvordan noe bør være (Heggen, 2008, s. 323). Profesjons-

¹² Organisasjon benyttes synonymt med arbeidssted. **Organisasjonskultur:** ”..et mønster av antagelser – skapt, oppdaget eller utviklet i en gitt gruppe etter hvert som den lærer å mestre sine problemer med ekstern tilpasning og intern integrasjon – som har fungert tilstrekkelig bra til at det blir betraktet som sant og til at det læres bort til nye medlemmer som den rette måten å oppfatte, tenke og føle på i forhold til disse problemene” (Schein, 1985, s. 9 i Fisher og Sortland, 2001)

identitet kan også utvikles gjennom eksterne påvirkninger med tanke på hvordan noe bør være, som lover og retningslinjer. Eksempler for barnevernprofesjonen er barnevernloven (BLD, 1992), Rammeplan for barnevernpedagogutdanning (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005), etiske retningslinjer fra FO (2002)¹³, pålegg fra arbeidsgiver om en gitt håndtering av et fenomen osv. Barnevernloven (BLD, 1992) gir juridiske rammer for hva som kan og ikke kan gjøres i en barnevernssak. Loven er skjønnsbasert, dvs. at det finnes mange mulige forståelser og valg innenfor den juridiske rammen. Dette medfører at barnevernarbeidernes skjønnsmessige vurderinger er vesentlig for utøvelse av praksis. I NOU 2000:12 vises det til barnevernets verdigrunnlag, hvordan skjønn og dømmekraft skal eller bør utøves (BLD, 2000). I kapittel 5.1 sies blant annet:

Verdispørsmål i barnevernet kommer særlig til uttrykk i kritiske situasjoner når det skal gjennomføres praktiske og etiske overveielser om hva som tjener det enkelte barnet best. Etikken setter som sagt fokus på spørsmålet om både å ville og kunne gjøre det som er best for barna, men retter en særlig oppmerksomhet på konsekvensene av det en gjør eller unnlater å gjøre. Derfor er også refleksjon over egen yrkesrolle, personlig og etisk kompetanse, sammen med faglig kompetanseutvikling av grunnleggende betydning i barnevernet. (ibid).

Profesjonsidentitet kan derfor være noe som profesjonsmedlemmet er med på å samskape med andre, i tillegg til samspill med ytre retningslinjer, jf. en konstruktivistisk tankegang. Barnevernarbeidernes tilknytning til og identifisering med profesjonsidentitet kan være sterk eller svak. For enkelte vil forholdet mellom barnevernarbeidernes identitet og profesjonsidentitet være sterkt, mens det for andre vil være svakt (Heggen, 2008). Sterk eller svak tilknytning kan si noe om grad av profesjonstilhørighet. Hvordan informantene opplever møtet med profesjonsidentiteten og drøfting av hvilke konsekvenser dette kan ha for deres identitet vil være ett fokus i denne studien.

Som mennesker og yrkesutøvere vil vår identitet påvirkes av vår opplevelse av å lykkes eller ikke. Jeg vil nå redegjøre for teori knyttet til hvordan mestring kan forstås og hvilke strategier vi kan benytte når utfordringer som truer vår mestringsfølelse oppstår.

¹³ FO = Fellesorganisasjonen for sosionomer, vernepleiere og barnevernpedagoger.

2.2 JEG MESTRER, DERFOR ER JEG...

Hvordan møter informantene gleder og utfordringer i samtaler med barn som skal flytte? Begrepet mestring slik det brukes i dagligtalen viser til en tilstand av å lykkes. Gjennom opplevelse av å få til noe, ha kontroll på det man gjør og oppleve selvtillit kan mestring bidra til et positivt selvbylde. Mestring kan også defineres som problemløsningsprosess som kan forstås som ”både handlingsorienterte og intrapsykiske forsøk på å håndtere (overkomme, tolerere, redusere eller minimalisere) ytre og indre krav, og konflikter mellom krav som overskrider personens ressurser” (Hellesøy, 2002, s. 321). Heri ligger et grunnleggende syn på at mennesket som aktivt og kreativt søker å opprettholde sitt emosjonelle velvære ved å forhindre negative opplevelser og skape positive muligheter. Lazarus (1993 i Hellesøy, 2002) viser til fire mestringsstrategier han hevder vi benytter når vi utsettes for problemer, utfordringer og ubehagelige følelser. Disse er ”informasjonssøking, direkte handling, intrapsykiske endringer og hemming av handling”. Den sistnevnte innebærer å unngå å handle (ibid, s. 322). Ved store utfordringer kan stress oppstå og hvis mestringsstrategiene ikke fungerer hensiktsmessig eller stresset vedvarer over lang tid, kan utbrenthet bli resultatet.

Stress er tradisjonelt benyttet som et negativt begrep for påkjenninger, manglende mestringsopplevelse og reaksjoner. Ifølge Knardahl (2000) er det nødvendig å nyansere dette. Stress kan også ha en positiv og hensiktsmessig funksjon når vi holder på med noe vi er opptatt av og motivert for, og kan utløse positive opplevelser og reaksjoner. Det er imidlertid viktig å konkretisere hva den enkelte definerer som stressfaktorer fordi

...tidligere erfaringer, holdninger og grunnleggende antakelser vil derfor alltid være avgjørende for den enkeltes subjektive oppfattelse. Kulturene som individet lever i, både i og utenfor bedriften, bidrar til å forme dets holdninger og grunnleggende antakelser. (ibid, s. 266)

Grunnleggende antakelser kan i dette feltet forstås som trossystemer innenfor systemisk teori. Utbrenthet er et kjent begrep, særlig innenfor hjelpeyrkene. Ifølge Berge Matthiesen (2000) oppstår utbrenthet hos ”hjelpere som over lang tid utsettes for store krav til å gi av seg selv, dvs. til å forbruke energi, arbeidskapasitet og personlige ressurser” (s. 288), og kan være med på å bidra til endring i holdninger, atferd eller følelsesmessige tilstander. Konsekvensene av en slik tilstand kan knyttes til tre områder: ”Emosjonell eller følelsesmessig utmattelse, depersonalisering (”tingliggjøring” av andre; strategier for å skape psykisk eller fysisk avstand) og redusert selvaktelse (Christina Maslach, 1982 i Berge Matthiesen, 2000, s. 288).

Hvis det er slik at barnevernarbeiderne opplever kravene som for store til at de alene kan klare å mestre dem, kan stress eller utbrenthet oppstå. Her ser vi at den profesjonelle, i tillegg til å føle utmattelse, kan oppleve at et positivt selvbilde snus til et negativt. Objektivisering eller i verste fall demonisering av brukere og andre kan også bli en konsekvens av denne tilstanden. Individers opplevelse av ”grad av opplevde krav til personen, kontroll over arbeidsoppgavene og sosial støtte” er betydningsfulle for positiv stressmestring og selvfølelse, ifølge Hackman og Oldham (1959 i Knardahl, 2000, s. 270). Hvis det oppstår ubalanse mellom den innsats personen yter og belønningen som oppnås gjennom arbeidet, vil det ha negativ betydning for helsen og vice versa. Både forhold på arbeidsplassen og individuelle forhold i arbeidstakers privatliv kan innvirke på dette (ibid).

Personlige egenskaper har i mange studier vært tillagt stor betydning for stress, utbrenthet og dårlig helse. Dette er ifølge Knardahl (2000) en for enkel måte å forstå fenomenet på. For å unngå egenskapsforklaringer basert på tesen om et kjerneselv, har han valgt å se på betydningen beskrivelsene personen selv eller andre gir personen, som viktige variabler når stress og helse skal undersøkes. Hvilken betydning har det for stress og helse å ha eller få positive beskrivelser som trygg, humoristisk eller erfaren, og hvilken betydning har det hvis negative beskrivelser, mistroisk, dominerende eller dum blir gjenstand for analyse? Ved negative selvbeskrivelser eller kritikk fra andre, vil grad av stress øke og faren for et negativt selvbilde oppstå (ibid).

Innenfor systemisk tenking viser man til begrepene uhensiktsmessige/hensiktsmessige mønstre eller konstruksjoner for å beskrive mestring eller mangel på mestring. Da systemisk tenking avviser begrepet personlige egenskaper som avgjørende for selvidentiteten, vil man heller undersøke personens konstruksjoner er hensiktsmessige eller ikke (Wie Torsteinsson, 2002). Når informantene benytter ordet *er* som en konstant og ikke foranderlig opplevelse av et fenomen, vil systemisk tenking forfekte at ingenting er, men *har blitt*, som vist i kapittel 2.1.1. Mangel på mestring er derfor noe som har blitt vanskelig for en person, fordi vedkommende har en uhensiktsmessig mestringsstrategi eller konstruksjon og ikke fordi han/hun ikke er i stand til å gjøre noe med det. I denne studien lytter jeg til hva informantene forteller om opplevelser av mestring og eventuelt hva hvordan de har funnet løsninger på vanskelige situasjoner.

Jaakko Seikkula (2000) er opptatt av at profesjonelle hjelpere ofte kan oppleve mangel på hensiktsmessige mestringsstrategier og at maktesløshet og håpløshet dermed kan oppstå. Han hevder at det finnes en forventning til at profesjonelle hjelpere skal finne svar på alle situasjoner. Hvis man opplever mangel på mestring ”føler man på et vis at man gir opp eller mislykkes, man begår en ”embetsfeil”, som man ikke kan avsløre” (s. 76). Hans forslag til å håndtere slike situasjoner er å bruke sitt nettverk. Gjennom å dele det som oppleves vanskelig med andre, vil den profesjonelle ikke bli alene om å finne nye og mer hensiktsmessige mønstre eller konstruksjoner (ibid). Slik jeg forstår det, vektlegger Seikkula betydning av sosial støtte. Systemiske tilnærminger har som mål å bidra til endring av mønstre og konstruksjoner, individuelt og sammen med andre. Noen tilnærminger har fokus hvordan vi sammen kan bidra til å utvikle nye mønstre ved å se på hva som skjer mellom oss. Andre er mer opptatt av hva individet selv kan gjøre for å finne mer hensiktsmessige måter å løse en gitt situasjon på. I denne studiens kapittel 4.4 om mestringsstrategier, vil jeg vise hvordan informantene forstår og handler når belastninger oppstår.

I arbeidet med å vurdere om mestringsstrategier og løsningsforslag er funksjonelle, kan *refleksjon* være nyttig (Giddens, 1984, 1991 og Løvlie Schibbye, 2002). I neste kapittel vil jeg se på hvordan refleksjon og selvrefleksivitet både kan virke som en mestringsstrategi og være medvirkende i konstruksjon av identitet og forståelse av andre.

2.3 JEG REFLEKTERER, DERFOR ER JEG...

Tom Andersen (2004) beskriver refleksjon som ”man hører noget, tager det ind og tænker over det, inden man svarer” (s. 26). Han er også opptatt ved refleksjon må man ha en åpen og fordomsfri holdning til seg selv, til andre eller fenomener man møter på sin vei.¹⁴ Ved å unngå å danne hypoteser og ved å legge vekk sine forforståelser, mener han at muligheter for ny innsikt og forståelse vil øke. Andersen er også opptatt av individers mulighet til å sammen finne løsninger i fastlåste situasjoner. Å reflektere *sammen med* andre er innenfor systemisk tenking en viktig forutsetning for endring av uhensiktsmessige mønstre eller konstruksjoner. I tillegg til at andre kan se deg og bidra til endring, mener Løvlie Schibbye (2002) at individet også er i behov av å se seg selv utenfra gjennom selvrefleksive prosesser. Ifølge Løvlie Schibbye (2002) er selvrefleksivitet en menneskelig egenskap som innebærer evnen til å kunne *observere seg selv*. Dette forutsetter at vi har synspunkter på oss selv avgrenset fra

¹⁴ Ikke-vitende og ikke-dømmende posisjon: Se kapittel 3.4.3 om samtalene.

andres perspektiv, og at vi kan gjøre oss selv til gjenstand for vurdering. På den måten kan vi få et mer bevisst forhold til våre diskurser, tanker, følelser og handlinger.

Sosiologene har også vært opptatt av individets håndtering og posisjonering av seg selv i et gitt samfunn. Giddens (1984, 1991) har fokus på selvidentitet i et postmoderne samfunn og mener vår selvidentitet konstrueres gjennom selvrefleksivitet og fortellinger. Vi lever ikke lenger i et tradisjonelt samfunn der medlemmene ble tildelt en fast og stabil identitet gjennom roller. Derfor, hevder han, er individet i større grad ansvarlige for sitt liv her og nå og for å forme sitt fremtidige liv. Selvrealisering og løsningsstrategier blir da en balansegang mellom mulighet og risiko. Dette stiller krav til individets evne til refleksivitet og selvinnikt. Giddens bruker begrepet refleksiv handlingsovervåking ”reflexive monitoring of action” (ibid, 1984, s. 9) for å beskrive kompetanse individet er i behov av for å kunne orientere seg i vårt samfunn. Ved å overvåke seg selv i det personlige og sosiale rom, hevder Giddens, konstruerer mennesket et ønsket *jeg*. Refleksivitet har dermed også en funksjon som skaper av en ønsket identitet (ibid, 1984 og 1991).

Jeg har valgt å se på refleksjon og selvrefleksivitet som både en mestringsstrategi og en måte å konstruerer vår identitet på. I denne studien vil jeg i analysen kapittel 4, se om informantene benytter refleksjon med kolleger eller andre, da jeg mener dette er med på å påvirke deres identitet. Videre vil jeg i studien se hvordan informantene benytter selvrefleksjon i sine fortellinger.

Metode er *veien til målet* (Kvale, 1997). Mitt mål er å undersøke hvordan barnevern-arbeidere opplever seg selv, sin profesjon og sin arbeidsplass.

3. VEIEN TIL MÅLET...

I dette kapittelet vil jeg gi en kort redegjørelse for vitenskapsteoretiske paradigmer som innledning til mitt valg av metode, Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Etter en teoretisk innføring i IPA vil jeg gjøre rede for min bruk av metoden og etiske refleksjoner i den sammenheng.

3.1 VITENSKAPSTEORETISKE REFLEKSJONER

Ifølge Thagaard (2003) er den vitenskapsteoretiske forankringen avgjørende for hvilken forståelse forskeren har som utgangspunkt når han/hun søker informasjon om et fenomen. Metodologi handler ”..om å knytte forbindelse til grunnleggende spørsmål om forholdet mellom teori og empiri” (ibid s. 10). Spørsmålene kan være av ontologisk eller epistemologisk art¹⁵. Et paradigme kan defineres som

A set of basic beliefs (or metaphysics) that deals with ultimates or first principles. It represents a worldview that defines, for its holder, the nature of the “world”, the individual’s place in it, and the range of possible relationships to that world and its parts,.....The beliefs are basic in the sense that they must be accepted simply on faith (however well argued); there is no way to establish their ultimate truthfulness. (Guba & Lincoln, 1994, s. 107)

Med en slik forståelse er et paradigme basert på et trossystem som forskeren tror vil gi informasjon om hvordan et fenomen virker i verden. Tradisjonelt har det gått et nokså skarpt skille mellom metodologiske tradisjoner. Innenfor det *positivistiske* paradigme, blant annet basert på filosofene Renè Descartes (1596-1650) og Auguste Comte (1798-1857) sine ideer, er hovedanliggende å oppnå ”absolutt sikker kunnskap” (Thornquist, 2003, s. 13). Formålet er å utvikle en vitenskapelig metode som kan benyttes på alle fenomener. Dette vitenskapssynet er basert på at mennesket er rasjonelt og at alt har en årsak og en virkning. Ved bruk av menneskets intellekt og fornuft vil vi ved matematikkens språk og fysikkens lover få absolutt sikker kunnskap om alle fenomener. Heri ligger det en antagelse om at det finnes en lovmessighet i alle fenomener, også i sosiale samspill og sosiale fenomener. Kvantitativ metode finner vi tradisjonelt innenfor denne tradisjonen (ibid, s. 11-13).

¹⁵ Ontologiske spørsmål er knyttet til hva som er tingenes egenskaper og hvordan virkeligheten faktisk ser ut. Epistemologiske spørsmål er knyttet til hvordan vi kan vite eller erkjenne hva som er sant og gyldig og hva vitenskapelig viten egentlig er. Spørsmålet er hvordan kan vi få slik kunnskap eller oppnå denne type kunnskap (Thornquist, 2003, s. 8-10).

Fenomenologi og hermeneutikk oppsto som en motkraft til positivismen. Fenomenologi har tro på at kunnskap om et fenomen kun kan oppnås og erkjennes gjennom subjektets egne erfaringer. Hermeneutikken er basert på en tro på at subjektet er fortolkende i sitt vesen og dermed tolker egne og andres erfaringer. Den kalles derfor ofte bevissthetsfilosofi eller konstitusjonsfilosofi. Vi kan kun få kunnskap om subjektets unike oppfatning av fenomenet som undersøkes, og mennesket ses ikke som bare rasjonelt. I tillegg har jeg valgt et konstruktivistisk paradigme. Konstruktivisme vektlegger den individuelle måten vi mennesker konstruerer vår forståelse av verden på og det vi opplever. Det finnes ingen objektiv sannhet når det gjelder intrapsyriske forståelser eller fenomen som oppstår i mellommenneskelige relasjoner. Eksempelvis vil fortellinger om en selv som *redd*, opplevelser av andre som *vanskelige* eller fenomener som *umulige*, ses som konstruksjoner. Sosialkonstruksjonisme omhandler hvordan konstruksjonene blir til og utvikler seg (Lundby, 1998). Ifølge Anderson (2003) organiseres og opprettholdes konstruksjoner i kommunikasjon med andre, i sosiale sammenhenger gjennom narrativer, se også kapittel 2.1.1. I denne undersøkelsen skiller jeg som nevnt ikke mellom konstruktivisme og sosialkonstruksjonisme, og lar Bjartveit og Kjærestad (1996) sin fremstilling av konstruktivisme være gjeldene for mitt valg¹⁶:

Mennesket oppdager sin verden i samhandling med omgivelsene. Ja, mer enn dette: Ethvert menneske skaper seg sin egen verden. Mitt kosmos er basert på min individuelle og unike omgang med omgivelsene. Det er høyst usikker om min verden og din verden er identiske. Det er heller usannsynlig at de er det (s. 25).

Konstruksjoner er søken etter mening da ”enhver erfaring må settes i en sammenheng og gis en mening” (ibid, s. 24). Jeg vil komme nærmere tilbake til dette i kapittel 3.3.1 om IPA sin teoretiske forståelsesramme. Fenomenologi, hermeneutikk og konstruktivisme tilhører en kvalitativ forskningstradisjon som har sitt utspring i humanistisk filosofi¹⁷ (Thornquist, 2003, Kvale, 1997).

Kvantitativ og kvalitativ forskningstradisjon står ofte i et motsetningsforhold til hverandre. Som en liten parentes vil jeg gjerne sitere Alvesson & Sköldbørgs (2008) utsagn: ”Det er enlig vår mening inte metodik utan ontologi och epistemologi som är avgörande för god samhällsvetenskap” (ibid, s. 19). De vektlegger at ved å avvise kvantitative resultater som lovmessige og som absolutte gjenspeilinger av virkeligheten, vil paradigmekampen kunne

¹⁶ Se fotnote 7.

¹⁷ Humanistisk filosofi: ”I generell og vid betydning: livssyn eller filosofi som gjør mennesket, dets velferd og dets verdier, til det sentrale” (Tranøy, 2009)

unngås. I denne studien er valg av teori og empiri forankret i begge paradigmer. Dette har jeg valgt med tanke på at disse kun representerer mulige forståelser, ikke absolutte sannheter. I min studie har mine forskningsspørsmål avgjort hvilket paradigme og hvilken metode som er mest anvendelig. Jeg er opptatt av barnevernarbeideres opplevelser av seg selv, hvilke mening de tillegger fenomener som jeg tenker påvirker denne, og har som grunntanke at vi mennesker konstruerer vår virkelighet. Valg av en kvalitativ forskningstradisjon, med hovedvekt på fenomenologi, hermeneutikk og konstruktivisme har dermed falt naturlig.

3.2 METODOLOGI OG IPA

Mitt formål med denne studien er å belyse og få frem spesielle sider ved et fenomen. Denne studien omhandler barnevernarbeidernes opplevelser av seg selv i samtaler med barn, hvordan disse opplevelsene samsvarer med profesjonsidentitet og hvordan sosial støtte innvirker på deres identitet. Bakgrunn for valg av metode er knyttet til mitt ønske om å ta del i informantenes livsverden knyttet til samtaler med barn og få så mye informasjon som mulig om den. I tillegg til å få tilgang til deres opplevelser av et gitt fenomen, vil jeg som undersøger fortolke og finne mening i informantenes livsverden, basert på mine forforståelser.

Et fenomenologisk vitenskapssyn har informantens livsverden i fokus. Filosofen Husserl har følgende forståelse av begrepet: ”..den konkrete, dagligdags verden vi tar for gitt uten reservasjon og med grunnleggende tillit. Det dreier som en til tilstand av å være-i-verden” (i Thornquist, 2003, s. 90). Han tar utgangspunkt i at mennesket er uløselig knyttet til verden og at vi sjelden reflekterer over hva som konstituerer den. Vi tenker som regel på vår livsverden som en objektiv sannhet og ”den verden som blir tilbake når vi fjerner alle teorier om verden” (Sivertsen i Thornquist, 2003, s. 91). Subjektive opplevelser og hvilken mening vi tillegger dem, er utgangspunkt for *handling* og det eneste vi mennesker er i stand til å vite noe om (Heidegger i Eatought og Smith, 2008, s.180 og Thagaard, 2003).

Hermeneutikk har som utgangspunkt at ”al forståelse til hver en tid stammer fra fortolkning” (Anderson, 2003, s. 68). Fortolkning må ikke forstås som forsøk på nå frem til lovmessige sannheter eller entydige virkeligheter, men som en mulighet for å bringe frem flere forståelser av et fenomen. Heidegger hevder at hermeneutikk er selve essensen ved å være i livet. Vi har

et relasjonelt forhold til verden, et forhold som manifesteres i den hermeneutiske sirkel¹⁸ (Eatought og Smith, 2008). IPA forstår den hermeneutiske sirkel som en to-trinns fortolkningsprosess: ”The participants are trying to make sense of their world; the researcher is trying to make sense of the participants trying to make sense of their world” (ibid, s. 53). På denne måten vil mine fortolkninger av informantenes fortolkninger kunnes sies å tilhøre en annen ordens kybernetisk tenking.¹⁹ I teorikapittelet har jeg valgt å benytte teori og empiri som mulige forståelsesrammer for informantenes beskrivelser. I tillegg har jeg mine egne forforståelser. Funnene i analysen vil da utgjøre en syntese av disse tre forståelsesrammene, der forskeren har en særegen maktposisjon.

3.3 HVA ER INTERPRETATIVE PHENOMENOLOGICAL ANALYSIS?

Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) er en metode som jeg mener egner seg i min studie. Metoden benytter paradigmer jeg tror på og har en teoretisk forståelsesramme jeg finner anvendelig i denne studien. IPA er en forholdsvis ung metode som ble utviklet på midten av 1990-tallet. Den ble primært benyttet innenfor helsepsykologi. Den er stadig i utvikling både epistemologisk og metodologisk, og benyttes nå i undersøkelser av ulike sosiale forhold (Eatought & Smith, 2008, s. 185-86). IPA har et ideografisk vitenskapssyn.²⁰ Dette medfører at det individuelle meningsinnhold er fokus for undersøkelsen, ikke kausalitet. IPA beskrives på følgende måte:

..IPA can be seen as a bridge between discursive psychology and mainstream social cognition research.... IPA rethinks cognition giving it a phenomenological slant believing it to be one aspect of Being-in-the-world..... As a result, it is possible to glean patterns within the studies: a concern with identity and a sense of self, a focus on participants meaning making and interpretation, and an attention to bodily feeling within lived experience” (Eatought & Smith, 2008, s 186).

¹⁸ Den hermeneutiske sirkel: ”The ”circle” in understanding belongs to the structure of meaning and the latter phenomenon is rooted in the existential constitution of Dasein – that is, in the understanding which interprets. An entity for which, as Being-in-the-world, its Being is itself an issue has ontologically, a circular structure” (Heidegger (1962/2004:195) i Eatought & Smith, 2008, s.180).

¹⁹ 2. ordens kybernetikk: ”den som observerer inkluderes i den totale buen, i det som observeres” (Hoffman, 1987, s. 130).

²⁰ **Ideografi:** Vitenskap som beskriver eller forklarer enkeltfenomener, i motsetning til generaliseringer knyttet til et fenomen (Smith & Osborn, 2008, s. 56)

Ved hjelp av metoden søkesinformasjon om personens levde erfaringer, samtidig som meningen personen tillegger disse erfaringene er gjenstand for undersøkelse. Formålet er få frem det spesielle, konkrete, levde liv. Metoden gir også mulighet til å se om det er forbindelser mellom flere menneskers erfaringer. Dette kan gi dybdeinformasjon som kan bidra til å finne ut om det kan trekkes ut generelle sider ved fenomenet. Videre kan metoden benyttes for å belyse og bekrefte spesielle tema i menneskers livsverden (Eatought & Smith, 2008). Vitenskapssynet som ligger implisitt i IPA ser likevel ikke bort fra muligheten for at generaliseringer kan fremkomme.²¹ Jeg vil her presisere at generaliseringer ikke er må forstås som synonymt med lovmessigheter.

IPA's vitenskapelige teoretiske grunnlag er hermeneutisk fenomenologi. Konstruktivisme er også en forståelsesramme som IPA inkluderer i sin metode. Jeg vil nå gjøre rede for den teoretiske forståelsesrammen som IPA som metode bygger på.

3.3.1 IPA og teoretiske forståelsesrammer

IPA har primært vært benyttet innenfor en psykologisk kontekst der psykologen Giorgi er en av foregangsteoretikerne. Han er opptatt av at fortolkninger ikke nødvendigvis skal ses i lys av eksisterende teorier. Eksisterende teorier basert på et positivistisk vitenskapssyn anses ikke som mer sanne enn informantens egne teorier. Han er imidlertid opptatt av informantenes egne fortolkninger og om de har *flere* beskrivelser og forståelser enn først antatt. I min studie vil jeg derfor være opptatt av om informantene viser til forskjeller og variasjoner innenfor et tema, eksempelvis i forhold til sosial støtte på arbeidsplassen. Videre om det finnes sammenhenger og avvik i det barnevernarbeiderne forteller (Eatought & Smith, 2008, s.182). Sosial kognitiv teori benyttes også for å forstå individers forhold mellom kognisjon, språklige uttrykk og handling. Metoden fokuserer på prosessen fra emosjonelle erfaringer til individuell kognisjon. Hvordan skaper subjektet mening gjennom tenking ved store emosjonelle påkjenninger? Hva tenker eksempelvis informantene om de følelsesmessige reaksjonene de får i en samtale med barn. Her tar man utgangspunkt i at "Thinking is not

²¹ "I would want to argue for a social science... which bases itself upon an essentially intensive design, and which works from an idiographic basis. Nevertheless such a science is aimed always at a cautious climb up the ladder of generality, seeking for universal structures but reaching them only by a painful step by step approach". (Harrè (1979:137) i Eatought & Smith, 2008. s. 183)

detached reflection, but part of our basic attitude to the world” (Mingers, 2001:110 i Eatought & Smith, 2008, s.182).

IPA sitt teoretiske grunnlag er basert på kroppen som en del av vår identitet, våre relasjoner og vår livsverden. Filosofen Maurice Merleau-Ponty sin teori om den levende kroppen inngår i IPA sin forståelsesramme. Den er opptatt av hvilken mening individet tillegger kroppens uttrykk og hvordan den formidles til andre som grunnlag for analysen (1945 i Bengtsson og Løkken, 2004 og Eatought & Smith, 2008, s.186). I min studie er det vesentlig å se hvordan barnevernarbeiderne opplever, tenker og gir mening til sine følelsesmessige og kroppslige reaksjoner.

IPA er influert av sosialkonstruksjonisme og symbolsk interaksjonisme og anerkjenner sosiokulturelle og historiske erfaringer som sentrale for å forstå våre erfarte liv²². Gjennom intersubjektiv kommunikasjon ser IPA språket som en del av identitetens utvikling. Den avviser imidlertid den poststrukturalistiske idé om at individers livsverden kun er resultat av språk og diskursive konstruksjoner. Den hevder at det er nødvendig å se mennesket som ”..creative agents who through their intersubjective interpretative activity construct their social worlds” (Eatought & Smith, 2008, s.184). Disse konstruksjonene blir individenes meningsskapende prosesser og legitimerer det livet de lever. Dette gjøres innenfor en gitt ramme av rådende kulturelle diskurser som en tilpasser seg, redefinerer eller kasserer. Vil barnevernarbeiderne språkliggjøre, digitalt eller analogt, sine reaksjoner på ulike diskurser som tilhører deres yrkesaktive liv?

Selv om følelser kan analyseres som språk, er ikke følelser *kun* en effekt av diskurser, selv om IPA også bygger på Foucaults diskursanalyse.²³ Følelser utvikles i et helt privat og personlig rom i den intersubjektive og kulturelle relasjonen. Mennesket gir dermed selv mening til sine følelser både avhengig og uavhengig av diskursive konstruksjoner. Dette harmonerer med

²² **Sosialkonstruksjonisme** er tidligere redegjort for i kapittel 31. og 2.1.

Symbolsk interaksjonisme benyttes ofte i studier der samhandling mellom personer er sentralt. Mennesket skaper sin identitet i samspill med andre, og den indre meningsdannelse og den ytre handling er fokus for forskeren. Hvilken betydning, kulturelt og strukturelt, har et fenomen for de som inngår i en interaksjon. Hvilken symbolsk betydning? (Thagaard, 2003, s. 34).

²³ I en **diskursanalyse** vil forskeren søke å få frem personens oppfatning av et sosialt fenomen og hvilke premisser eller normer som gjenspeiles i personens utsagn. Den søker å identifisere de kulturelle diskurser informanten har. Forskerens kunnskap og forforståelser i et samspill med informanten inngår i analysen (Thagaard, 2003, s. 109-110).

Stern (2000) sin teori om selvidentitet som vist i kapittel 2.1.1. Hvordan gir barnevernarbeiderne mening til eventuelle følelsesmessige opplevelser, og hva gjør de med disse følelsene? Er følelsene knyttet til diskurser? Hvilke diskurser er det i så fall som virker inn og hvordan?

Informantenes opplevelser er i studien forstått som fortellinger eller narrativer, gitt et subjektivt meningsinnhold. Jerome Bruner sin teori om meningsskapende prosesser er grunn teorien.²⁴ I min analyse av informantenes fortellinger, vil en fortolkning av informantenes mening og min mening om deres mening, ses i forhold til hvilken funksjon fortellingen har for deres liv (Eatought & Smith, 2008). Forhold som omhandler barnevernarbeidernes fortellinger om sine diskurser, følelsesmessige og kroppslige uttrykk, vil bli gjort rede for i kapittel 4.

Ved bruk av en annen metode som eksempelvis diskursanalyse, ville dennes studien hatt sett på barnevernarbeidernes fortellinger og ha fokus på de forståelsene og sannhetene barnevernarbeiderne er styrt av. Selv om diskurser i denne studien også er tilstedeværende, er formålet å se hvordan disse virker på informantene, mer enn å tydeliggjøre hva de betyr for dem. Metoden har også sine begrensninger da informantenes fortellinger ikke er sett i lys av variabler som makt og kjønn, sosioøkonomiske og sosiokulturelle. Videre er metoden basert på subjektets opplevelser og forståelser gjennom deres språk og fortolket av meg. Informantenes handlinger er ikke fortolket og dette bidrar til at spørsmålene i min problemstilling ikke kan sies å være grundig nok belyst (Thagaard, 2003, s. 39). I neste kapittel vil jeg gjøre rede for mine tanker om studiens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet, i tillegg til det som vil fremkomme videre i studien.

3.4 TROVERDIGHET, BEKREFTBARHET OG OVERFØRBARHET

I min studie har jeg valgt en metode som ”har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolking av de beskrevne fenomener” (Kvale, 1997, s. 21). Min posisjon og mine refleksjoner knyttet til min person og min livsverden,

²⁴ Bruner hevder at **mening** kan ikke årsaksforklares, det er forskeren som fortolker meningen, og den kan da ikke anses som sannere enn den som gir mening til en handling eller et fenomen (Bruner, 1996). Han hevder at ”for å skape mening og for å kunne uttrykke oss måtte erfaringen historiegjøres og det er denne historiegjøringen som bestemmer meningen som tillegges erfaringen” (Bruner i Løge, 2009)

samt de valg jeg gjør både med hensyn til teori, empiri og utsagn fra informantene vil være nødvendig å vise til i studien. Ved bruk av ovennevnte forståelser av hva viten er har begrepene validitet, reliabilitet og generalisering som benyttes innenfor et positivistisk vitenskapssyn blitt omskrevet. Nye begreper er utviklet for å passe en mer fortolkende utøvelse av vitenskap innenfor kvalitativ metode (Kvale, 1997, kapittel 11 og Thagaard, 2003, s. 21). Jeg har valgt å vise til disse begrepene i dette kapitlet, da jeg synes de naturlig passer til en avsluttende kommentar om mine funn og mine valg og forståelser av teori og empiri.

Troverdighet (validitet) omhandler spørsmålet om datamaterialet samsvarer med det jeg har hatt som intensjon å finne ut av, jf. sekstrinns analyse til Kvale (1997, s. 122). Reflekterer mine observasjoner og fortolkninger det jeg har forsøkt å finne ut? Som vist i innledningen var mitt utgangspunkt en annen problemstilling. Slik jeg ser det er noen av mine fortolkninger basert på for lite informasjon, da spørsmålene i intervjuet ikke direkte var knyttet til tema jeg har valgt å ha fokus på i denne studien. Dette vil bidra til at spørsmålene mine ikke har vært nøyaktige nok, slik at min behandling av dataene og mine fortolkninger kan være basert på et for tynt grunnlag. Det har gått ut over *Bekreftbarheten* (reliabilitet). Som betyr at de resultater jeg finner, ikke nødvendigvis vil kunne gjenkjennes uten at eksakte samme mønstre eller resultater vil oppnås ved en annen undersøkelse om samme fenomen. Jeg har forsøkt å klargjøre for leseren hvilke valg av teori og empiri jeg har benyttet og hvorfor. Mine valg er basert på mine punktueringer, og ved valg av annen teori og empiri, ville studien sett annerledes ut. Jeg søker å gjøre mine egne syn og mine valg av teori og empiri så transparente som mulig, slik at lesere kan stille spørsmål og ha mulighet for andre refleksjoner i teksten enn jeg har hatt. Slik jeg forstår det har oppgaven omhandler flere områder som kunne hver i sær blitt utdypet ytterligere og mer nyansert. Studien kunne i større grad omhandlet etiske sider av informantenes og mine forståelser. Da mine fire informanter ikke kan sies å være fullt ut representative for alle barnevernarbeidere, vil en annen undersøkelse kunne gi andre resultater. *Overførbarheten* (generalisering) av mine funn kan ikke ses på som lovmessig eller statisk kunnskap. Det er mer tenkt at resultatene kan gi mulighet for gjenkjennelse, skape ny mening overfor de fenomener og gi mulighet for ytterligere undersøkelse, slik jeg gjør rede for i kapittel 4.5.2.

3.5 INNSAMLING AV DATA

Jeg vil nå vise til min bruk av metoden og refleksjoner over prosessen.

3.5.1 Utvalgsprosessen

Mitt valg av informanter er basert på et ”strategisk utvalg”, der informantene har spesifikke egenskaper og kunnskaper knyttet til min problemstilling (Thagaard, 2003, s. 53). De fire informantene er alle barnevernspedagoger og arbeider som barnevernkonsulenter. Tre av informantene har arbeidet 15-16 år i barneverntjenesten og er mellom 50 og 60 år. En har arbeidet i 6 år og er i 30-årene. Alle er kvinner. Kjennetegn ved mitt utvalg er at de alle har eller har hatt erfaringer med vanskelige samtaler med barn. De kan også sies å være et ”typiske utvalg” (ibid, s. 55). Jeg valgte å ta kontakt med to i mitt nettverk som ikke kjenner hverandre, for å forhøre meg om de kjente til noen som passet til ovennevnte kriterier. Ifølge Thagaard (2003) inngår denne type utvelgelsen det hun kaller ”snøballmetoden” (s. 54) og jeg fikk kontakt med to informanter jeg ikke kjente. Den tredje valgte jeg ut fra et personlig kjennskap fra flere år tilbake, og den fjerde er en samarbeidspartner fra nyere tid. To av informantene har kjennskap til hverandre, da de jobber innenfor samme barneverntjeneste. For øvrig kjente ikke informantene hverandre, noe Thagaard (2003) mener gir større muligheter for et nyansert materiale.

Mitt ønske var å få informanter jeg tenkte ville være engasjert i temaet og som hadde erfaring nok til formidle rike og nyanserte historier (Smith & Osborn, 2008, s. 56) Mitt utvalg kan ikke sies å være representativt for alle barnevernarbeidere, da begge kjønn og heller ikke nyutdannede er representert. I tillegg er utvalget lite. Wadel (1991) hevder likevel at representativitet kan ivaretas hvis egne funn kan kobles til annen empiri, slik at funnene kan sies å ha relevans også for andre. Han mener også at hvis forskere i større grad deler informasjon om sine funn, vil vi se at selv studier med få deltakere vil vise at det finnes likheter (ibid). IPA er som nevnt i kapittel 3.3 basert på et ideografisk vitenskapssyn. Dette har hatt innvirkning på størrelsen av mitt utvalg og homogenitet blant disse (Eatought & Smith, 2008, s. 186). Smith & Osborn (2008) anbefaler tre informanter som en passende størrelse for en undersøkelse av denne karakter slik at ”det er mulig å gjennomføre dyptpløyende analyser” (Thagaard, 2003, s. 57). Jeg valgte å intervju fire informanter ettersom jeg tok med pilotintervjuet i studien. Til tross for at dette intervjuet bar preg av å være det første, synes jeg det kom frem mye relevant informasjon og vurderte at min tidsramme for studien kunne legitimere fire informanter.

Jeg tok kontakt med hver informant på telefon og redegjorde kort for studien. Jeg sendte deretter ut et informasjonsbrev (vedlegg 1) på e-post for ennå en gang å gi en mulighet for å vurdere deltakelse. Samtidig sendte jeg en mal for historien jeg ønsket de skulle skrive, se kapittel 3.4.2 (vedlegg 2) og samtykkeerklæring (vedlegg 3). Intervjuene ble gjennomført i perioden februar – april 2008 og hvert intervju varte mellom 70 og 100 minutter og ble tatt opp på lydbånd.

Jeg vektla at informantene selv kunne bestemme hvor de ønsket å være under intervjuet, og ga alternativer. Mitt formål var å skape en så avslappet atmosfære som mulig, og å unngå forstyrrelser (Smith & Osborn, 2008, s. 64). Jeg opplevde at sted hadde betydning og at et nøytralt sted var best egnet for ro og fokus. En annen refleksjon knyttet til samtalens kontekst var min egen dagsform. Under tre av intervjuene kom jeg rett fra arbeid eller var midt i arbeid, og jeg kjente at mitt fokus og min kapasitet var langt dårligere enn når jeg gjorde intervju på en fridag. Dette synes jeg gjenspeiles i intervjuene ved at jeg blir mer utålmodig, stresset, stiller flere lukkede spørsmål og i mindre grad klarer å være kreativ i tilbakemeldinger og spørsmål.

3.5.2 Intervjuguiden

Etter å ha ferdigstilt prosjektplanen og fått informantenes aksept, begynte arbeidet med intervjuguiden (se vedlegg 4). Intervjuguiden er utviklet av meg. Mine punktueringer er basert på mine forforståelser. Jeg kjenner informantenes situasjon godt, noe Thagaard (2008, s. 86) fremhever som en forutsetning for å stille relevante spørsmål. Jeg tar utgangspunkt i noe jeg synes er spennende, noe jeg mener noe om og noe jeg har følelser i forhold til (ibid). Ifølge Smith & Osborn (2008, s. 59) er det vesentlig å bruke god tid på intervjuskjemaet for å klargjøre hvilke tema som er aktuelle.

Jeg valgte å utarbeide en semi-struktruert intervjuguide etter IPA sin anbefaling. Semi-strukturerte intervjuguiden forutsetter at jeg må forholde meg til temaene som veiledende og ikke styrende. Selve utarbeidelsen av intervjuguiden en utfordring med hensyn til valg av deltema innenfor hovedtemaet i problemstillingen. Gjennom utarbeidelse av intervjuguiden ble jeg i større grad klar over mine forforståelser og skrev dem ned for senere bruk. Jeg klargjorde

meg selv for samtalene ved å søke å være bevisst at informantens beskrivelser og oppfatninger av tema kunne ligge langt fra mine (Kvale, 1997, Thagaard, 2003).

Samtalen kan ”gå flere veier” enn det som intervjuer i utgangspunktet tenker og dette er en ønskelig situasjon ved bruk av IPA (Smith & Osborne, 2008, s. 57-58). Thagaard (2003) er opptatt av det hun kaller ”Intervjuguidens dramaturgi” (s.94), der hun viser til to modeller. Den ene modellen søker å dekke alle del-temaene dypt og nyansert. Den andre har et hovedtema og lar del-temaene dukke opp og belyses underveis i intervjuet (ibid, s. 94-96).²⁵ Min intervjuguide var i utgangspunktet tenkt å ha et hovedtema og la del-temaene fremtre av seg selv. Jeg hadde samtidig nedtegnet del-tema som jeg tenkte og var interessante. Disse ble mer styrende enn jeg først hadde tenkt, slik at intervjuet lå nærmest Thagaards første modell. Jeg opplever likevel ikke at alle del-temaene ble like godt utdypet og nyansert som modellen tilsier. Nye tema kom ikke opp i løpet av intervjuet, men vektingen av de ulike områdene overrasket meg, og bidro til endring av problemstillingen, som vist i kapittel 1.2. I ettertid ville jeg ikke ha nedtegnet så mange del-temaer i min intervjuguide, da jeg opplevde dette mer ble *mitt* manus enn: ”et uskrevet manus, hvor de to ”skuespillerne” inntar bestemte roller” (Kvale, 1997, s. 73).

Jeg valgte i informasjonsbrevet å be informantene å skrive ned en historie basert på en opplevelse om en samtale der et barn skulle bli fortalt at det skulle flytte til et fosterhjem. Jeg ba dem skrive ned tanker, følelser og annet de opplevde som viktige og overskriften på fortellingen skulle være: *En gang jeg lyktes...* Mitt formål var å ta utgangspunkt i en *god* erfaring som utgangspunkt for intervjuet, da mitt intervju var tenkt som et ”livsforms-intervju”. Det vil si et intervju som tar utgangspunkt i en eller flere spesifikke episoder for å få beskrivelser av hvordan hendelsen virker inn på personens livsverden og hvilken mening personen gir denne hendelsen (Haavind, 1999, s. 19-20, Thagaard, 2003, s. 87). Å ta utgangspunkt i en god historie kunne også skape en intersubjektiv kontekst: Et opplevelsesfellesskap mellom meg og informanten, der vi kunne dele følelser, intensjoner og oppmerksomhet (ibid). Jeg opplevde at historien i stor grad bidro til å skape en god atmosfære oss imellom. Informanten ble fortellende. Jeg ble lyttende og spørrende. Historiene de fortalte var gjenkjennende og jeg opplevde en større likeverdighet i situasjonen enn først antatt.

²⁵ Første modellen kaller Thagaard: ”Tre med grener-modellen” og den andre modellen: ”Elv med sidestrømmer”-modellen” (Rubin & Rubin, 1995 i Thagaard, 2003, s. 94-95).

Jeg valgte å legge vekk intervjuguiden under samtalen, men hadde den innen rekkevidde. Dette for å bli mer fri og følge informantens historie når de fortalte. Jeg ønsket å vite noe om hvordan temaene virker inn fysisk, emosjonelt og kognitivt og forberedte meg på spørsmål som kunne få dette belyst (Smith & Osborn, 2008). Videre hadde jeg i utarbeidelse og gjennomføring av intervjuet tatt hensyn til Thagaard (2003, s. 95) sitt forslag om å starte med generelle tema, så gå over til fortrolige og mer emosjonelt ladede tema, for så å avslutte med mer generelle temaer.

3.5.3 Samtalene

Kunnskapen som fremkommer i samtalene er kunnskap som er konstruert i en gitt kontekst og i et samspill mellom meg og informanten. Vi møtes begge med våre forforståelser, samtidig som vi skaper vår forståelsesramme der og da. Jeg ser på meg selv som samskaper av informantenes historier. Jeg må derfor ved fortolkning av informantenes forståelser og meninger, også fortolke mine egne (Kvale, 1997 og Thagaard, 2003). ”Det hender at ambisjonen om å skape intersubjektivitet i møtene mellom forsker og utforsket blir oppfattet som et brudd på normen om forskerens nøytralitet”, sier Haavind (1999, s. 20). Jeg kan som samtalepartner og fortolker ikke kan være nøytral som samskaper og i min studie er intersubjektivitet nettopp en forutsetning. Kontakt og trygghet i relasjonen er en forutsetning for å få god innsikt i informantens livsverden (Fog, 2001 s. 79, Kvale, 1997).

Ifølge Kvale er ”briefing” (1997, s. 75) en viktig forutsetning for å skape trygghet slik at informanten åpent og direkte kan dele sine opplevelser og uttrykke sine synspunkter. Briefing handler om de første minuttene i en samtale, der intervjuer forteller om intervjusituasjonen og om formålet og spør om det er noe informanten ønsker før man starter. I mine samtaler ble dette gjort ved at vi hadde noe småprat, hvor jeg spurte hvilke tanker de hadde siden sist kontakt, informasjon om undersøkelsen og om de hadde noe de ønsket å si før vi startet. Kun én av informantene hadde skrevet ned historien og sendt den over til meg i forkant. De andre hadde historiene mer eller mindre klar da de kom til intervjuet. Alle uttrykte at de satte pris på å få fortelle den gode historien, selv om tiden ikke hadde strukket til for å skrive den. Å fortelle sin historie om det å lykkes uten å bli avbrutt, ble slik jeg ser det, en måte å få informanten til å tone seg inn på det som var tema og å bli trygg i situasjonen. Det krevde en lytteposisjon som ga informanten plass og rom til å fortelle. Historien i seg selv ga meg lyst til

å vite mer og være genuint nysgjerrig. For meg var det en god måte å tone meg inn på og gi informantene opplevelsen av at jeg virkelig ønsket å lytte til deres livsverden. Jeg ønsket å være følsom og intuitiv, åpen og respektfull, slik at informantene ønsket å åpne og dele sin verden og fortelle sin historie (Kvale, 1997, s. 25).

Samtalen er ifølge Kvale ”en muntlig utveksling av tanker, observasjoner, ideer og meninger” (1997, s. 30) og er det vi tradisjonelt sett tillegger begrepet. Han benytter begrepet *reisemetaforen* (ibid, s. 20) for å beskrive hvordan intervjueren beveger seg i informantens ulike landskaper og stiller spørsmål om informantens historier ved å ”vandre rundt sammen med” (s. 20). Det finnes ulike typer samtaler og i en studie som denne vil ”faglige samtaler” (ibid, s. 31) være mest relevant. Dette til forskjell fra dagligdagse samtaler og filosofiske samtaler.²⁶ Faglige samtaler kjennetegnes ved at spørsmål er gjennomtenkte, relasjonen mellom samtalepartnere står i fokus og de har en kritisk innstilling til det som blir sagt. Maktforholdet er ikke gjensidig, da det er intervjueren som sitter i posisjon til å definere hva det skal snakkes om og hvilken vei reisen skal gå.

Det må også tas i betraktning hvilken vitenskapsfilosofisk tilnærming som benyttes (Kvale 1997). IPA tilhører et postmoderne, fenomenologisk og hermeneutisk paradigme og har fokus på samtalsens sosiale virkelighetskonstruksjon, personers livsverden og fortolkning som grunnlag for analyse:

Forskeren analyserer og fortolker hele tiden, også i selve intervjuet. Hun har formodninger om, hvordan tingene kan henge sammen, konfronterer interviewpersonen med sin forståelse – og får forståelsen af- eller bekreftet (Fog, 2001, s. 13).

Underveis i samtalen fortolket og analyserte jeg informantenes ord og utsagn, og ved mine forforståelser og punktueringer styrte jeg veien videre (Kvale, 1997). Som veileder og terapeut er jeg vant til å samtale med mennesker og være i intervjusituasjoner, men da med en terapeutisk tilnærming. Ved å forsøke å innta en ikke-vitende og ikke-dømmende posisjon²⁷ (Anderson, 2003) klarte jeg å være undersøkende og nysgjerrig. Det bidro til at jeg ikke

²⁶ Mer om betydningen av dagligdagse og filosofiske samtaler, se Kvale, 1997, s. 30-31.

²⁷ Ikke-vitende og ikke-dømmende posisjon: Posisjonene refererer til en filosofisk holdning om at det er umulig å forstå en annen fullt ut og at det er våre samtalepartnere som er de egentlige ekspertene, Det er de som *kan noe* om sitt liv. Posisjonene innebærer også at mine forforståelser må legges bort (Anderson, 2003)

benyttet terapeutiske spørsmål med et formål om å bidra til å løse informantens dilemma eller utfordringer (Smith & Osborn, 2008, s. 63-66 og Fog 2001).

Ifølge Fog (2001) vet jeg at jeg har fått til kontakt når begge glemmer tiden, ikke tenker på hva mitt neste spørsmål skal være eller glemmer å følge intervjuguiden. Videre viser hun til at et godt klima for samtalen kjennetegnes ved at begge kjenner energi, ikke anspenthet og at kroppsspråket også viser dette (ibid). Jeg opplevde samtalene ulikt med dette som bakteppe. I det første intervjuet opplevde jeg å være mer opptatt av å stille spørsmålene riktig og få med meg alt. I de andre intervjuene fløt samtalen lettere og jeg lot meg føre med av informantenes historier og ble til tider både berørt og opprørt.

Samtalene var som sagt ulike. Jeg opplever imidlertid at jeg i stor grad klarte å lytte på en fordomsfri måte. Jeg ser også at jeg i mange henseender gjentar det informanten sier og benytter meg tidvis av for mange lukkende spørsmål. Jeg klarer noen ganger å benytte taushet som en måte å få informanten til å fortsette sin historie. Da kom mer og flere nyanser frem enn det ellers gjorde (Kvale 1997, Thagaard 2003, Smith & Osborn, 2008). Kroppslig var det også følbart når jeg ble utålmodig eller berørt over det informantene fortalte. Jeg ble urolig i kroppen, følte sinne eller fikk lyst til å gråte. Gjennomgående for alle samtalene var at jeg ikke syntes jeg fikk utdypende og nyanserte nok svar på en del av mine spørsmål og temaer fordi jeg ble for opptatt av å dekke alle mine del-temaer i intervjuguiden og dermed forlot temaer for raskt.

Kvale er også opptatt av det han kaller ”debriefing” ved avslutning av intervjuet (1997, s. 75). Ved å spørre om de hadde fått sagt det de ønsket, takke for at de kom og gi noen korte kommentarer til hva vi hadde snakket om avsluttet vi samtalen. Alle mine informanter var opptatt av om jeg hadde fått det jeg ønsket meg. Dette kan forstås som at samtalen hadde hatt en åpen form, og at mange tema var berørt, uten at jeg hadde formidlet klart nok til informanten hva jeg ønsket. Jeg opplevde imidlertid ikke at dette skapte brudd i kommunikasjonen.

Med samtalene ferdigstilt, fortsatte analyseprosessen med valg og atter valg.

3.5.4 Kategoriseringsprosessen

Datamaterialet for denne undersøkelsen er fire samtaler som ble tatt opp på lydbånd og deretter transkribert. Jeg transkriberte selv, og var opptatt av å få med stemninger og atmosfæren i samtalen. Disse nedtegnet jeg i teksten, slik at jeg ikke *mistet* informasjon utover det digitale. Jeg lyttet til lydopptakene og leste transkripsjonene flere ganger før jeg startet kategoriseringsprosessen. Formålet var å bli godt kjent med informantenes fortellinger og nedtegne det jeg umiddelbart syntes var spennende hos hver enkelt. IPA henstiller til at analyseprosessen ikke skal følge en oppskrift, men at hver og en må finne sin personlige stil (Smith & Osborn, 2008, s. 68). Samtidig har de som har utviklet metoden anbefalinger om prosessen. De anbefaler å ta ett intervju om gangen, analyse det med den ene informantens blikk, for så å sakte nærme seg mulige kategorier som deles av informantene.

Jeg valgte å transkribere alle intervjuene før arbeidet med å finne kategorier. Jeg hørte imidlertid på intervjuene underveis, leste transkripsjonene og noterte meg hovedtema jeg ble opptatt av. Jeg laget deretter en matrise der jeg i midtkolonnen nedtegnet utsagn og ord jeg valgte fra den transkriberte teksten. I venstre marg skrev jeg ned opplevelser og tanker jeg hadde om meningen i disse. I høyre marg skrev jeg ned forslag til temaer eller titler. Jeg skrev også ned motsetningsfulle utsagn i teksten, eksempelvis der en informant sier at hun synes hun *alltid lykkes*, mens hun et annet sted sier hun *ikke alltid er vellykket*. Dette gjorde jeg for hver informant.

Deretter laget jeg for hver informant en liste over temaer jeg syntes kom frem hos den enkelte som *kunnskapsforståelse, følelser i samtale, tanker om samtale mv.* og benyttet samme matrise som overfor. Dette medførte en ytterligere utvidelse og utdyping av temaene, og jeg fikk mellom 15 og 20 tema, litt ulikt hos den enkelte informant. Da disse oversiktene for hver enkelt informant var satt opp, så jeg etter det Smith & Osborn (2008) kaller *klasser*, dvs. tema som passer sammen og har en forbindelse. Jeg utarbeidet en ny matrise for hver informant der jeg valgte tre klasser; *Samtaler med barn*, hvor det inngikk 7 underklasser, *Strukturelle forhold*, hvor det inngikk 4 underklasser og *Beskrivelser av meg selv*, hvor det inngikk tre underklasser. I denne matrisen valgte jeg utsagn som jeg reflekterte over; Hva sier de? Hva tenker jeg de sier? Hvilken mening tenker jeg de legger til det de sier?

Det var i denne fasen jeg valgte å endre min problemstilling. Jeg ble opptatt av selvbeskrivelsene, de følelsesmessige reaksjonene og hvordan de omtalte de strukturelle forholdene i arbeidet. Jeg ble mer opptatt av sammenhengen mellom de strukturelle forholdene og de individuelle opplevelsene enn selve samtalen med barna. Dette var gjenkjennbart og ble mer interessant å undersøke, slik jeg så det. Deretter klippet og limte jeg alle informanternes utsagn inn i en matrise, med de samme hovedklasser og underklasser. På denne måten kunne jeg se forskjeller og likheter. Ytterligere valg var nå nødvendige. Jeg leste igjen gjennom transkripsjonene, temaoversikten og matrisen med klasser og underklasser valgte tre tema: a) Selvbeskrivelser/identitetsbeskrivelser i samtaler med barn, b) Sosial støtte og anerkjennelse fra kolleger og ledelse og c) Profesjonsidentitet. Sistnevnte oppsto av en tanke om at selvbeskrivelsene til informanternes i samtaler med barn var påvirket av strukturelle og relasjonelle forhold innenfor profesjonen og jeg ønsket å undersøke hvordan. Jeg valgte deretter å oversette temaene inn i narrativer ved å skrive ned så nyanserte historier fra hver informant på hvert tema, sammen med sitater jeg ønsket å bruke. (Smith & Osborn, 2008). Å skrive disse historiene var til stor hjelp for utvelgelsen, og bidro til at jeg, sammen med utarbeidet forskningsspørsmålene på bakgrunn av:

Barnevernarbeideres fortellinger om seg selv, sin profesjon og arbeidsplass

- Hvordan beskriver barnevernarbeiderne sin identitet?
- Hvordan beskriver barnevernarbeiderne opplevelser av sosial støtte på sin arbeidsplass og fra kolleger/ledere?
- Er det samsvar mellom profesjonens føringer og barnevernarbeidernes opplevelser i forhold til hva de bør være og hva de bør kunne?
- Hvilke mestringsstrategier benytter barnevernarbeiderne og hvilke refleksjoner gjør de om overnevnte forhold?

Deretter begynte arbeidet med selve analysen, basert på ovennevnte spørsmål. Resultatene av disse er å finne i kapittel 4.

Under analyseprosessen har jeg ikke fulgt IPA sine retningslinjer slavisk. Jeg har for eksempel ikke benyttet tidsanmerkninger ved utsagn jeg har benyttet. Jeg har også utviklet matrisene mine noe annerledes enn det som anbefales, selv om prinsippene er fulgt. Det mest

utfordrende har vært utvelgelsesprosessen fra transkripsjonen og ned til valg innenfor valgte tema. Slik jeg i ettertid ser det, ville bruk av IPA sine anbefalinger medvirket til en mer grundig, og sakte prosess i arbeidet med å finne kategorier og utsagn. Min dialog med teksten har til tider vært preget av utålmodighet med en opplevelse av kaos. Jeg har likevel, via omveier, funnet frem til det jeg håper informantene vil gjenkjenne som vesentlig for dem. Jeg ser imidlertid at jeg har hatt fokus på et stort på antall tema under samtalene og i valg av kategorier. Dette har gått ut over dybde og bredde innenfor hvert enkelt tema. Prosessen har bidratt til mange nye ideer, tanker og forståelser til min egen livsverden og understøtter således tesen om at jeg som undersøger ikke kan opptre som nøytral i en studie som denne.

Under hele prosessen har etiske refleksjoner vært et nødvendig verktøy for å ivareta informantenes fortellinger og mine analyser av disse.

3.6 ETISKE REFLEKSJONER

Studien retter seg mot barnevernarbeidere som har arbeidet med fosterhjems plasseringer og samtaler med barn i denne forbindelse. Målet er at undersøkelsen ikke skal gi belastninger for deltakerne, men være nyttig for dem og andre i tilsvarende situasjon (Kvale, 1997). Etiske hensyn må tas gjennom hele forskningsprosessen. Jeg var bevisst på at jeg lett kunne forhåndsdømme informantens utsagn hvis de ikke samsvarte med min egen virkelighetsoppfatning. Både i samtalen og analysen har jeg vært bevisst på at jeg har valgt ut og lett kan finne utsagn som bekrefter min egen forståelse. For at en studie som dette skal være nyttig både for barnevernarbeiderne og for samfunnet forøvrig, vil det være uheldig å la denne virkelighetsforståelse få for stor plass, da det vil hindre meg i å se noe annet (Kvale 1997, s. 66). Jeg har derfor forsøkt å anerkjenne og ivareta det profesjonelle selvilde informantene gir i intervjuet. Dette medfører at jeg gjennom fremstilling av de resultater jeg har valgt og ved valg av temaer ikke bare fortolker informantenes utsagn, men også mine egne forståelser av dem. Slik kan studien bli mer troverdig. Jeg møtte i flere av samtalene diskurs om biologiske foreldre som opprørte meg. Dette medførte at jeg måtte reflektere over mitt eget forhold til biologiske foreldre og se om igjen på informantenes utsagn om emnet. Nå ble ikke dette studiens tema, men det gir et eksempel på hvor vanskelig det kan være å møte informantenes livsverden med respekt og ydmykhet.

Kvale (1997) anbefaler å utarbeide en ”etisk protokoll” (s. 66), under studien, hvor ulike etiske og moralske problemstillinger kan reflekteres over. I min etiske protokoll har jeg valgt å ta utgangspunkt i tre områder som må ivaretas i forhold til de etiske sidene av en studie. Thagaard (2003) og Kvale (1997) vektlegger begge tre områder. Først ”Informert samtykke” der jeg skriftlig og muntlig har søkt å informere informantene om undersøkelsens overordnede mål og fordeler og ulemper ved å være med i prosjektet. Informasjon ble også gitt om at informantene kunne trekke seg når hun ønsket. Det kan være vanskelig til enhver tid under prosessen å ivareta informantens krav om informasjon. Jeg har forsøkt både i informasjons-brevet og i møtet med informantene å gi denne informasjonen. Det kan være at informanten vil reagere på den ferdige studien og de refleksjoner som vises i analysen. Dette kan imidlertid begrenses gjennom å ha mulighet for kontakt med informanten underveis og ha en dialog hvis det oppstår nye sider ved studien. Jeg vurderte dette da min opprinnelige problemstilling ble endret. Jeg valgte likevel ikke å informere om dette, da jeg tidligere hadde informert informantene om at endring kunne oppstå. Jeg søkte i intervjuet å få klargjort om min forståelse av deres utsagn var rett, og jeg har i mine valg søkt å få frem informantens livsverden.

”Konfidensialitet og anonymisering” inngår også i den etiske refleksjonen. Under en studie som denne er det vesentlig at personens identitet ikke avsløres. Videre omhandler konfidensialitet at dokumenter eller lydbånd blir oppbevart slik at det ikke er tilgjengelig for andre enn forskeren. Både lydbåndene og transkripsjonene har vært låst inn under prosessen alle data vil bli makulert etter innlevering av studien. Muligheten for at informantene kan kjenne seg igjen og at andre også kan det, er til stede. Jeg har etter beste evne forsøkt å unngå å fremstille personene slik at de er gjenkjennelige for andre ved å endre navn på informantene og steder. Jeg har også valgt vekk utsagn der andre personlige sider ved informanten, kontor eller familier er involvert.

Det er nødvendig for forskeren å reflektere over hva informanten vil få igjen for deltakelse i en studie. Det er ifølge Kvale (1997) vesentlig å vise respekt, ansvarlighet og følsomhet for informantene gjennom hele studien ved å ivareta menneskeverdet og unngå skade (Kvale, 1997, Thagaard 2003). Refleksjon over min rolle og holdning til informantene vil inngå som en del av de etiske overveiningene. Ved blant annet å gi informanten det skriftlig transkriberte intervjuet, vil informanten få mulighet til å få kontroll over sin egen tekst. Det samme gjelder historien/oppgaven om *”En gang jeg lyktes...”* som én av informantene hadde nedtegnet. Jeg

spurte informantene om de ønsket å få den transkriberte teksten, men alle takket nei. Jeg har derfor benyttet meg av teksten, forhåpentligvis på en slik måte at de har en opplevelse av å ha blitt hørt, selv om jeg ikke vil vite om de opplever å bli sett og møtt. Mitt formål er å få frem en så nyansert fremstilling som mulig, noe som forhåpentligvis kan være nyttig for andre.

4. ANALYSEN

Som vist i innledningskapittelet kan en studie ha et politisk og ideologisk formål gjennom å opprettholde eller å endre etablerte ordninger (Alvesson & Skjöldberg, 2008). Min studie kan påvirke, men det må i så fall ses som en sekundærvirkning av det som fremkommer i studien. Det er likevel vesentlig å få frem at jeg har holdninger og trossystemer som vil påvirke min analyse av de data som fremkommer. I tillegg finnes to grunnleggende elementer som preger en studie som denne. Det første at valg av teori, empiri og utsagn fra informantene utelater noe annet. Det andre er knyttet til min person og alle aspekter ved den, noe som medfører at jeg må tolke mine egne tolkninger. Gjennom å utfordre mine egne forståelser må jeg ha en stor grad av bevissthet om teoretiske antakelser og forforståelsens betydning (ibid, s. 20). Et annet aspekt ved analysen og presentasjonen av data, er fokus på hvordan jeg kan ”ta vare på informantens perspektiv ” (Thagaard, 2003, s. 107).

I analysen som følger vil jeg først ta utgangspunkt i informantenes forellinger med fokus på deres identitet, deres forståelse av seg selv, dilemmaer og utfordringer. I neste kapittel vil jeg redegjøre for informantenes opplevelse av sin arbeidsplass, opplevelse av sosial støtte og anerkjennelse, og deres fortellinger om sine kolleger. Dette fordi jeg anser relasjonen til andre som betydningsfull for etablering, utvikling og opprettholdelse av identitet. Avslutningsvis vil jeg gjøre rede for barnevernarbeidernes beskrivelser av sine mestringsstrategier. Gjennom hele analysen vil jeg, der det er naturlig, vise til deler av profesjonsidentitetens føringer i lys av informantenes fortellinger. Barnevernarbeidernes bruk av refleksjon og selvrefleksivitet vil også være gjenstand for analyse.

4.2 JEG ER....

”Jeg er” viser til informantenes beskrivelse og forståelse av sin identitet. I denne undersøkelsen har jeg valgt å se på noen forhold som kan påvirke identiteten, og jeg skiller som nevnt ikke mellom selvidentitet og yrkesidentitet, men benytter fellesbetegnelsen identitet. Jeg vil først se på informantenes fortellinger om kunnskap og egen kompetanse, da jeg ser på dette som en del av deres identitet. Videre vil jeg vise til de gode fortellingene om mestring og selvtilit. Avslutningsvis vil informantenes fortellinger om følelsenes og kroppens reaksjoner og hvordan disse kan kaste lys over informantenes identitet når konteksten er vanskelige samtaler med barn som må flytte hjemmefra.

4.2.1 Fortellinger om kunnskap og kompetanse

Jeg har valgt å se på informantenes kunnskapssyn som en del av deres identitet og gir derfor plass til dette i denne studien. Barnevernprofesjonen er opptatt av at kunnskap og kompetanse skal ha en stor plass i utformingen av profesjonen og inngå som en del av barnevernarbeidernes identitet. I NOU 2000:12 heter det:

Det er behov for utdanning, videreutdanning, forskning, faglig veiledning og etisk og faglig refleksjon som kan bidra til en styrket kompetanse. Den enkelte barnevernarbeider er også avhengig av en arbeidssituasjon som stimulerer til å søke ny kunnskap og nye tilnærminger. Kompetanseutvikling er altså ikke bare den enkeltes ansvar, men også et organisatorisk ansvar. (BLD, kapittel. 7.6)

I hovedoppgaven om ”Vilkår for profesjonell identitet” har Steinnes (2007) studert forhold som påvirker førskolelæreres profesjonelle identitet. I et av funnene viser hun til førskolelæreres usikkerhet på egen kompetanse. Videre kommer det frem i undersøkelsen at det er ”urovekkende få som svarer at de har hatt svært stort utbytte av fagkunnskapen i utdanninga” (ibid, s. 129). Hun viser til taus kunnskap som en forklaring på sine funn og drøfter konsekvensen av at kunnskapen i liten grad språkliggjøres og dermed mister sin posisjon som en viktig aktør i samfunnet. Strømfors (2004) har i et samarbeidsprosjekt med ulike profesjoner om hvordan taus kunnskap kan synliggjøres, beskrevet begrepet slik: ”Begrepet taus kunnskap består av to ledd. Det tause, i betydningen det u-uttalte, usagte, det ikke-formulerte, og begrepet kunnskap” (s. 18). Kunnskap forstås her både som akademisk kunnskap du har og som praktisk kunnskap, som ikke språkliggjøres (ibid).

Steinnes sin undersøkelse viser også at mange førskolelærere er usikre på forventninger og innhold i rollen, og at dette kan bidra til manglende selvtillit i egen praksis. På bakgrunn av dette blir profesjonsmedlemmene i liten grad medskapere. Med dette menes at de som medlemmer er lite opptatt av å forme sin egen profesjon ved å språkliggjøre sin teori og praksis. Samtidig som de i liten grad arbeider for å klargjøre forventninger og innhold i rollen slik at en tryggere identitet og større selvtillit kan oppnås (ibid, 2007).

Steinnes tilhører slik jeg forstår henne, dem som hevder at fagkunnskap med vekt på akademisk kunnskap bør ha en sentral plass i utformingen av identiteten. Som Standal & al. (2008) viser i sin studie, finnes to hovedretninger innenfor kunnskapsformidling og

kunnskapssyn i profesjonsutdanningene (se kapittel 2.1.2). De som har fokus på praksis og erfaringsnær kunnskap og de som vektlegger akademisk kunnskap som gyldig kunnskap. En overføring av disse to perspektivene i forhold til profesjonsutøveres kunnskapssyn synes rimelig med tanke på at sosialisering inn i en profesjon skjer gjennom utdanning.

Gjennom en treårig utdanning der både teori og praksis inngår i forløpet, skal barnevernarbeidere være klare for å utøve barnevernpedagogers oppgaver på ulike arenaer i samfunnet. I Rammeplan for barnevernpedagogutdanning (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005) og gjennom fagplaner ved den enkelte høyskole (ibid, s. 4 og Høyskolen I Oslo, 2008) legges føringer for hvilke områder og hvilken kunnskap barnevernarbeidere skal erverve for å utføre oppgavene. Barnevernarbeideres kompetanse er også tema i samfunnsdebatten. Sosionom Toril Sakken Olsen skriver i en artikkel i Dagbladet (06.01.09) at barnevernarbeiderne mangler kompetanse i forhold til de oppgaver de skal utføre, blant annet ved flytting av barn. Hun skriver:

Det arbeidet barnevernsarbeideren er satt til å utføre er faglig krevende og det må stilles store krav til faglig integritet. Barnevernsarbeideren i kommunene har ikke alltid den kompetanse som er nødvendig. Kommunene må derfor pålegges å legge til rette for en opplæring som styrker kompetansen i barnevernet (ibid).

Hun vektlegger kommunenes lovpålagte ansvar for nødvendig opplæring og at departementet kan gi nærmere forskrifter og understreker at dette ikke er gjort. Sakken (2009) foreslår en autorisasjonsordning som utover en treårig høyskoleutdanning, minimum må ha en ”2-årig praktisk opplæring med teoribolker og veiledning før en får rett til å bruke tittelen barnevernkonsulent” (ibid). Her er en stemme som tydelig uttrykker at barnevernarbeidere *ikke* innehar nok kompetanse og bør autoriseres innenfor ulike områder, som for eksempel samtaler med barn som må flytte. Hva gjør slike innspill med barnevernarbeideres identitet?

Alle informantene uttrykte at kunnskap og kompetanse var viktig å ha som yrkesutøver. Ved spesifikke spørsmål om hvilken betydning dette har i forhold til samtaler med barn, svarer blant annet Lise: *”Noen har teken på barn, andre har ikke det.”*. Gro og Kari har samme svar på spørsmålet. I videre samtale om utdanning og kurs fremkommer at flere ikke kan huske om samtaler med barn var spesielt vektlagt under utdanning. Lise opplever kurs som *”svada”* og lite lærerikt. Hun er mer opptatt av personlig egnethet, relasjonen og konteksten samtalene

foregår i. Hun kunne tenke seg mer praktisk orienterte kurs, da hun opplever at hun kun får tips og råd som hun opplever blir for abstrakte. Gro støtter denne oppfatningen:

".. ja, for jeg har sett mange kurs som har gått oppgjennom.." samtaler med barn", ikke sant..jeee.....ja...tenker jeg (ironisk)...jeg har ikke vært på de.. for jeg tenker jeg, det derre der blir for dumt..for uansett, kan du det eller så kan du det ikke. Uansett er du personlig egnet eller så er du det ikke. Enten får du kontakt eller så får du det ikke. Mer eller mindre da, på en score.." og videre..." når da du som har all den erfaringen.. skal gjøre disse jobbene.. si fra til barn om disse tingene, så har jeg.. for det synes jeg aldri vi fikk lære noe om på sosialhøyskolen eller noen steder, ikke sant.."

Gro forteller her at hun ikke kan minnes at hun har lært noe om samtaler med barn på sosialhøyskolen. Kari forteller at hun har vært på en del kurs om samtaler med barn, men stort sett opplever repetisjon av allerede kjent kunnskap. Vilde har tatt en etterutdanning der samtaler og samspill med barn står i hovedfokus. Hun har også vært på flere kurs og seminarer om emnet, og forteller at hun har endret både holdning og praksis på bakgrunn av dette.

Det kan virke som om majoriteten av informantene opplever det som lite meningsfylt å ha spesifikk kunnskap om vanskelige samtaler med barn. Det gir mer mening å vise til personlig egnethet og erfaring. Samtidig som Lise sier at det er tilstrekkelig for å kunne utføre denne type samtaler med barn, uttrykker hun et annet sted i samtalen:

"..jeg er fryktelig usikker i mange situasjoner fordi jeg ikke føler at jeg har den kompetansen som jeg trenger for å håndtere de situasjonene.. det gjør jeg.. og det hjelper ikke, dessverre, å sende en halvdags kurs, altså.. på tema.."

Lise har tidligere fortalt om at hun føler seg trygg i rollen som barnevernarbeider og at hun gjennom erfaring har blitt stadig tryggere. Her viser hun til usikkerhet knyttet til hvorvidt hun kan nok og klarer det godt nok. Hva skal til for at hun kan få en opplevelse av trygghet på egen kompetanse? Hun trekker frem tanker om at det stilles krav fra omverdenen verken hun eller hennes profesjon har mulighet til å innfri. Hun opplever at kunnskap hun har fått gjennom utdanning eller ved kurs ikke er nok til å møte de utfordringer som ligger i hennes arbeidsinstruks. Vilde reflekterer også over sin kompetanse. Hun viser til usikkerhet på om hun tolker barnet rett, om tempoet er passe, om hun skal være direkte eller ikke, og opplever at hun havner i situasjoner der hun ikke alltid vet hva hun skal si.

Slik jeg forstår det er dette et uttrykk for at noen barnevernarbeiderne ikke alltid opplever å inneha den nødvendige kompetanse for å utøve oppgaven de er satt til, slik Steinnes (2007) sine funn viser og Sakken Olsen hevder (2009). Jeg synes det er interessant at to av informantene uttrykker tvil om de har det som trengs og om de er dyktige nok. Hvordan kan de få svar? Spørsmål som dette kan være kimen til selvrefleksive prosesser og refleksjon med andre. I intervjuene fremkom ikke refleksjon over deres eget ståsted i forhold til syn på kunnskap og heller ikke hvordan forstå usikkerheten på egen kompetanse.

Informantenes utsagn kan passe til Steinnes (2007) sine funn om at kunnskap fra utdanning ikke automatisk tas med til yrkeslivet. Samtidig kan det også forklares, slik Steinnes hevder, at kunnskapen er taus. Det kan synes som om informantenes identitet og forståelse av seg selv som gode samtalepartnere for barn er basert på erfaring, praksis og personlige egenskaper mer enn teoretisk og akademisk kunnskap (Standal & Al., 2008). I intervjuet viser bare en av informantene til teori, verdier eller grunnlagstenking hun benytter i praksis. Dette kan forstås som at de andre informantenes tause kunnskap eller praksis ikke er forankret i akademisk kunnskap eller en teoretisk ramme. Jeg mener å finne at informantene ikke er usikre på hva som er forventet av dem eller hva rollen de innehar som barnevernarbeider skal inneholde, slik Steinnes (2007) fant.

Hvis det er slik at barnevernarbeiderne opplever seg som kompetente, hvem skal da si at de ikke er det? Hvis barnevernarbeidere opplever seg usikre på sin kompetanse, slik Lise og Vilde til dels gjør, hvem skal ivareta muligheten for å bedre denne? I NOU 2000:12 (BLD, 2000) vises til det ikke kun er et personlig anliggende å se til at kunnskap og kompetanseutvikling skjer. Arbeidsplassen har et overordnet ansvar. Informantene gir lite konkrete tilbakemeldinger på hvordan arbeidsplassen legger til rette for kunnskap og kompetanseutvikling. I kapittel 4.3 om sosial støtte, vil det fremkomme noe mer informasjon om dette.

Det kan se ut til at majoriteten av informantenes syn på kunnskap ikke samsvarer med profesjonidentitetens vektlegging av et utvidet kunnskapssyn. Vilde er den av informantene som har tatt videreutdanning og har et positivt syn på akademisk kunnskap. I intervjuet er refleksjoner over eget forhold til kunnskap og kompetanse fraværende hos alle informantene. Dette kan forstås på flere måter. I et samspill mellom barnevernarbeidere, arbeidsplass og profesjon, kan det synes som om vekt på kunnskap ikke er anerkjent, kjent, forstått eller uten mening for majoriteten av informantene. Det kan tenkes at informantene ikke ser mening

med ny kunnskap eller refleksjon over etablert kunnskap, da de legger mer vekt på personlig egnethet, lang erfaring og vektlegger en diskurs at etablert kunnskap ivaretar behovet i utøvelse av praksis. Et annet perspektiv er mangel på mulighet for refleksjon, kompetanseutvikling, samt etter og videreutdanning fra arbeidsplassen og økonomisk fra profesjonen selv. Det kan også forklares med at jeg ikke spesifikt stilte spørsmål om deres kunnskapssyn, men at datamaterialet utledet syn på dette som jeg fant interessant.

Min oppfatning og erfaring er at en kombinasjon av ovennevnte kan gi mulige forklaringer på hva det er som gjør at så få av informantene ser kunnskap og kompetanseutvikling som meningsfylt. Slik jeg ser det er det også uklart hvem som skal være ansvarlig for å påse at nødvendig kunnskap og kompetanse finnes. Det er et lite tankekort at flyvere, oljearbeidere, leger og andre yrkesgrupper jevnlig må læres opp og vise til ny innlært kunnskap. Videre undersøkelser kan belyse disse forholdene bedre.

Informantene viste gjennom sine fortellinger om gode historier i de vanskelige samtalene. Jeg vil nå vise til deres opplevelser av seg selv i disse samtalene.

4.2.2 Om mestring og selvtillit - de gode fortellingene

Profesjonsidentiteten gir føringer som kan påvirke og bidra til konstruksjon av informantenes identitet. Jeg har valgt å se på hva profesjonen sier om krav til personlig egnethet hos helsearbeidere.²⁸ Helsetilsynet har i sin publikasjon om kompetansebehov (Statens Helsetilsyn, 2001, s. 19) definert personlig egnethet som personlighetsvariabler.²⁹ Hva sier barnevernprofesjonen om å være profesjonell i samtaler med barn? Å være profesjonell innebærer blant annet evne til selvinnsikt og selvrefleksjon og evne til å nyttiggjøre seg denne i sitt arbeid. Empati og innlevelse og er også personlighetsvariable som barnevernarbeiderne skal inneha. Etiske retningslinjer inngår også i profesjonsidentiteten og skal prege barnevernarbeiderens møte med barna og deres familier. ”Å vise respekt, åpenhet, tillit og omsorg krever etisk klokskap og et bevisst, profesjonelt forhold til egne motiver og verdier” (FO, 2002, s. 5) er et av de mange utsagn barnevernarbeiderne er bedt om å forplikte seg til som medlem av organisasjonen.

²⁸ Jeg har valgt å definere barnevernarbeiderne innenfor begrepet helsearbeidere.

²⁹ For mer detaljert informasjon, se kompetansehefte

Hvilken betydning har fremstillingen av oss selv for vår identitet? Ifølge Harlene Anderson (2003) og Geir Lundby (1998) er narrativer vi bruker, måten vi ”organiserer, forklarer, gir mening til og forstår” (s. 264) sammenhengene i våre liv på. Ved å konstruere historier om erfaringer vi møter i livet, *blir* vi våre historier og fremstiller disse som vår identitet. Jerome Bruner (1999) hevder at også diskurser i vår kultur og hos våre signifikante relasjoner påvirker vår identitet. ”Jo mer kompetanse og selvtillit vi opplever, dess høyere selvvurdering vil vi ha”, hevder Fischer og Sortland (2001, s. 50) og begrunner med dette at en positiv fremstilling vil gjøre oss mindre sårbare for utfordringer vi står i. Ved å attribuere oss selv positivt og uttrykke dette, vil vi få oversikt over og skape mening i våre handlinger. Slik jeg forstår dette blir informantenes ovennevnte beskrivelser, meningsskapende teorier om dem selv. Disse teoriene kalles **uttrykt teori** og er fremstillinger av oss selv som forklarer våre handlinger (Argyris, 1980, Schøn, 1983 i Fischer og Sortland, 2001, s.48-52) På den annen side, finnes teorier eller fremstillinger av oss selv som faktisk styrer våre handlinger, såkalte **bruksteorier**. Disse er ofte ubevisste og automatiserte og lite tilgjengelige for oss. Det kan oppstå dissonans mellom uttrykt teori og bruksteori når fremstillingen av oss selv, ikke samsvarer med faktiske handlinger eller praksiser. Dissonans oppstår gjerne under belastende forhold og ved store forandringer i våre liv (Ibid). Jeg synes begrepene er anvendelige for å få frem at det vi sier vi er eller gjør ikke alltid stemmer med det vi er eller gjør slik andre oppfatter oss som, i gitte kontekster.

I utgangspunktet ble jeg forundret over hvor mange positive beskrivelser informantene ga av seg selv. Ord som empatisk, klok, suksessrike og tålmodig er bare eksempler fra en liste på over tretti positivt ladede ord. Alle fire bruker ordene trygg, kunnskapsrik og realistisk om seg selv i intervjuene. I de gode historiene fortalte alle informantene at de hadde god kontakt og relasjon til barna og at de klarte å skape en trygg situasjon for barna. Alle ga også uttrykk for at barna skulle få god og grundig informasjon, på sitt nivå om bakgrunnen for flyttingen. Tre av informantene var opptatt av at den måtte være tydelig, forståelig og presis. Èn av informantene var usikker på hvor tydelig og konkret hun skulle være. De brukte også pedagogiske verktøy som tegning, bøker og bilder for å formidle informasjonen. Det var noe forskjell i deres beskrivelser av forholdet til biologiske foreldre. Tre av informantene sa de var opptatt av å få en nær og god relasjon til disse, mens èn av informantene var mer opptatt av relasjonen til barna. De var alle opptatt av å sette seg inn i hvordan det kunne være for barnet å få denne type budskap.

Hvordan kan vi forstå de positive selvbeskrivelsene? Ut fra ovennevnte teorier kan det synes som om informantenes positive selvbeskrivelser bidrar til selvtillit og følelse av mestring. Selvtillit bidrar til gode handlinger og større robusthet overfor utfordringer og dilemmaer i samtale med barn. Utgangspunktet for intervjuet var informantenes beskrivelse av en samtale de opplevde de *lyktes med*. En tolkning kan også være at i den gode historien fremkommer informantens positive sider tydeligere enn om det hadde vært en vanskelig historie de skulle fortelle. Det kan også være et uttrykk for at intervjukonteksten bidrar til at informantene får mulighet til å si positive ting om seg selv, da de ellers ofte møter negativ omtale av dem og deres profesjon (Stang, 2007). De uttrykte fortellingene kan også ses som en mestringsstrategi. Ubehaget ved å være i tvil kan medføre at et behov for å fremheve seg selv oppstår.

Den positive fremstillingen synes å være meningsfull for informantene og det var godt å høre på deres historier. Deres kunnskap slik de beskrev sin praksis var basert på kjent, etablert kunnskap om hvordan barn skal møtes. Hva er det som gjør at vi i mindre grad forteller historier der vi opplever eksempelvis utrygghet og usikkerhet, som jeg forutsetter at vi av og til gjør? Vil disse være mindre hensiktsmessige for vår selvtillit og identitet? Vil vi unngå å fremstille oss selv i et mindre heldig lys i forhold til omgivelsene?

Slik jeg forstår det samsvarer barnevernarbeidernes gode historier med profesjonsidentitetens krav til dem. Dette kan skape mestring og selvtillit. Slik jeg forstår det er profesjonens krav om empatiske evner, en positiv egenskap som barnevernarbeiderne bør inneha. Som person og yrkesutøver kan vi fortelle historier som samsvarer med de forventninger vi vet ligger der og skape vår identitet ved å søke å innfri disse (Giddens, 1991). De blir våre uttrykte teorier, en fremstilling av oss selv med forventede egenskaper, holdninger og ferdigheter. I informantenes fortellinger om sine følelsesmessige og kroppslige reaksjoner finner jeg mer nyanserte historier. Her finner jeg at det kan være utfordrende å leve opp til disse kravene.

4.2.3 Hva kan følelsene og kroppens fortellinger fortelle?

Filosofen Maurice Merleau-Ponty var opptatt av identitet og har utviklet en teori han kalte den levende kroppen. Kroppen, som en del av oss, er i verden og tar ”til seg og omfavner” de erfaringer vi møter slik de fremkommer i en gitt kontekst (Merleau-Ponty i Phénoménologie de la perception, 1945 i Bengtsson og Løkken, 2004, s. 563). Hovedtesen i denne teorien er at

kroppen er en del av vår identitet og dets språk er like gyldig som det verbale språk. Han hevder videre at kroppen erfarer og gir oss informasjon om oss selv og andre i gitte kontekster før vi klarer å språkliggjøre eller reflektere over hva som skjer. Kroppens reaksjoner må derfor inngå som en del av analysen, hevder han (ibid og Eatought og Smith, 2008).

Andersen (2004, 126) anser kroppen som en del av vår identitet og viser til en kroppslig viten, som vi sammen med tre andre former for viten³⁰, benytter for å orientere oss i verden. Den kroppslige /sanserelaterte viten kan gi oss kunnskap om oss selv, i vårt samspill med andre og ulike situasjoner vi møter. Han hevder at våre kroppslige responser på vår ”væren-tilstede-i-verden” (ibid, s. 158) gjennom våre fem sanser og vår pust kan gi oss en meningsgivende viten i et gitt øyeblikk, *før* tankene og ordene, lik Merleau-Ponty (ibid). Med denne måten å tenke på kan det virke som om identitet ikke *kun* konstrueres gjennom verbalt språk og refleksive prosesser. Kroppens språk er også med på å konstruere vår identitet gjennom å fortelle oss noe om hvem vi er og hva vi opplever.

I følge Glasø (2002) finnes det i enhver organisasjonskultur regler og normer for hvilke følelser eller emosjoner som kan og skal uttrykkes.³¹ Hvis arbeidsmiljøet er preget av trygghet og tillit, vil de personlige følelsene gis rom og bli tatt imot. Dette forutsetter imidlertid at personens følelser er i samsvar med organisasjonskulturens normer. Hvis personen er usikker på om ens følelser vil tas imot uten uheldige konsekvenser, kan dette vitne om at det er emosjonell dissonans mellom personen og kulturen. Ifølge Glasø vil det da være nødvendig for personen å undertrykke eller simulere følelser. Hvis personen ikke klarer å regulere sine følelser slik at den tilpasses organisasjonskulturen, kan det bidra til en opplevelse av å være falsk, fremmedgjort eller objektivisere seg selv og andre. I verste fall kan dette medføre fysisk eller psykisk sykdom. Undersøkelser viser at mellom 1/3 og 2/3 av medarbeidere kommuniserer enten ved å simulere eller undertrykke sine følelser (ibid, s. 112).

³⁰ I tillegg til den kroppslige/sansbare viten viser han til *den rasjonelle viten* som oppstår gjennom tilegnelse av bla. teori og som utvider vår evne til å forstå, forklare, sammenligne og tolke meninger. *Den praktiske viten* som omhandler kunnskap vi nyttiggjør oss i handling. *Den relasjonelle viten* som omhandler kunnskap om å omgås andre og posisjonere oss på en slik måte at det blir så givende som mulig for de som inngår i samhandlingen (Andersen, 2004, s. 158)

³¹ I denne studien er følelser, også kalt emosjoner definert som ”enhver sinnsbevegelse eller uro i sinnet, følelse, lidenskap, enhver heftig eller opphisset tilstand” (Oxford English Dictionary i Glasø, 2002, s. 102).

Profesjonen har blant annet som forventning at barnevernarbeiderne skal ”evne å holde ut avvisning over tid, holde ut egen frustrasjon uten umodne reaksjonsmåter og ha en grunnleggende evne til å skille mellom egne behov og andres behov (Statens Helsetilsyn, 2000, s. 19). Slik jeg forstår dette, forventes det at barnevernarbeidere i stor grad har god evne til å regulere egne følelser i ubehagelige situasjoner.

Hvor nær og hvor distansert skal en god barnevernarbeider være? Mitt utgangspunkt er oppfatning om at kravene til barnevernarbeidere er omfattende med tanke på samtalene som skal gjennomføres. I tillegg til å ha spesifikk kunnskap om hvordan ha vanskelige samtaler med barn på ulike alderstrinn, skal en være trygg, respektfull, si det rette på det rette tidspunkt, inngi tillit osv. Dette forutsetter også at en må finne en forståelse av hva som er profesjonelt for den enkelte, som også vurderes som profesjonelt for profesjonen.

Michal White (2006) vektlegger at terapeuter som jeg her utvider til også å omhandle barnevernarbeiderne, må se på møte mellom den profesjonelle og brukeren som en toveis prosess der profesjonelles personlige respons er avgjørende for å hjelpe et annet menneske. Hjelperen fremstår som et medmenneske som skal bidra til å håp og tro på at en vanskelig situasjon kan gi muligheter for en bedre tilværelse. En slik holdning reduserer også faren for maktmisbruk. Denne holdningen er basert på en relasjonell profesjonalitet. Profesjonalitet kan også ses som ”kunsten å ikke ta innover seg de andres fortvilelse” (Askeland, 2006, s. 38), å holde en personlig og privat distanse på en slik måte at du ikke blir personlig berørt, at brukerne ikke får ta del i dine emosjoner, men har fokus på å utføre oppgaven innenfor de rammer som gjelder. Denne holdningen er basert på en formell profesjonalitet. Innenfor disse to dikotomiene av mener jeg profesjonsutøver som barnevernarbeidere må finne sin plass, avhengig av kontekst.

Kropp og følelser er slik jeg ser det nært knyttet sammen og forteller noe om vår identitet. Som vist i kapittel 3.3.1 er IPA opptatt av hvordan følelser og kroppslige uttrykk ved store emosjonelle påkjenninger forstås og gir mening for informantene. Hvordan gir kroppen og følelsene uttrykk for sin identitet? Dikotomiene profesjonell-personlig og nærhet-avstand overfor brukere er ofte et tema innenfor hjelpeyrker. Hvilken profesjonell posisjonering viser barnevernarbeiderne?

Karis fortelling

Kari er den av informantene som hyppigst beskriver og uttrykker at hun både får følelsesmessige og kroppslige reaksjoner i samtaler. Hun forteller at hun gjør mye for ikke å bli for følelsesmessig involvert og blir veldig berørt når andre har det vondt: *”ja... og særlig når barn gråter, det synes jeg er... når barn liksom har det vondt”*. Kari forteller at hun til tider opplever at hennes innlevelsessevne i forhold til å møte barnets smerte, er en byrde, til tross for at hun tenker den er en forutsetning for utøvelse av samtalen med barn. Hun forteller videre at hun forsøker å unngå å vise sine følelser overfor barn og foreldre, men at hun ikke alltid lykkes: *”Jeg kjenner at jeg blir sår....jeg kjenner at jeg synes det er veldig vanskelig og vondt.... Men jeg må på en måte holde meg.. (ler høyt), være proff....”*.

Av kroppslige reaksjoner forteller Kari at hun ofte kan ha en indre uro i samtaler og at hun lett gråter i ulike situasjoner. Hun sier hun ofte skjelver i stemmen og på hendene når hun føler seg følelsesmessig beveget og utrygg. Kari forteller også at hun blir veldig glad og fornøyd når hun opplever at samtaler har gått bra. Da smiler hun, føler seg glad og forteller det til andre på kontoret. Hun merker også kroppslig at den er avslappet og rolig. Kari uttrykker at hun også er opptatt av å kunne si de ubehagelige tingene og forholde seg til de formelle rammene, men opplever ikke at det står i et motsetningsforhold til hennes relasjonelle arbeid.

Hva forteller Kari om seg selv? Det kan virke som om hun anerkjenner og ser det som en styrke å vise følelser i samtaler med barn. Slik jeg ser det, gir det mening for Kari å være et medmenneske som berører og lar seg berøre av barn og foreldres historier og reaksjoner. Slik jeg ser det kan det virke som om hun ønsker å være en nær og personlig profesjonell. Det kan synes som om hun likevel opplever å leve i et spenningsfelt. En empatisk og relasjonell innstilling kan ha en bakside som gjør henne sliten, gir kroppslig ubehag og til tider emosjonell utmattelse. Hun lever i balansegangen mellom å være representant for et budskap og som ikke oppleves godt for de det gjelder og samtidig være empatisk og relasjonell. Hva gjør dette med henne og hvordan håndterer hun dette over tid? Jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 4.3 og 4.4.

Gros fortelling

Når Gro forteller om samtaler med barn, forteller hun ikke om følelsesmessige eller kroppslige reaksjoner i møte med barn og foreldres reaksjoner. Hun forteller imidlertid at hun en gang ble sykemeldt etter for stort arbeidspress over tid. Hun viser et sterkt følelsesmessig

engasjement for barn hun opplever blir *ofret* på vegne av det biologiske prinsipp³²: ”*det der gjør meg så EITRANDE SINT (min utheving) at noen foreldre skal gå rundt å ødelegge... barn har ikke spurt om å komme til verden. Det er ingen menneskerett å få barn*”. Flere ganger i samtalen viser hun sin fortvilelse over at barn må leve i omsorgssviktsituasjoner uten at hun er i posisjon til å endre på dette. Gro uttrykker at hun har store vanskeligheter med å tilslutte seg en del diskurser i profesjonen. Eksempelvis profesjonens manglende bruk av diagnoser og kognitiv teori som utgangspunkt for utøvelse av praksis. Videre opplever hun at profesjonens tro på biologiske foreldres forandringspotensial er urimelig med tanke på tidsrammen et barn har for å få gode utviklingsmuligheter.

Hva forteller Gro gjennom sin fortelling? Ved bruk av en psykologisk fortolkning kan Gros fortelling forstås som at hun ikke lar seg berøre følelsesmessig eller vektlegger relasjonen i sine møter med barn slik Kari gjør? Slik behøver det ikke være, men Gro sier lite om dette i samtalen. Det kan også handle om at jeg som intervjuer ikke har skapt en atmosfære hvor det er naturlig for henne å dele sine følelser eller at samtalen ikke gikk den veien. Hvis det er slik at hun opprettholder en mer formell posisjon og en større avstand i møtene enn Kari, hvordan kan dette forstås? Har Gro en tro på at hun vil være en bedre hjelper ved å være klar og tydelig på sin rolle som den som kommer med det dårlige budskapet. At hun opplever store dilemmaer ved å være både relasjonell hjelper og den som sanksjonerer? Kan det være et behov for Gro å ha en viss avstand til barnet for å unngå sterke følelser i seg selv? Møter hun barnas reaksjoner like godt uten å selv uttrykke egne følelser? Spørsmålene er mange. Slik jeg ser det kan det se ut til at Gro har omgjort emosjonelle erfaringer i møtene med barn og foreldre i slike kontekster, til et følelsesmessig engasjement i forhold til diskursene som styrer arbeidet hennes. Det kan virke som det gir mening for Gro å engasjere seg i møte med diskurser hun ikke aksepterer, eksempelvis prinsippet om at barn har det best hos sine foreldre. Gros fortelling sier for lite om hennes følelser og kroppslige reaksjoner i selve samtalen, til at jeg kan trekke noen konklusjoner. Det synes likevel som om Gro har en mer profesjonell distanse enn Kari og det White (2006) fremstiller som et ideal.

³² **Det biologiske prinsipp** er en diskurs og et grunnleggende prinsipp i barnevernloven (BLD, 1992) som hevder at det er best for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Hjelpetiltak må forsøkes før eventuell omsorgsovertakelse iverksettes. Det biologiske prinsipp gjelder også ved samvær etter flytting. I praksis medfører dette at hyppig kontakt tilstrebes (St. melding nr. 40, 2002, s. 111)

Gro og Kari kan være representanter for en ulik vekting av nærhet-distanse dikotomien og syn på profesjonalitet i møte med barn. Gro uttrykker i sin fortelling at hun definerer sin rolle som representant for forvaltningen og er opptatt av de juridiske sidene. Kari er mindre opptatt av forvaltningen og mer opptatt av de relasjonsorienterte sidene.

Lises fortelling

Lise forteller også om følelsesmessige og kroppslige reaksjoner knyttet til samtaler med barn. Situasjoner hun opplever som ”grusomme” og belastende. Hun forteller at hun ofte føler seg usikker og nervøs og mange ganger alene. Ved gode samtaler forteller hun at hun får en ”god følelse i magen”, og at det kjennes godt men oppstår altfor sjelden. Selve budskapet er vanskelig å overbringe: ”Jeg var jo så nervøs vet du, jeg kjente når jeg kjørte dit, jeg var jo sånn derre (klapper hånden på brystet) ..Åhh.. (uklart).. ikke reaksjoner.. jeg synes det er helt grusomt jeg”. Lise forteller hva hun tenker om sine følelsesmessige og kroppslige reaksjoner:

Det synes ikke så mye på meg. Jeg blir nok veldig .. jeg fremstår som veldig rolig så.. ehh.. i møte med de (dveler ved ordene)... eller jeg merker at jeg blir litt rød på brystet og... ja... jeg får det, men det er for det (ler) at jeg stenger så godt inne, tror jeg.. Jeg er så kontrollert, men det er nok mer meg som person.. synlige utslett på brystet (ler høyt – H. ler med). Også kjenner at det.. jeg kjenner igjen hjertedunken.. i situasjonen..

For Lise kan det virke som om det i samtaler med barn er viktig å ikke vise følelsesmessige og kroppslige reaksjoner. Eller er hun usikker på hvor profesjonelt det er? Er det lov å ha følelser og kroppslige reaksjoner i vanskelige samtaler? Hun bruker krefter, sier hun på å holde følelser og kroppslige reaksjoner i sjakk. Det kan det se ut til at Lise forholder seg til en konstruksjon om at det i seg selv er en verdi å ikke bli berørt, selv om følelsene er der og kroppen sier ifra. Hva kan dette handle om? Lise forteller også at hun har lært å legge bort ubehagelige og vanskelige følelser, uten at hun konkretiserer hvordan. Dette samsvarer med de andre informantene. De hevder alle at de klarer å legge vekk de ubehagelige opplevelsene og komme seg videre. Handler dette om lang erfaring med å takle vanskelige situasjoner? Kan det være at det å anerkjenne at noe er belastende eller vanskelig ikke anses som legitimt på arbeidsplassen eller som profesjonen implisitt forventer at en barnevernarbeider skal kunne takle? Hvis Lise er usikker på om hennes følelser vil tas imot uten uheldige konsekvenser for henne selv, kan dette vitne om at det er emosjonell dissonans mellom henne og kulturen (Glasø, 2002).

Slik jeg ser det er Lise er opptatt av relasjonen som profesjonell med hensyn til hvordan hun beskriver sitt møte og samtale med barn og foreldre. Hun beskriver hvordan hun emosjonelt og kroppslig reagerer, hvor vondt det kan være å se særlig barns reaksjoner. Hun viser i intervjuet til sterke reaksjoner overfor kolleger som ikke opptrer med den respekt og finfølelse hun anser som viktig i disse situasjonene.

Vildes fortelling

Vilde forteller også at hun blir berørt når hun har disse samtale. Hun viser ikke til kroppslige reaksjoner. Hun forteller om følelse av sorg når familier blir oppløst. Hva kan denne sorgen bety? Det kan handle om en tilslutning til diskursen om det biologiske prinsipp, og empati med foreldre og barn i det smertefulle ved å skilles. Det kan være en tristhet over at noen mennesker ikke får det til på samme måte som henne selv? Hun forteller videre at det er vanskelig å ta imot barnas historier. Det kan forstås på flere måter. Det kan være tyngden av ansvaret ved å forvalte historien slik at barnet opplever seg hørt og forstått. Hun kan ha en opplevelse av å ikke vite hvordan hun skal respondere? Eller det kan det være de smertefulle følelsene innholdet i historiene vekker, som personlig blir vanskelig å håndtere. Viser Vildes historie at hun også blir berørt og synes det er vanskelig å stå i relasjon over tid med en empatisk holdning, slik Kari kan forstås? Kan dette også vitne om at det å uttrykke følelsesmessig smerte, usikkerhet, utrygghet eller undring ikke tilhører normen for hva som kan anses som akseptabelt på Vildes arbeidsplass og dermed gjør henne usikker (Glasø, 2002). Slik jeg forstår det er også Vildes syn på å være profesjonell knyttet til det å ha en høy grad av relasjonell tilnærming (White, 2006). Hun ønsker å være et medmenneske som gir av seg selv og tar imot smerte, selv om det kan være vanskelig.

Jeg har ikke funnet klare indikasjoner på hva profesjonen definerer som profesjonell med hensyn til posisjonering til barn og foreldre i lys av nærhet-avstand dikotomien. Slik jeg ser barnevernarbeidernes fortelling blir de selv ansvarlig for å posisjonere seg der de finner seg best til rette.

Jeg har valgt å ta med enkelte reaksjoner som ikke gjelder samtalen med barnet, men situasjonen i forkant av samtalen, barnevernarbeidernes opplevelser i fylkesnemda.

4.2.4 Ansaret - et følelsesmessig dilemma

I FO sine yrkesetiske retningslinjer (2000) fremkommer krav til barnevernarbeidernes personlige ansvar i utøvelsen av sitt yrke:

Barnevernpedagoger..... er forpliktet til å holde et høyt faglig nivå. Dette gjelder faglig kunnskap, etisk refleksjon og kvaliteten i det konkrete, daglige arbeidet. Den enkelte yrkesutøver er ansvarlig for egne handlinger. Selv om en handling er pålagt av overordnet myndighet, er det den enkelte yrkesutøver som handler, gjør de etiske vurderingene og som står inne for konsekvensene av disse (s. 5).

Vilde forteller i intervjuet hvordan det er å være barnevernets representant i fylkesnemda der det stilles spørsmål om hennes vurderinger om et barns situasjon i hjemmet. En situasjon hun opplever mer følelsesmessig belastende enn samtalene med barn:

".... Faktisk det verste jeg gjør..... Ehhh...tankene til ... det blir så trigga.. at du står helt på alerten.. det er livet om å gjøre.. det er ikke bare..barnet sitt liv, det er mitt liv også..fordi.. dette her er hele arbeidslivet mitt (intens) og dette er hele min faglige tyngde, og her legges det på et alter, på et bord.. det skal ofres.. det skal vurderes.."

Er Vilde usikkerhet på om hennes begrunnelser er i tråd med profesjonsidentiteten? Det kan også forstås som en indre usikkerhet på om valget hun har gjort er rett, om hun kan nok, vet nok og forstår nok. At det personlige ansvaret hun innehar er for mye å bære alene. Hun viser konkret til et dilemma hun opplever å stå i og som hun reflekterer en del over.

Vilde har en refleksjon over ansvaret hun opplever å besitte som barnevernarbeider i forhold til det å velge rett for barnet. Hun sier: *"... det er det verste (med trykk)....Det å ikke.. kunne ha evne til å se i fremtiden..(ler litt)..."*. I fortsettelsen forteller hun videre at hun i livet selvfølgelig ikke har noen garanti for at noe kan skje, eksempelvis med egne barn. Hun opplever det imidlertid som en annerledes situasjon når hun og andre tar bevisste valg på vegne av barnet. Hun står i valget mellom to onder. Som regel finner hun ut av det ved hjelp av kunnskap og erfaring, uten at hun konkretiserer hvilken kunnskap hun benytter. Noen ganger er hun helt sikker på at beslutning om flyttingen er av det gode, andre ganger ikke. Hun har ingen garanti, som hun sier. Det kan virke som om kunnskap og erfaring for Vilde er en medierende faktor for å unngå følelsesmessig utmattelse ved slike dilemmaer. Hvordan håndterer barnevernarbeiderne slike dilemmaer? Valget mellom to onder er av stor betydning for de menneskene som blir berørt og valget er knyttet til diskurser om hva som er best for barn. Selv om det er fylkesnemda som tar den endelige avgjørelsen, er barnevernarbeiderens

forståelser avgjørende for utfallet. Hvordan håndterer barnevernarbeiderne denne valgsituasjonen personlig og hvordan blir hun ivaretatt av sine omgivelser? Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 4.3 og 4.4.

4.2.5 Oppsummering

Hva forteller informantene om seg selv i lys av deres følelsesmessige og kroppslige opplevelser i samtaler med barn? Hittil i studien ser jeg at informantene i historien om de gode fortellinger ser seg selv som kompetente samtalepartnere for barn som ivaretar profesjonsidentitetens krav. Samtidig forteller de om følelsesmessige og kroppslige reaksjoner. Reaksjoner som både gjelder selve samtalen med barna og omstendighetene rundt disse. Kari, Lise og Vilde viser til reaksjoner i selve samtalen. Gro og Vilde har reaksjoner knyttet til diskurser i profesjonen som de er uenige i og derfor ikke kan støtte seg til.

Hvilken mening kan tillegges informantenes kroppslige og følelsesmessige reaksjoner? De beskriver reaksjonene mer enn de reflekterer over hva disse reaksjonene i denne situasjonen kan bety eller forstås som (Andersen, 2004 og Merleau-Ponty, 1945 i Bengtsson og Løkken, 2004 og i Eatought & Smith, 2008). Hva kan det handle om? Kan det være at det er mer legitimt å underkjenne følelser og fysiske symptomer som fortellinger om hvordan vi opplever noe, enn tanken og handlingens språk? Det er ikke utenkelig at en del av disse reaksjonene vil påvirke deres måte å tenke og handle på og dermed deres identitet. Spørsmålet er om kroppen og følelsenes språk fremvises i tanke og handling, men forblir ubevisste og automatiserte som bruksteori, fremstillinger som faktisk styrer våre handlinger (Fischer og Sortland, 2001). Med en slik tenking forblir kroppen og følelsenes språk en usynlig og ubevisst side ved barnevernarbeidernes identitet som ubevisst virker i verden. Det kan også være at arbeidsplassen i liten grad legger til rette for følelsesmessige og kroppslige uttrykk, slik at barnevernarbeiderne må simulere følelser eller undertrykke disse (Glasø, 2002). Det vil da medføre at den kroppslige viten i mindre grad blir tatt hensyn til og språkliggjort som informasjon på linje med rasjonell viten, praktisk viten og relasjonell viten, se fotnote 30 (Andersen, 2004, s. 158).

Etter mitt syn vitner disse reaksjonene om krav til informantene som oppleves utfordrende og tidvis belastende. De berøres av de mellommenneskelige erfaringene og uenighet med dominerende diskurser. For noen får berøringene kroppslige reaksjoner som kan oppleves

som ubehagelig og belastende. Ut fra en annen fortolkning kan det virke som at det i tillegg til de foretrukne fortellingene om deres identitet, finnes andre beskrivelser som: ”jeg er sint”, ”jeg er sorgfull”, ”jeg er nervøs og sliten”, ”jeg har vondt i kroppen”, ”jeg er usikker” m.v. Slik jeg leser profesjonsidentiteten innebærer den et krav om at barnevernarbeiderne alene skal kunne tåle både egne og andres følelser og smerte. Hvor mye forventes det at barnevernarbeiderne skal håndtere alene? Det kan synes som om de tåler det, men hvilke omkostninger har det for dem selv og andre?

Hvordan bidrar samspill med kolleger og arbeidsplass til opprettholdelse av mestring og selvtillit, kunnskapsutvikling og opplevelse av sosial støtte og anerkjennelse? Jeg vil videre undersøke hvordan samspillet virker inn på barnevernarbeidernes identitet. Bakgrunnen for dette tema var først og fremst informantenes tydelige fokus på det i intervjuet.

4.3 SOSIAL STØTTE OG ANERKJENNELSE

Vi mennesker har gjennom alle tider søkt til hverandre når vanskeligheter og utfordringer krever mye av oss som enkeltindivider. I arbeidslivet vektlegges det sosiale klima og samspillet mellom aktørene der som mer vesentlig. Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid, stillingsvern mv (arbeidsmiljøloven) (Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), 2006) legger føringer for hvordan arbeidstakere i en organisasjon skal ivaretas (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2006). Her finner vi blant annet krav om arbeidstakeres medvirkning og utvikling, tilrettelegging av fysiske miljø og psykososiale forhold. I sistnevnte skal medarbeideres ”integritet og verdighet” (ibid §4-3, punkt 1) ivaretas og de skal gis mulighet for ”kontakt og kommunikasjon med andre arbeidstakere i virksomheten” (ibid, punkt 2).

Enkelte hevder at det gjensidige behovet for hverandre på ulike måter har økt i kraft av kunnskapssamfunnets fremvekst (Raaheim, 2000 og Hellesøy, 2002). Vi kan ha behov for å redusere stress når vi føler oss usikre og utrygge, når det oppstår spesielle situasjoner og når vi kommer i konflikter med andre. Ifølge Raaheim (2000) kan andre bidra med å gjenvinne trygghet etter vanskelige situasjoner og å gi oss selvrespekt tilbake når vi opplever å ikke lykkes. Vi kan også få hjelp av andre til å finne løsninger på problemer eller dilemmaer vi

sliter med faglig og personlig. Manglende sosial støtte³³ kan på den annen side gjøre oss sårbare, syke, ensomme og mindre i stand til å bruke våre ressurser (ibid). Sosial støtte og anerkjennelse forebygger ifølge teori og empiri stress og utbrenthet (Knardahl, 2000, Rønneberg, 2008, Seikkula 2000, Hellesøy, 2002). Jeg vil derfor hevde at sosial støtte og anerkjennelse virker inn på vår identitet.

Jeg har valgt å vise til fire ulike typer støtte: Emosjonell støtte, vurderingsstøtte, informasjonsstøtte og instrumentell støtte³⁴ (House, 1981 i Hellesøy 2002, s. 324). Hellesøy hevder at investering i å tilrettelegge for et sosialt støtteapparat på arbeidsplassen vil gi god gevinst i form av fornøyde, motiverte og kreative medarbeidere, mer fornøyde brukere og mindre sykemeldinger (ibid). Det er da ikke mindre interessant at det i NOU 2000:12 (BLD, 2000) hevdes at stort arbeidspress, i tillegg til lav lønn og lav status, er årsaker til at erfarne barnevernarbeidere søker seg ut av barneverntjenesten.

Hva sier informantene om sin opplevelse av hva det er som gjør at barnevernarbeidere slutter? Vilde kan representere de andre informantene når hun sier:

".... jeg tror det er mennesker som ikke har blitt møtt.. og ikke blitt sett for den jobben de har gjort, og jeg tror at når vi jobber med mennesker, så er vi nødt til å få bekreftelse fra hverandre, og jeg tror vi er helt avhengig...av å skulle se hverandre fordi, lønna... jeg tror ikke vi er der for lønna sin del".

I sin hovedoppgave om betydning av veiledning og sosial støtte blant nyutdannede psykologer, har Olaussen & Skaar (2007) funnet at usikkerhet på egne evner, stort ansvar og stor arbeidsmengde er de viktigste belastningsfaktorene blant psykologer (s. 56). Hittil i studien ser jeg sett elementer av dette også kan gjelde barnevernarbeiderne. Det interessante ved deres funn er at sosial støtte på arbeidsplassen har en *negativ effekt* hvis belastningene er av en slik karakter at man kan kalle det en emosjonell belastning. Slik jeg forstår det, vil da kontekst, her stor emosjonell belastning, ikke virke forebyggende men gi negativ effekt.

³³ Buunk (1990 i Hellesøy, 2002) grupperer sosial støtte i fire kategorier: **a) Sosial integrasjon** gjelder antall og styrke i relasjonen til andre. **b) Positive relasjoner** beskriver opplevelser av nærhet og velbehag og kjennetegnes ved kollegial støtte og gode relasjoner. **c) Oppfattet og tilgjengelig støtte** personer med tillit til og tro på at i spesielt vanskelige situasjoner vil man få hjelp. **d) Faktisk støtte** er erfaringen av at de foregående punktene stemmer når situasjoner oppstår (s. 324),

³⁴ **Emosjonell støtte:** empati, omsorg, oppmuntring, hjelp til vonde følelser, redusere angst og styrke motet.

Vurderingsstøtte: tilbakemelding, veiledning, hjelp til næring og styrking av selvspekten.

Informasjonsstøtte: Om situasjonen, muligheter, hjelp til realisme, kunnskap, forståelse. **Instrumentell støtte:** ressurser, en håndsrekning, tid, arbeidsredskaper, oppgaveløsning, måloppnåelse (Hellesøy, 2002, s. 324)

Hva sier så informantene om sine opplevelser av sosial støtte og anerkjennelse? De er alle erfarne barnevernarbeidere med lang fartstid i tjenesten. Av de fire informantene var det kun Kari som har en opplevelse av at arbeidsplassen ivaretar alle hennes behov for støtte og anerkjennelse både faglig og emosjonelt, både blant ledere og kolleger. Kari vektlegger at det på hennes arbeidsplass er lagt til rette for faglig refleksjon og bearbeiding av opplevelser knyttet til samtalene med barn. Hun konkretiserer dette med at døren alltid er åpen for kolleger, og at lederen alltid er tilgjengelig hvis ikke avtaler. Det er rom for å gråte og le, være sinte og uenige. De har strukturelt lagt til rette for bearbeidelse av vanskelige situasjoner og de møtes daglig. På Karis arbeidsplass arbeider de stort sett to og to. De bruker hverandre mye og det settes av tid til planlegging før og etter samtalene. Hun opplever også at det er stor takhøyde og aksept av ulike faglige ståsted og trossystemer. Det kan virke som om Kari opplever sosial støtte på flere måter, se fotnote 33 og 34. Hun har en leder hun fullt ut stoler på, opplever å ha positive relasjoner til og får støtte når hun er i behov av det. Hva sier de andre om sine opplevelser?

4.3.1 Når det ikke er noen å dele med

Lise uttrykker at hun til tider kan ha det følelsesmessig vanskelig på jobb og selv om hun kunne hatt behov for noen å dele både følelser og tanker med, er det ingen hun føler det er naturlig å gå til. Er det ingen hun har tillit til som vil ta i mot hennes reaksjoner eller behov?

Vilde opplever heller ikke at det er noen hun kan gå til. For henne handler det om at hun ikke har tillit til at det finnes personer på arbeidsplassen som tangerer henne faglig og personlig.

Vilde forteller hva hun skulle ønske denne personen skulle være:

”mmmm.. Ja.. (kremter høyt)..Jeg måtte hatt, hatt der et menneske som..... visste å spørre meg om de riktige tingene... som kunne hjelpe meg til å åpne opp for.... Andre....alternative løsninger.. eller.. so..so..som kunne.. roe meg.. og som kunne ta imot det jeg snakket om og som kunne forstå det umiddelbart.. og som kunne føre meg videre i forhold.. til å kunne legge det fra meg”.

Her forstår jeg Vildes ønsker som både et behov for emosjonell støtte, samtidig som hun ønsker vurderingsstøtte, noen å reflektere sammen med. Lise forteller det samme, hun ettersøker noen å snakke med både i forkant og i etterkant av samtalen ”...bare planlegge i forkant.. bare å få lufta litt og jeg sa det, kanskje det var feil da, men bare å få tømt alle de

tankene når du kjører derfra". Lise opplever å ikke ha noen å snakke med når hun skal ha vanskelige samtaler og at det ikke strukturelt er lagt til rette med for eller ettersamtaler på arbeidsplassen. Vilde kan ha tilgang på andre, men velger å ikke benytte disse da hun har føringer på hvordan denne personen skal være og hvilke temaer som samtalen skal inneholde. Begge har ønsker om å ha noen tilgjengelig.

Gro forteller at hun verken er i behov av eller har disse menneskelige ressursene tilgjengelig på sin arbeidsplass. Hva er det som gjør at Gro ikke vektlegger behov for støtte og anerkjennelse? Gro uttrykker hun innehar mye erfaring og kunnskap og som Vilde tenker hun at det ikke er noen der som kan være mentor for henne. Hun er også usikker på om hun har et ønske om det. Hun forteller at hun er vant til takle livet alene. Hun sier hun ikke er i behov av noen, noe som kan forstås som et mønster i tenking og atferd. En tenking som har oppstått gjennom erfaring og blir en konstruksjon om at *"jeg klarer meg best alene"*. Hun kan også som hun sier, oppleve seg som kompetent nok og har lært å ta vare på seg selv slik at hun ikke utsetter seg for mer enn hun klarer. Hennes utsagn kan også forstås som en selvattribusjon som ikke nødvendigvis deles av andre, men som er hensiktsmessig når en vil opprettholde et positivt selvbilde (Fischer og Sortland, 2001). Slik jeg forstår Gro har hun sterk tro på seg selv og sin kompetanse, samtidig som hun har en ambivalens i forhold til sin alenehet.

Kari beskriver at på hennes arbeidsplass har hun tillit til mer enn én person, og en av disse er lederen. Her opplever hun både aksept av sine emosjonelle uttrykk, og bistand fra kolleger og leder som hun opplever er tilgjengelig både for å planlegge, dele følelser og ha faglige samtaler med. Det kan synes som om Kari ikke er i behov av å undertrykke eller simulere følelser på arbeidsplassen (Glasø, 2002).

Hvilke konsekvenser kan det få hvis kriser eller vanskeligheter oppstår som kan være vanskelig å bære alene? Vilde forteller at når slike situasjoner oppstår og hun ikke har fått mulighet til å dele opplevelser og hjelp til å bearbeide disse så *"..går jeg å bærer på det, og skaper mine egne.. bilder som.. fryser seg fast gjerne.. og min opplevelse av det kan være sånn at.. det blir sånne sår hos meg at.."* Denne frosne tilstanden sier hun forhindrer henne i å utsette seg selv for lignende situasjoner. Slik jeg forstår det, sier hun at hun vil unngå ubehagelige samtaler hvis hun ikke får hjelp og støtte som hun er i behov av.

4.3.2 Når jeg ikke blir anerkjent

Anerkjennelse kan i dagligspråket forstås som aksept av en selv ved et positivt selvbylde. Det kan også ses som intersubjektivt i den betydning at vi mennesker er i behov av aksept i forhold til den vi opplever å være, tanker vi tenker, følelser vi har og handlinger vi gjør. Anerkjennelse er også basert på gjensidighet, da vi er avhengig av aksept fra hverandre for å kunne si at vi har en god relasjon (Torsteinsson Wie, 2000 og Axel Honneth 2008), beskriver hvordan vår identitet uløselig er knyttet sammen med andres reaksjoner på oss. Ved manglende anerkjennelse vil en positiv identitet kunne krenkes:

Ettersom ethvert menneskes normative selvbylde... er avhengig av stadig å kunne stadfestes av den andre, henger erfaringen av ringeakt sammen med en krenkelse som kan føre til at hele personens identitet bryter sammen (s. 140).

Hvilke implikasjoner kan anerkjennelse eller mangel på sådan ha? Lise forteller:

"Jeg har begynt å reflektere, dette gidder jeg ikke – hvorfor.. skal jeg bruke alt jeg har på å jobbe ræva av meg Noe bekreftelse på den jobben jeg gjør og når jeg streba, og streba og streba og jeg aldri fikk det, så har jeg endra litt.. Det som er det rare oppe i dette her, har jo vist at når jeg har gitt mer opp, så gjør jeg en bedre jobb (ler)..."

"Når jeg har gitt mer opp, så gjør jeg en bedre jobb.." Dette er et spennende utsagn. Kan dette forstås som at når omgivelsene ikke oppfyller forventningene, reflekterer individet over situasjonen, tar tak i egne ressurser og forandring oppstår. Det kan synes som om Lise gjør nettopp dette, som om hun finner nye måter å agere på som passer henne bedre (Eatought & Smith, 2008).

Vilde uttrykker at hun har et sterkt ønske om å være den som anerkjenner andre, men at arbeidsplassen ikke tillater dette: *"for jeg har vært der så lenge og jeg er så gammel og har så mange erfaringer, og har veldig lyst til å trøste og støtte og... Og selv så føler jeg at det er ikke jeg har mistet.. autoriteten..."*. Hun opplever ikke at arbeidsplassen ser på henne som en ressurs og sier hvordan dette virker inn på henne:

"... (pause).. Resignasjon..... I forhold til... eh.. hvor du henter strøminger for å kunne fortsette... Hvor henter du krefter, hvor henter du mot til å fortsette? Og hva i HELVETE (min utheving) er det som tar vare på all kunnskapen som jeg har, all erfaringen jeg har.. jeg kjenner DET (min utheving) er det såreste av alt (sterk intensitet, tårer i øynene- min kommentar)..."

Ved avslutningen av vår samtale, spurte jeg henne om det var noe hun ønsket å si. Slik jeg forstår det, oppsummerte hun da sine opplevelser av å ikke bli anerkjent. Hun forteller at faget hennes, familiene og barna, er drivkraften hennes, ikke kolleger og ledere. Hennes ledere spør henne ikke verken om hvordan det går i familiene hun arbeider i eller relasjonen til disse. De er kun opptatt av hvor mange saker hun har, hvor mange timer hun jobber og kritiserer henne for å arbeide for lenge med hver familie. Vilde forteller at det er en stor sorg å bli møtt på denne måten, og at hun enten må leve med det slik systemet er eller finne på noe annet. Vilde bruker følelsesmessige uttrykk som sorg og fortvilelse over at kolleger og ledere ikke anerkjenner hennes innsats og erfaring. Vilde forteller at hun strever med å finne løsninger på situasjonen.

Her kan det synes som om Lise og Vilde har reflektert over at det de gir og det de får igjen, ikke samsvarer med deres forventninger. Johnsen & Hall (1988) har i krav-kontroll-støtte-modellen og Siegrist, (1996) i ”The effort-reward imbalance model” (i Knardahl, 2000) vist til at ubalanse mellom anstrengelse og belønning, eller krav, kontroll og støtte påvirker selvfølelse og selvtillit, samt vår helse. Dette som en faktor i samspill med andre forhold. Det kan virke som om den personlige *motivasjonen* til Lise og Vilde reduseres som en konsekvens av opplevelse av manglende støtte, samtidig som de har klare oppfatninger av hva de ønsker seg. Det virker som de søker løsninger på situasjoner som er utfordrende på arbeidsplassen. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til i kapittel 4.4.

Gro har en historie som omhandler at hun ved en anledning hadde vært sykemeldt og at ingen hadde verken tatt kontakt eller tok hensyn til dette ved tilbakekomst. Dette opplevde hun som krenkende: *men så viste det seg at da når jeg kom tilbake og ikke en sjel hadde snakka med meg i denne sykeperioden... og tenkte jeg: ”dette her er ikke noe vits i”. Så da tok jeg et år.. som (uklart).. et vikariat et sted.*

Kari opplever derimot å bli anerkjent av både kolleger og ledelse. Hun opplever at hun blir brukt av sine kolleger, da hun er kjent for å takle de vanskelige og utfordrende oppgavene:

I tillegg opplever hun at de anerkjenner hennes behov for å uttrykke seg og reagere når det er behov for det:

”.. men så er vi bestandig to saksbehandlere til å begynne med... ellers når det er fosterhjems plasseringer å sånn, så vurderer vi det underveis... Men det er jo gjerne sjefen min, og vi har jo morgenmøter hver morgen, så da tar jeg det opp der.. og vi snakker om hvordan det var og..da kan jeg si ”det var så rørende” eller det var så vondt da, så ..”

Barnevernarbeidere inngår i et samspill med kolleger og oppgaver som skal utføres med bakgrunn i formelle rammer som barnevernlov (BLD1992) og arbeidsmiljøloven (AID, 2006). Med utgangspunkt i teori og empiri vurderes kolleger som en viktig sosial støtte. Hvordan beskriver informantene sine kolleger?

4.3.3 Tillit og mistillit

Min forståelse av informantenes opplevelse av støtte og anerkjennelse fra kolleger og ledelse er knyttet til mitt valg om å se sosial støtte som en positiv og viktig side ved å utøve de vanskelige samtalene med barn. Jeg har valgt å se på informantenes opplevelse av ”oppfattet og tilgjengelig støtte” (Buunk, 1990 i Hellesøy, 2002, s. 324) fra sine kolleger. Dette begrepet sikter til hva informantene kan forvente i form av ”råd, informasjon, forståelse og samhörighet” fra sine kolleger (ibid). Beskrivelsen av kollegaene var et tema som ble mer fremtredende enn det jeg i utgangspunktet forestilte meg.

Kari har overveiende positive opplevelser av samarbeid med kolleger. Det eneste negative hun trekker frem er at kollegers livserfaringer, eller mangel på sådanne, er belastende. Kari mener at *” hvis du ikke har hatt det vondt og vanskelig, da tror jeg på en måte at du ikke har levd et riktig liv.... eller at du på en måte har tørt å gå inn i livet ditt”*. Slik jeg forstår det opplever hun at mange av hennes kolleger er for uerfarne til at hun kan lene seg til dem. Både Gro, Vilde og Kari beskriver seg som mer erfarne og kunnskapsrike enn sine kolleger. De opplever å være mentorer for de andre. Her viser Kari til at ulik erfaring kan bidra til mangel på støtte fordi hun kan mer. Hun opplever imidlertid å bli anerkjent.

Gro forteller at hun har behov for å være alene og mangel på tillit til andre gjør at hun ikke liker å arbeide sammen med noen. Hun forklarer dette med at *”det blir..enten blir det for mye snakk, eller så er jeg to skritt foran..og så ..gjør jeg akkurat det jeg synes er best selv”*. Her

kan det også virke som om hun opplever at hennes mangeårige erfaringer og ulike diskurser bidrar til at samhandling med kolleger ikke gir mening. Hun viser et annet sted i intervjuet til tvil om tidligere relasjonelle erfaringer kan være medvirkende til hennes syn på kolleger. Hun forteller at hun *”ikke stoler på noen.”* På mitt spørsmål om hun da blir ikke er avhengig av andre sier hun:

.. jeg tror ikke det heller, for jeg tror, ..jeg tror vi.. asså ...kanskje har jeg.. kanskje har jeg levd så ensomt at..hva skal jeg si.. i min lille verden..at jeg.. ...

Hun undrer seg over om dette kan forstås ved at hun har vært vant til å klare seg selv fra barnsben av og alltid har følt seg ensom. Ved å introdusere sin relasjonelle historie fra barndommen som en mulig forklaring, kan spørsmålene hun stiller gi mening. Per Jensen (2008) sine funn vitner om at terapeuters livshistorier virker inn i det profesjonelle liv. Gro tar utgangspunkt i forståelser av sine relasjonelle erfaringer som hun tenker kan virke inn på hennes profesjonelle liv.

Vilde forteller at hvis hun og en kollega i samtaler med barn ikke deler virkelighetsforståelser så er det belastende for henne og for relasjonen. Lise er av samme mening og kommenterer noen kollegers praksis som ufaglige og uetiske. Lise mener det *”negativt påvirket samtalen med barnet”* og at det skaper sterke reaksjoner i henne selv fysisk og emosjonelt. Her synes det som om Lise og Vilde viser til at ulike diskurser som inneholder ulike etiske føringer, bidrar til mangel på tillit til kolleger.

Lise og Vilde forteller om kolleger de opplever som instrumentelle. Dette begrepet forstås ulikt. Vilde beskriver instrumentelle kolleger som oppgavestyrte, formelle og byråkratiske. De er mest opptatt av arbeidstid og egne rettigheter. De velger ikke å ikke bli berørt, ikke gå inn i mellommenneskelige relasjoner eller investerer ikke i sine klienter. Lise gir et eksempel på en kollega som hun opplever er instrumentell *”...hun vipper over til å bli litt for verdensmester og selvsikker i det, fordi hun mener hun har jobbet så lenge med dette her, så hun kan jo liksom alt. Hun har ikke den ydmykheten”*. Igjen synes det som om ulike diskurser virker inn på mulighet for et godt sosialt samspill som oppleves støttende.

Kari er opptatt av at kolleger kan virke instrumentelle og ikke at de nødvendigvis er det. For Kari er begrepet instrumentelt knyttet til hvordan kolleger kan oppleves som kalde og ufølsomme i relasjon til andre, uten nødvendigvis å være det:

”...så har jo dem på en måte samme opplevelsen, bare de gir uttrykk for det litt annerledes..... det tror jeg ingen barnevernarbeidere er, hvertfall ikke som jeg kjenner da.. ikke hvis du kommer inn til kjernen da....”

Slik jeg forstår Kari tenker hun at kolleger ikke er instrumentelle og at de ikke nødvendigvis baserer praksis på ulike diskurser, men benytter ulike uttrykk i sin praksis enn hun gjør. Tre av informantene reflekterer over hva det er som gjør at deres kolleger virker eller er instrumentelle. Både Vilde, Lise og Kari forstår instrumentalitet hos de andre som en mestringsstrategi. Vilde uttrykker det slik: *”.. og noen har det kanskje som en beskyttelse.. ?? ehh.. Det har jeg tenkt på, på en måte at du ikke vil utsette deg for den smerten.. eller hvertfall at du er mye flinkere på å skjule det...”*. Lise har fokus på spørsmålet om hvorvidt alder og erfaring nødvendigvis er forutsetning for å ikke å være instrumentell i samtaler med barn? Hun forklarer dette med at de i motsetning til henne selv er gode til å holde avstand. Slik jeg forstår det snakker hun da om en de andre som i større grad enn henne selv, unngår å ta inn over seg andre problemer eller smerte (Askeland, 2006).

Hvilke konsekvenser får manglende samspill for informantenes identitet? Å motta råd, få informasjon og forståelse, samt oppleve samhørighet er ifølge Buunk (1990) vesentlig (i Hellesøy, 2002) både for utvikling av personlig og faglig kompetanse, mestring og selvtillit. Slik jeg ser det har informantene lite kontakt og interaksjon med sine kolleger. Unntaket er Kari som deler og har mye med kolleger å gjøre til tross for forskjeller. Gro er den som tar frem relasjonelle erfaringer som en mulig forklaring på manglende samspill. For øvrig viser informantene til manglende enhetlig oppfatning av hvordan arbeidet skal utføres og ulike erfaringsbakgrunn. Selv om kollegers ulikheter kan forklares gjennom uhensiktsmessige mestringsstrategier slik noen av informantene tenker, foretrekker majoriteten av informantene å arbeide alene.

4.3.4 Oppsummering

I det foregående synes jeg å se at tre av informantene i liten grad opplever sosial støtte og anerkjennelse. Likeledes har de liten tillit til sine kolleger om hjelp og støtte, og har fokus på ulikhet og mangler hos disse. Med utgangspunkt i Husserl sitt begrep om empatisk intensjonalitet (Wie Torsteinsson, 2000, s. 60), kan det synes som om Gro, Vilde og Lise i stor grad opplever å ha en livsverden som er avgrenset fra kolleger og sin arbeidsplass. Jeg

opplever at Kari, derimot, har et godt forhold både til sin arbeidsplass og til sine kolleger der hun også deler og blir akseptert for sin livsverden.

I yrkesetiske retningslinjer (FO, 2002) stadfestes det at barnevernarbeideres lojalitet først og fremst skal rettes mot *brukere* av tjenesten. Det sies videre:

Kritikk av kolleger bør tas åpent opp med den det gjelder før kritikken bringes videre i systemet. Kollegalojalitet må ikke komme i veien for en åpen diskusjon om behandlingsmetoder eller skjønnsmessige vurderinger i konkrete saker (ibid, s. 9).

Det kan synes som om refleksjon med kolleger om forhold som informantene finner kritikkverdige, ikke finner sted på arbeidsplassen. I hvor stor grad legger arbeidsplassen til rette for at barnevernarbeiderne alene eller sammen med andre kan reflektere over egne verdier, holdninger og praksiser og også uttrykke behov de har for støtte? Bortsett fra på Kari sitt arbeidssted, der det var lagt til rette for daglige møtepunkter, åpne dører og fora for å dele både følelsesmessig og faglige sider av arbeidet, var det ikke lagt til rette for slike fora. Informantene forteller om hverdager uten møtepunkter med de andre. Tiden strekker ikke til og strukturene tillater det ikke. Faglig veiledning på saker og oppgaveorienterte møter inngikk i strukturen på arbeidsplassene. Fora for drøfting av diskurser og mellommenneskelige forhold på arbeidsplassen var fraværende på tre av informantenes arbeidsplasser. Dette bekrefter det Steinnes (2007) i sin studie blant førskolelærere viser, at det settes for lite tid til faglige drøftinger som kunne skapt mer refleksjon over egen og andres trossystemer og praksis.

Slik jeg ser det kan det synes som at barnevernarbeiderne ikke finner løsninger gjennom faglige og mellommenneskelig refleksjoner med andre, slik Seikkula (2000), Giddens (1991) og Løvlie Schibbye (2002) anbefaler, men finner støtte i seg selv eller hos andre utenfor arbeidsplassen. Sett bort fra Kari er det lite som tyder på at informantene å får råd og informasjon, forståelse eller føler samhörighet til sine kolleger (Buunk, 1990 i Hellesøy, 2002, s. 324).

Samtidig ser det ut til at informantene søker løsninger på de utfordringer som finnes på arbeidsplassen og forhold til kolleger og ledere. I Eatought & Smith (2008) viser til At mennesket har iboende ressurser til å skape og legitimere egne posisjoner og meninger innenfor profesjonens rammer (s.184). Dette gjør de ved å ved å tilpasse seg, redefinere eller

forkaste profesjonsidentitetens føringer (Heggen, 2008). Det kan synes som om flere av informantene viser til slike ressurser til tross for at de beskriver samtalerne som utfordrende og støtte og anerkjennelse som fraværende. Hvordan mestrer de disse opplevelsene?

4.4 MESTRINGSSTRATEGIER - VI LEVER OG OVERLEVER

Hva er det som gjør at informantene har klart å stå i denne typen arbeid i så mange år?

Mestring kan ses som en opplevelse av å lykkes. Mestringsstrategier benyttes for å håndtere krav slik at fysiske eller emosjonelle belastninger kan unngås, se kapittel 2.2 (Hellesøy, 2002). Innenfor systemteori ses mestring som hensiktsmessige eller uhensiktsmessige mønstre eller konstruksjoner i møte med et fenomen (DeJong & Berg, 2005, Seikkula, 2000).

Solvoll (2000) har i sin doktorgradsavhandling om psykologer i PPT³⁵ kalt "Identitet, autonomi og profesjonell utvikling", både funnet at forhold på arbeidsplassen og politiske og forvaltningsmessige pålegg virker inn på identiteten. Spesielt skjer dette ved endringer som gjelder grunnforståelse og arbeidsoppgaver. Solvolls funn kan kort oppsummeres slik; Autonomi opprettholdes gjennom å "bekrefte seg selv" ved å "trekke i rustning" (s. 191). Noen finner sine spesifikke områder avgrenset fra de andre, noen sier de resignerer ved å gjøre minst mulig, og andre slutter. Det var ingen i undersøkelsen som opplevde forholdene som positive når endringer skjedde eller deres autonomi var truet (ibid). I begrepet tauskunnskap, inngår ifølge Strømfors (2004) taushet som unngåelse, protest og motstand i en strategi for å ivareta egen identitet i organisasjonen og/eller vise uenighet overfor dominerende diskurser (s. 18). I lys av en slik type tenking, er det slik at det mest meningsbærende for barnevernarbeidere er å opprettholde sin autonomi og sin etablerte identitet? Er det slik at de individuelle behov er viktigere å ivareta enn å tilpasse seg den eksisterende kultur? Er det slik at Kari i større grad enn de andre, anerkjenner kulturen hun lever i?

4.4.1 *Jeg er realist og lykkes*

Gro vektlegger det hun kaller realisme i forhold til utøvelse av sin profesjon. Hun benytter prognoser, basert på diagnoser og kunnskap som tilknytningsteori som kart for sin praksis. Å være realistisk er en beskyttelse mot utbrenthet:

³⁵ Pedagogisk-psykologisk tjeneste

”..At jeg har sett gjennom.. fra (sted) noen kunne vi prognostisk se dem kom til å havne i voksenpsykiatrien eller kriminalomsorgen, noen kom det til å gå bra med. Noen ville aldri bli friske. Og det.. den realismen holder meg nok oppe. Noen vil kalle det kynisme, men jeg sier det at skal du overleve i barneverntjenesten eller i psykiatrien, så må du ha.. bitte litte grann idealisme, god teoretisk kunnskap, tilknytningpsykologi.. og så (uklart) ellers tror jeg mange flere av oss hadde blitt utbrent...”

Er det slik at det for Gro er hensiktsmessig å ikke ha for høye forhåpninger om forandring hos mennesker hun tillegger alvorlige diagnoser eller skader? Diskursen om at menneskets tilstand og atferd kan inngå i kategorier kalt diagnoser, er basert på en vestlig tradisjon og et positivistisk vitenskapssyn. For Gro virker det som hun finner mening i et slikt tankesett når hun møter foreldre og deres barn. Diskurser er styrende for handlinger, tanker og følelser. Kan valg av diskurser ses som mestringsstrategier for unngå uensiktsmessig store belastninger og stress (Hellesøy, 2002 og Berge Matthiesen, 2000)? Kan Gro velge en diskurs som personlig og relasjonelt krever mindre av henne? Gro kaller sin mestringsstrategi for realisme. Realisme kan defineres som et livssyn eller en oppfatning ”som bygger på konkrete kjensgjerninger, om en handlemåte som tar utgangspunkt i de faktiske forhold” (Store norske leksikon, 05.01.09). Gro og andre velger selv hvilke konkrete kjensgjerninger som gjelder for dem selv ut fra en forståelse av at man konstruerer selv sin virkelighet. Kan Gro ha opplevd høy grad av stress i sin karriere? Slik jeg ser det innebærer noen av hennes utsagn om andre noe nær objektivisering av andre. Kan det vitne om utbrenthet (Berge Matthiesen, 2000, s. 288.)? Ikke nødvendigvis. Det kan også forstås uavhengig av belastende forhold, ved at hun har et trossystem som er basert på diskursen om at diagnoser kan bistå profesjonelle med å hjelpe mennesker. I så fall vil hennes utsagn være basert på en diskurs som i konkurranse med andre diskurser søker å bistå barn i en vanskelig situasjon.

Vilde sier også at hun er realistisk, men har en annen grunnlagsforståelse enn Gro. Hun beskriver seg som realist i den forstand at hun er klok og benytter kognitive løsningsstrategier for ikke å forbli i ubehagelige følelser. Hun sier samtidig at hun tenker hun har overlevd på grunn av sin positive selvopplevelse, sin tillit til det positive i livet og vissheten om at hun alltid har lyktes:

”...Har ikke mislykkes på noe som jeg har bestemt meg for at: Det vil jeg gjøre – det vil jeg gjennomføre.....Så det er en kjempestyrke..... men det er klart at det.. det er ting jeg bestemmer meg for å gjøre, men jeg må gå inn for å gjøre det, og da må jeg rendyrke det... og det kan være ned til små ting også... som for eksempel en times samtale med et barn.... Jeg føler meg jo ikke alltid like vellykket..”

Avslutningsvis i dette utsagnet, sier hun at hun ikke alltid føler seg vellykket, selv om hun alltid lykkes. Kan dette forstås som at hun har funnet mestringsstrategier som unngår fokus på det som ikke oppleves som vellykket? Hun forteller at hun etter en vanskelig samtale ”*var fryktelig sliten... Jeg hadde ikke lyst til å ha mor i bilen, jeg hadde lyst til å bli kvitt henne.. Jeg hadde lyst til at hun skulle ta toget tilbake*” Kan dette vise til en tilstand av objektivisering av andre, en tilstand som oppstår når kravene over tid overgår de ressursene hun har?

4.4.2 Jeg gjør forandringer

Kari opplever at hun i stor grad opplever å lykkes i arbeidet sitt. Når hun opplever det motsatte, bruker hun tid og krefter på å rette opp feilen noe som gir mestring. Hun vektlegger som Vilde sin psykiske og fysiske styrke. I tillegg viser hun til sine positive egenskaper og erfaringer som begrunnelse for at hun har blitt i jobben lenge. I tillegg er hun den eneste som har fokus på arbeidsmiljøet og støtten hun har her. Hun viser til at hennes erfaringer gjennom årene medfører at hun ikke lenger stiller så strenge krav til seg selv:

”nei.. kanskje det fordi jeg har blitt tryggere på meg sjøl, at jeg får erfaringer, at jeg får ikke gjort noe med det her før i morgen.. at litt sårne ting.. jeg vet ikke.. det har jeg ikke tenkt så mye over, men jeg kan faktisk si på jobben, jo men sånn husker jeg at jeg hadde det, men at det har jeg blitt mye bedre til..(pause) (i forhold til å ikke få sove på natten, min kommentar)”

Hun sier hun i følelsesmessig vanskelige situasjonene håndterer det slik: *... for da går jeg mye...jeg detter litt ut og tenker på det for det om jeg liksom..prøver å ikke gjøre det, så dukker jo ting opp....det er heldigvis ikke hver dag da....* Hun forteller videre at hun har erfart at hun kan bare gjøre en ting om gangen, slik at det hun ikke får gjort må bare ligge.

Kari forteller at hun bruker egen livserfaring både i holdning og praksis. En holdning til at livet er fylt med både medgang og av motgang og at det er nødvendig å bli kjent med seg selv

for å bedre forstå andre. I praksis ved bevisst bruk av egne livserfaringer. Kari tør gjøre det, sier hun fordi: ” *trur jeg at jeg er veldig godt kjent med meg sjøl, og trygg på meg sjøl, sånn at jeg er ikke redd for.*

Lise som er noe yngre enn de andre informantene søker å finne måter å takle arbeids-situasjonen på. Dette har hun gjort ved å ikke være ”*veldig sånn flink pike opplegg*” og har arbeidet med å slappe mer av og stresse mindre. Hun strukturerer også hverdagen på en slik måte at hun ikke opplever det så belastende.

” *(pause) Jeg gjør ikke noe spesielt. Har bare lært meg atte.. jeg juger hvis jeg sier at jeg aldri tar med meg jobben hjem, for atte det blir jo feil, fordi det er jo noen situasjoner.. Du blir jo også litt sånn yrkesskadet da, atte du at det er jobben din, at du får ikke gjort noe når du drar hjem.. Ikke sant. Det er noe å klare å legge fra seg nå låser jeg kontoret, og da må det ligge til i morgen. Jeg får ikke gjort noe mer nå.. Eh.. og hvis at jeg vet at jeg har noe, så sitter jeg heller en time da, så blir jeg ferdig med det (ler), enn åsså...*

Lise forteller også at hun har forsøkt å redusere stresset rundt vanskelige situasjoner ved å ta mindre ansvar for formelle oppgaver, ha mer fokus på samtalene og ved å sette ned tempo. Dette opplever hun er positivt for barna og familiene hun arbeider med. Lise mener det også er viktig å ivareta egen integritet når hun opplever at arbeidsplassen ikke har ivaretatt oppgavene godt nok. Det gjør hun ved å si ifra hva hun mener, hva hun kan og ikke kan overfor viktige andre. Lise beskriver at hun får mange følelsesmessige reaksjoner, men at hun forsøker å redusere disse.

4.4.3 Oppsummering

Som vist i de foregående kapitlene har profesjonen en rekke føringer for hva barnevern-arbeideren skal mestre og jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på dem i dette kapittelet.

Informantene beskriver sine mestringsstrategier på ulikt vis. Felles for alle, bortsett fra Kari som bruker kolleger og arbeidsplass som en måte å redusere belastninger på, er at de er personlig ansvarlig for å finne måter å løse utfordringer og dilemmaer. Dette samsvarer med Solvoll (2000) sine funn om å finne individuelle løsninger på opplevde krav. Slik jeg ser det forklarer de sine mestringsstrategier ved å vise til personlige egenskaper og trossystemer. Det kan virke som om det gir mening for informantene å ha en opplevelse av å lykkes og kjenne

mestring for å kunne utføre et arbeid som medfører mange dilemmaer og emosjonelt belastende oppgaver (Rønnestad, 2005 og Hellesøy, 2002).

Datamaterialet viser likevel en indikasjon om at det foreligger stressfaktorer som henger sammen med at samtalen med barn utfordrer. Informantene uttrykker at de opplever følelsesmessige belastninger, lite sosial støtte og stort arbeidspress. De har stor grad av autonomi i utførelsen av samtalen med barn, som kan være et resultat av gode mestringsstrategier. Individets opplevelse av autonomi i utøvelse av oppgavene og tilbakemeldinger fra andre er faktorer av betydning for stressmestring og positivt for selvfølelsen (Hackman og Oldham, 1959 i Knardahl, 2000, s. 270). Er det slik at informantenes grad av autonomi bidrar til at de holder ut?

Det kan se ut til at mulighet for en objektivisering av andre ved store belastning kan opptre (Berge Mattisen, 2000). Ikke som en vedvarende tilstand, men i gitte kontekster. Dette synes jeg vitner om at presset på barnevernarbeiderne er stort. Slik jeg forstår det, gir det mening for informantene å ha en opplevelse av å lykkes og kjenne mestring for å kunne utføre et arbeid som medfører mange dilemmaer og har emosjonelt belastende oppgaver.

Hva kan være godt med dette, hvis mestringsstrategiene ikke forbruker all energi? De medvirker til å finne en balanse mellom krav og ytelse slik at barnevernarbeiderne ikke blir utslitte og syke. De kan også bidra til at barnevernarbeiderne klarer å forbli i jobben, tilegne seg erfaringer over tid og være en stabil medarbeider for arbeidsgiver og brukere.

Etter en gjennomgang av barnevernarbeidernes fortellinger om deres identitet og påvirkninger på denne, vil jeg nå sammenfatte mine funn i kapittel 4 og reflektere over dem i lys av forskningsspørsmålene.

5. HVA FANT JEG?

I dette avsluttende kapittelet vil jeg søke å sammenfatte de refleksjoner jeg har gjort meg i kapittel 4. Først ved å se på informantenes syn på kunnskap, som jeg betrakter som en del av identiteten. Deretter ved å se på barnevernarbeidernes fortellinger om sosial støtte på arbeidsplassen og hos kolleger. Før en oppsummering vil jeg vise til mine funn basert på informantenes beskrivelser av sin identitet. I oppsummeringen vil jeg gjøre meg noen tanker om hvordan barnevernarbeiderens identitet påvirkes av arbeidsplassen og samsvarer med profesjonsidentiteten. Videre hvordan bruk av mestringsstrategier og refleksjon kan forstås i lys av dette. I siste kapittel vil jeg se på hvilken betydning disse funnene kan ha for videre undersøkelser.

Om kunnskap og kompetanse

FO sine yrkesetiske retningslinjer (2000) legger føringer på forholdet barnevernarbeidere skal ha til kunnskap: ”Barnevernspedagoger...er forpliktet til å holde et høyt faglig nivå. Dette gjelder faglig kunnskap..(s. 5)”. Informantenes forteller i utgangspunktet at de mener å inneha teoretisk kunnskap og kompetanse til å gjennomføre gode samtaler med barna. De opplever mestring og selvillit i disse samtalene. Dette er deres uttrykte teori. Bildet nyanseres gjennom to av informantenes usikkerhet på om de har nok kunnskap og god nok kompetanse. Med unntak av én informant som søker ny kunnskap gjennom teoretisk og praktisk videreutdanning og kurs, synes det å eksistere to fellesnevner ved informantens syn på kunnskap og kompetanse:

- *Personlig egnethet og erfaring* er den viktigste forutsetningen for gode samtaler med barn som skal flytte i fosterhjem.
- Synet på *akademisk kunnskap, videreutdanning og kurs* kan forstås av tre informanter som ”gammel kunnskap i nye klær” og vektlegges i liten grad som vesentlig for praksis.

Standal & al. (2008) viser at utdanningsinstitusjoner enten har hovedvekt på praksis eller teoretisk, akademisk kunnskap i sosialiseringen av nye profesjonsmedlemmer. Det kan i denne studien virke som majoriteten av informantene vektlegger praksis og erfaringer for å bli dyktige samtalepartnere for barn.

Det kan også se ut til at informantenes uttrykte teori, det de sier, og bruksteori, det de faktisk gjør, ikke samsvarer med hensyn til informantenes kunnskapssyn. Selv om informantene uttrykker at teoretisk kunnskap er viktig, kan det se ut til at de i liten grad søker ny kunnskap.

Profesjonen legger føringer for at barnevernarbeiderne reflekterer over egen kompetanse og egen kompetanseutvikling (NOU 2000:12, 2000). En av informantene uttrykte eksplisitt faglig ståsted og to av informantene reflekterte over faglige diskurser de var uenig i. I de andre informantenes fortellinger kan jeg ikke se at refleksjon over eller uttrykt valg av teoretisk eller etisk forståelsesramme forekommer eksplisitt. Synlig refleksjon over hvorvidt etablert teori og kunnskap anses som gyldig i dagens samfunn, kan jeg ikke finne i datamaterialet. Jeg finner imidlertid bruk av kjente forståelsesmåter og praksis i deres fortellinger. Dette kan være en indikasjon på at barnevernarbeidere i stor grad bygger sin praksis på etablert teori fra en modernistisk tradisjon (Stichweh, 2008). Tema ble i ikke utdypet i intervjuet og jeg vil tro at en nærmere undersøkelse vil gi en mer nyansert fremstilling.

I datamaterialet finner jeg at en informant eksplisitt uttrykker mangel på utbytte av fagkunnskap gitt i utdanning om samtaler med barn hun har fått gjennom utdanning, som hos Steinnes (2007). Dette kan som tidligere nevnt i kapitlene 4.2.1 og 4.4 også handle om informantenes tause kunnskap. Alle viser imidlertid til bruk av pedagogiske verktøy og teori om samtaler med barn som er kjent og etablert innenfor barnevernfeltet. Datamaterialet sier også lite om hvordan informantene benytter sin kunnskap og erfaring til å utfordre profesjonens diskurser, selv om flere opplever uenighet med disse.

Slik jeg ser det er det områder der barnevernarbeidernes kunnskapssyn ikke samsvarer med profesjonens føringer. Det kan synes som om teoretisk oppdatering ikke gir mening for informantene, slik profesjonen ønsker. Videre kan det synes som om informantene i liten grad reflekterer over sitt faglige og etiske ståsted og hvorvidt kunnskapen de har tilegnet seg kan anses som gyldig. Dette kan sies å være beskrivende for en side ved barnevernarbeidernes identitet.

Jeg vil nå se på funn knyttet til relasjonen og arbeidsplassens påvirkning på barnevernarbeidernes identitet.

Om sosial støtte og anerkjennelse

Majoriteten av informantene viser liten grad av samhandling med sine kolleger og ledere. De opplever å få lite hjelp, støtte og anerkjennelse og har liten tillit til arbeidsplass og kolleger jf. kapittel 4.3. Det kan synes som om det i liten grad er lagt til rette for felles refleksjon over hverandres praksis og diskurser. Jeg fant følgende opplevelser fordelt på de tre informantene:

- Det er ikke *strukturelt* lagt til rette for samhandling eller refleksjon over praksis og mellommenneskelige forhold på arbeidsplassen. Det finnes ikke møtepunkter annet enn på oppgave- og saksorienterte saker.
- Det er ikke *kultur* for å dele personlige og følelsesmessige sider ved utøvelse av arbeidet
- Det finnes ikke kolleger eller ledere som informantene har *tillit* til og som er personlig eller faglig kvalifisert for å bistå i vanskelige situasjoner
- Det er lite eller *ingen anerkjennelse* å få i forhold til utført arbeid eller på dyktighet i kraft av erfaring og personlighet. Informantene gir mer enn de opplever å motta.
- Kollegaene deler ikke informantenes *faglige ståsted og grunnlagsforståelse*
- Kollegaene beskrives som *instrumentelle* og dette forklares som deres *mestringsstrategi*.

Slik jeg forstår dette, inngår ikke verken positive og sterke relasjoner til kolleger/ledere, oppfattet og tilgjengelig støtte og faktisk støtte i informantenes fortellinger om sin arbeidsplass (Buunk, 1990, i Hellesøy, 2002). Dette innebærer at ulike typer støtte som omsorg, tilbakemeldinger på eget arbeid eller en selv, informasjon om muligheter og hjelp til å løse oppgaver ikke er tilgjengelig, slik jeg fortolker deres utsagn (Hellesøy, 2002). Med en forutsetning om at sosial støtte både er forbyggende, reduserer stress og sykdom, bidrar til bruk av egne ressurser og personlig og faglig utvikling, ser det ut til at informantene likevel opprettholder et positivt bilde av seg selv og bruker sine ressurser (Knardahl, 2000, Hellesøy, 2002 og Seikkula 2000). Mangel på anerkjennelse kan også synes fraværende. Flere opplever at det de gir, ikke står i forhold til det de får (Knardahl, 2000). Det ser ut til at informantene likevel opprettholder en positiv selvopplevelse, til tross for at noen informanter har opplevd krenkelser på arbeidsplassen (Honneth, 2008). Det ser heller ikke ut til at profesjonens føring ved arbeidsmiljøloven (AID, 2006) samsvarer med deres opplevelser.

Kun én av informantene opplever arbeidsstedet som tilrettelagt for ivaretagelse og har tillit og gode samarbeidsrelasjoner med kolleger og leder. I følge henne:

- Er det strukturelt lagt til rette for samtaler av emosjonell, relasjonell og faglig karakter.
- Er leder og kolleger tilgjengelige
- Er det rom for emosjonelle uttrykk
- Er det stor aksept for ulikt faglig ståsted og trossystemer
- Mulighet for å samarbeide to og to i samtaler med barn
- Er det lagt til rette for planlegging og etterarbeid ved vanskelige samtaler med barn

Er hun en bærer av en kultur de andre ikke ville anerkjent på samme måte? Eller har arbeidsstedet klart å ivareta de behov hun som arbeidstaker trenger? Slik hun selv opplever det innfrir arbeidsstedet hennes behov for sosial støtte og anerkjennelse. Hun har flere relasjoner, opplever å ha nære og gode relasjoner, har forventninger og får oppfylt disse (ibid). Slik jeg ser det oppfylder arbeidsstedet arbeidsmiljølovens (AID, 2006) krav om sosial støtte og det ser ut til at det er samsvar mellom Karis opplevelser, arbeidsplassen og profesjonens føringer.

Dette står i motsetning til de tre andre informantene. Her kan det synes som arbeidsplassen i større grad vektlegger det individuelle ansvaret profesjonen sier er tillagt deres rolle (FO, 2005).

Hovedfunnet kan sies å være at med ett unntak, opplever informantene liten grad av sosial støtte og anerkjennelse på arbeidsplassen og ved kollega- og ledelsessamarbeid. Samme forhold gjelder strukturell, kulturell og relasjonell tilrettelegging for refleksive prosesser. De er primært alene om samtalene med barn i forkant og etterkant av samtalene. Jeg vil i oppsummeringen reflektere over hvilke konsekvenser dette kan medføre for deres identitet.

Selvbeskrivelser

I forrige avsnitt viste jeg til relasjonens betydning for konstruksjon av identitet. I dette avsnittet vil jeg se på informantenes beskrivelser av seg selv.

Jeg synes å finne at informantene i utgangspunktet fremstiller sine egenskaper, verdier og holdninger i tråd med profesjonsidentiteten, representert ved Statens Helsetilsyn (2001) sine personlighetsvariabler og FO (2002) sine etiske retningslinjer. De positive fortellinger i den

uttrykte teorien fremstiller informantene med stor grad av mestring og selvtillit i samtale med barn og en opplevelse av samsvar mellom teori og praksis. Fortellingene om følelsesmessige og kroppslige reaksjoner nyanserer denne fremstillingen. Her fremkommer andre opplevelser og annet meningsinnhold som viser personlige omkostninger ved å ivareta profesjonens føringer. Her finnes ulikheter i forhold til *hva* som berører og *hvordan* det oppleves som er mer nyansert enn i de foretrukne fortellingene. Jeg synes å se at følelsesmessige- og kroppslige reaksjoner oppstår i selve samtalen med barn og ved uenighet i forhold til dominerende diskurser. Også andre kontekster enn samtalen med barn berører. Informantenes trossystemer, faglige ståsted, ulike dilemma og forskjellene mellom disse kommer klarere frem.

Etter analyse av informantenes fortellinger om seg selv, har jeg *konstruert* noen begrep jeg synes passer til å beskrive særtrekk ved informantenes identitet. Min tanke med denne inndelingen er et forsøk på å formidle forskjellige konstruksjoner av identitet i den aktuelle kontekst, slik jeg fortolker informantenes historier. Jeg tenker at informantene, og meg selv innbefattet, kan finne gjenkjennelse i alle identitetene. Inndelingen kan også bidra til å se på verdier og kunnskapssyn som kan gjenkjennes i profesjonsidentiteten.

Den **relasjonelle identitet** har fokus på møtet med den andres tro på relasjonens betydning for arbeidet. Møtene med andre gir gode eller smertefulle kroppslige og følelsesmessige reaksjoner. Personene lar seg berøre og berører i samspillet. Et eksempel: *”Det jeg syntes var vanskelig var at jeg hadde ikke forberedt meg på å ta imot historien hans”*. Vi kan stille spørsmål ved om denne form for holdning og praksis er for personlig krevende hvis det ikke finnes muligheter til å bearbeide egne reaksjoner og følelser?

Den **diskursive identitet** setter fokus på sannhetene som styrer det faglige arbeidet og bruker faglige begrunnelser for utøvelse av praksis. Et eksempel: *”..så barn.... de er eksperter på symptomene i familien..De er jo det.. De er symptombærerne”*. Personene reagerer følelsesmessig når andre diskurser bryter med identitetens trossystem. Det er imidlertid et spørsmål om samtale her kan innebære fare for maktmisbruk og bli for rasjonell og ideologisk?

Den **reflekterende identitet** stiller spørsmål ved det personen selv tror på og egne handlinger, i tillegg til å stille spørsmål ved diskurser som styrer holdning og praksis i

profesjonen og reflekterer over dette alene eller sammen med andre. Et eksempel: *.. jeg vet ikke hvordan man oppnår tillit (ler mer) Ehhm... Hva er tillit ja?* Så begynte informantene å reflektere rundt ordet og hennes forståelse av det. En slik væren i verden krever imidlertid kognitive og følelsesmessige evner og kan være personlig krevende og ubehagelig hvis forholdene ikke er lagt til rette for ivaretagelse gjennom samtaler og refleksjoner?

Den **pragmatiske identitet** kan både være relasjonell, diskursiv og reflekterende, men ser pragmatisk på verden. Et eksempel: *"Jeg ville ikke.. og jeg tenkte at det var mere riktig for meg"*. Personen er ikke styrt av ideer, men kan bevege og forandre på holdning og handling hvis argumenter eller situasjoner krever det. Spørsmålet her er om en slik identitet er med på å opprettholde praksiser og verdier som ikke er hensiktsmessige for brukerne.

Informantene uttrykker at samtaler med barn og andre sider ved arbeidet er emosjonelt belastende. Men er det *for* belastende? Det kan synes som om deres mestringsstrategier regulerer fare for overbelastning. Det vil derfor være uheldig å trekke noen entydige konklusjoner ut fra datamaterialet. Det kan imidlertid virke som om informantene er i behov av mestringsstrategier for å regulere opplevd stress.

Slik jeg forstår Gro har hun et sterkt faglig trossystem som bidrar til at hun har skaper en overkommelig arbeidssituasjon. Hun mestrer ved å ha et sterkt trossystem. Lise unngår å utføre oppgaver og forandrer holdning til arbeidsstedet, som gjør at hun ikke lenger forblir den pliktoppfyllende barnevernarbeider hun har vært. I tillegg handler hun ved å strukturere oppgaver slik hun synes selv er best. Kari og Vilde opplever at erfaring og personlig styrke gjør at de mestrer hverdagen og følelsesmessige utfordringer. Begge beskriver også at de løser utfordringer ved intrapsykiske strategier ved å omgjøre følelsesmessig vanskelige situasjoner om til positive og hensiktsmessige tanker og handling (Lazarus, 1993 i Hellesøy, 2002). Informantenes mestringsstrategier vitner om at det foreligger belastende faktorer i krav fra omgivelsene som overgår egne ressurser (Knardahl, 2000). Det kan synes som om objektivisering av brukere og kolleger fremkommer i gitte kontekster, uten at jeg vil konkludere med at dette skjer jevnlig. Utbrenthet og objektivisering oppstår som sagt hvis stress og store belastninger over tid fremkommer, og mestringsstrategiene ikke fungerer godt nok. (Berge Matthiesen, 2000)

Som et utgangspunkt hadde jeg forutsatt sosial støtte som faktor kunne redusere stress og belastninger. Som vist i forrige avsnitt, fant jeg at dette kun gjaldt en av informantene. Hva kan det bety? Er det slik at majoriteten av informantene i denne studien lever i en kronisk tilstand av emosjonell belastning i og med at kollegial og sosial støtte ikke synes å redusere belastninger på arbeidsplassen? Olaussen & Skaar (2007), finner i sin studie at sosial støtte ikke er virksomt, men snarere har en negativ effekt ved store emosjonelle belastninger, se kapittel 4.3. Jeg tenker barnevernarbeidere i større grad enn mange andre hjelpeprofesjoner personlig utsettes for valg, emosjonelle belastninger og etiske dilemma og at det kan være at belastningene er større enn det som uttrykkes i det offentlige rom (Glasø, 2002).

4.5.1 Alene eller sammen? En oppsummering

Det jeg til nå synes å ha funnet, er at majoriteten av barnevernarbeiderne synes å være privatpraktiserende barnevernarbeidere. Når jeg benytter begrepet privatpraktiserende om informantenes identitet og utøvelse av praksis, er dette et forsøk på å beskrive hvordan jeg opplever informantenes fortellinger om sin hverdag i en gitt kontekst. De arbeider alene og er alene om ansvaret for å ivareta oppgaver, egne og andres følelser og vanskelige valg. Deres valg av teoretisk ståsted og etiske føringer synes også å være overlatt til dem selv i stor grad.

Jeg er usikker på om informantene ønsker denne autonomien eller om det er et resultat av manglende strukturelle, kulturelle og relasjonelle rammer, slik at egen ivaretagelse blir fokus. Samtidig er det viktig å stille spørsmålet om privatpraksisen også kan omhandle barnevernarbeidernes kamp for sin rett til valg av faglig ståsted og utøvelse av sin praksis basert på sine diskurser? Det kan være at denne løsningen er mer personlig hensiktsmessig og gir mening for barnevernarbeiderne. Utvikling av profesjonsidentitet gjennom symbol-fellesskap på arbeidsplassen synes ikke å være benyttet, slik Heggen (2008) viser til i kapittel 2. Dette med unntak av én av informantene. Det kan imidlertid være forhold utenfor arbeidsplassen der tilhørigheten er sterkere enn til profesjonen.

Funnene viser at majoriteten av informantene ikke opplever det meningsfylt å samarbeide med sine kolleger og at arbeidsplassen tilbyr lite sosial støtte og anerkjennelse.

Dette med ett unntak. Nylehn (2002) viser til at stressfaktorer kan bidra til å opprettholde en livsverden som medfører konsekvenser både for barnevernarbeiderne og brukere. Han viser til at store belastninger kan medføre selvrettferdighet, avvisning av andre virkelighets-

forståelser og valg av symbolske fellesskap (ibid, s.59 og Heggen, 2008). Dette vil medføre at barnevernarbeiderne *opprettholder* sine holdninger, verdier, valg og praksiser for å ivareta sin identitet. Dette kan igjen utelate tilfang av ny kunnskap, nye praksiser og nye forståelser i deres arbeid som igjen kan gå ut over barn og familier. Slik jeg ser det kan også dette bli resultatet hvis barnevernarbeiderne ikke ivaretas av et fellesskap eller velger å stå utenfor et fellesskap. Slik jeg forstår informantenes fortellinger, legges det lite til rette for ivaretagelse faglig, relasjonelt og emosjonelt og deres privatpraksis kan ses som en reaksjon på dette.

Slik jeg forstår majoriteten av informantenes tilknytning og tilhørighet til profesjonen kan det virke som om informantene i større grad enn profesjonen styrer barnevernarbeideres tenking og praksis. Fagutøvelsen blir personliggjort. Personlig tenking og personlig erfaring kan bidra til at barnevernarbeidere utvikler egne diskurser som i liten grad samsvarer med profesjonsidentitetens diskurser? Dette medfører lite samsvar med profesjonidentitetens eksterne føring og tilhørighet til profesjonen (Heggen 2008). Gro sitt utsagn kan si noe om det jeg tenker er informantenes opplevelse av tilhørighet:

...så blir det en slags håpløshet.. av.. men i dette her, vi prøvde jo å snakke om det.. denne håpløsheten som vi av og til kan.. hjelpesløsheten...av at du stanger mot et system..

Systemet er her er profesjonen de selv er en del av. Jeg stilte i kapittel 4.3.4 spørsmål om hvorvidt informantene tilpasser seg, kasserer eller redefinerer profesjonsidentiteten og de rådende diskurser.

Slik jeg forstår det er det samsvar mellom profesjonsidentitet og Karis identitet, med unntak av hennes kunnskapssyn. Gro synes å ta avstand til profesjonsidentiteten, mens Vilde og Lise ser ut til å tilpasse seg denne, men på egne premisser. Vildes syn på kunnskap samsvarer imidlertid bedre med profesjonsidentiteten enn de andre. Med dette som bakteppe, ser det ut til at ingen av informantene tilpasser seg profesjonsidentiteten eller føler tilhørighet med denne fullt ut. Det samme kan sies om tilhørighet til arbeidsplassen.

Det kan virke som om informantenes selvrefleksivitet er knyttet til hvordan de skal beskytte seg og skape sin egen identitet innenfor den kontekst de lever i. Dette samsvarer med Giddens (1991) tese om at dette er en nødvendig forutsetning for å klare å orientere seg i vårt samfunn.

Datamaterialet viser at de er mindre selvrefleksive i forhold til belyse sine personlige diskurser, sine praksiser og seg selv i fellesskapet de tilhører, slik Løvlie Schibbye (2002) vurderer som nødvendig for å bli en god praktiker. Den refleksive identitet er slik jeg ser det mer fraværende enn de andre identiteter. Refleksjon med andre ser også ut til å være fraværende, med unntak av Kari. Dette kan omhandle mangel på tilrettelegging for denne type refleksjoner på arbeidsplassen.

Det kan se ut til at profesjonsidentitetens føringer på hva barnevernarbeidere bør være og skal kunne, ikke alltid samsvarer med det informantene er enige i, ønsker, klarer eller synes de har forutsetninger for å være eller kunne. Slik jeg ser det reflekterer og problematiserer barnevernarbeiderne i liten grad disse temaene og det ser ut til at det er mangel på tilrettelegging for denne type refleksjoner på arbeidsplassen. Datamaterialet sier lite om deltakelse i det offentlige rom, gjennom aktiv deltakelse i forhandlinger om diskurser.

Etter denne oppsummeringen av mine funn, ser jeg at det er flere områder det kan være ønskelig å belyse mer grundig.

4.5.2 Hvilken betydning kan det ha for fremtidig forskning og utvikling?

Profesjonsidentitet endres gjennom kamp og forhandlinger om diskurser og påvirker profesjonsutøverens identitet. Gjennom forhandlinger i gitte historiske kontekster om hvilket kunnskapssyn, hvilke verdier og praksiser som gir status og anses som *de riktige*, kan etablerte diskurser endres (Fauske 2008). Nye diskurser krever nye ferdigheter og forståelser om hvem barnevernarbeiderne *bør* være og skal inneha av kunnskap.

Denne studien har valgt å se på flere forhold ved barnevernarbeidernes opplevelser i samtaler med barn som skal flytte hjemmefra. Det er derfor flere områder som jeg tenker kan være interessant å se nærmere på. Jeg har valgt ut noen tema jeg er mest opptatt av. Hvilke konsekvenser kan forholdet mellom uttrykt teori og bruksteori medføre for individ, arbeidsplass og brukere? Forhold som omhandler strukturell, kulturell og relasjonell ivaretagelse av barnevernarbeidere er et annet tema jeg synes kunne vært interessant å se på. I denne studien ser vi at én av informantene opplever å bli godt ivaretatt. Dette kan gi indikasjoner på at det er mulig å få gode rammer for praksis. Avslutningsvis ville det vært

interessant å se hvilke konsekvenser det kan ha for brukerne, når det er stor avstand mellom barnevernarbeidernes identitet og profesjonsidentiteten.

Denne undersøkelsen har gitt meg mulighet til innsyn og læring om flere tema. Temaene er mange og sammenhengene komplekse. Det er også undersøkelsens svakhet slik jeg ser det. Faren for å trekke for raske konklusjoner er tilstede. Jeg har valgt en bred fremstilling og dette går også på bekostning av en grundigere og mer nyansert analyse enn denne studien gir. Jeg håper imidlertid temaene og refleksjoner rundt informantene livsverden kan være til nytte for interesserte og for fremtidige undersøkelser.

LITTERATURLISTE

VEDLEGG

Vedlegg 1: Informasjonsbrev av 219.04.08

Vedlegg 2: Mal for en historie

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Vedlegg 4: Intervjuguide

LITTERATURLISTE

Alvesson, M. og Sköldberg, K. (2008): *Tolkning och reflektion – vetenskapsfilosofi og kvalitativ metod*. Lund og Stockholm: Författerne och Studentlitteratur

Andersen, T. (2004): *Reflekterende processer*. København, 2. utg. Dansk psykologisk forlag,

Anderson, H. (2003): *Samtale, sprog og terapi – et postmoderne perspektiv*. København Hans Reitzels Forlag

Anderson, H. & Goolishian H.A. (1992): *Från påverkan til medverkan – terapi med språkssystemisk synsätt*. Stockholm: Bokforlaget Mareld

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), (2006): *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) av 01.01.06*: Sist endret 09.01.2009. URL: <http://www.lovdata.no/all/nl-20050617-062.html> (lest 04.02.09)

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) (2000): NOU 2000:12 (2000): *Barnevernet i Norge*, kapittel 5, "Barnevernets verdigrunnlag", (sist oppdatert ikke oppgitt). URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2000/NOU-2000-12/6.html?id=117357> (lest 04.08.08)

Barne- og likestillingsdepartementet (1992), *Lov om barneverntjenester (barnevernloven)* av 17. juli 1992 nr. 100, sist endret 30.05.2008

Barne- og likestillingsdepartementet (2002), *Retningslinjer om saksbehandling i barneverntjenesten* av 22.04.2002, Rundskriv Q-1036, Saksforberedelser ved enkeltvedtak, Forhåndsvarlig, (sist endret ikke oppgitt) URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv/2002/Retningslinjer-om-saksbehandling-i-barneverntjenesten/4.html?id=279201> (lest 04.10.08)

Bengtsson, J. og Løkken, G. (2004): Maurice Merleau-Ponty: Kroppens verdslighet og verdens kroppslighet. I: *Pedagogikkens mange ansikter – Pedagogisk idèhistorie fra antikken til det postmoderne*. Steinsholt, K. og Løvlie, L. (red.) Oslo: Universitetsforlaget AS, s. 555-570

Berge Matthiesen, S. (2000): Ildsjeler brenner ikke evig – om utbrenthet i arbeidslivet. I: *Det gode arbeidsmiljø*. Einarsen, S. og Skogstad, A. (red). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 287-312.

Bjartveit, S. og Kjærstad, T. (1996): *Kaos og kosmos – Byggesteiner for individer og organisasjoner*. Forfatterne og Kolle Forlag

Bruner, J. (1999), *Mening i handling*, Århus, Forlaget Klim

DeJong, P. og Kim Berg, I. (2005): *Løsningsskapende samtaler*. Oslo: Gyldendal Akademisk
Eatough, V. og Smith, J.A &. (2008), Interpretative Phenomenological Analysis. I: *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology*. Willig C. og Stainton-Rogers, W. (red). London: Sage Publications Ltd., s. 179 -194.

Fauske, H., Kollstad, M., Nilsen, S., Nygren, P. og Skårderud, F. (2005): Profesjonelle handlingskompetanser – utakter mellom utdanning og yrkespraksis. I: *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*. 05 (06), s. 461-476.

Fischer, G. og Sortland, N. (2001): *Innføring i organisasjonspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget. 3. utg.

FO (2002): *Yrkesetisk Grunnlagsdokument for Barnevernpedagoger, Sosionomer og Vernepleiere*. Vedtatt på kongress 20-22. november 2002.

Fog, J. (2001) *Med samtalen som utgangspunkt – det kvalitative forskningsinterview*. Viborg: Akademisk forlag

Giddens, A. (1991): *Modernity and Self-Identity – Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press

Giddens, A. (1984): *The Constitution of Society*, Cambridge: Polity Press

Glasø, Lars (2002): Emosjoner i organisasjoner og ledelse. I: *Ledelse på godt og vondt – effektivitet og trivsel*. Skogstad, A. og Einarsen S. (red). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 101-124.

Guba, E.G. og Lincoln, Y.S (1994): Competing Paradigms in Qualitative Research. I: *Handbook of Qualitative Research*. Denzin, N.K. og Lincoln, Y.S. (red). Thousand Oak, California, Sage Publications, Inc."

Heggen, K. (2008): Profesjon og identitet. I: *Profesjonsstudier*. Molander, A. og Terum, L.I., (red.). Oslo: Universitetsforlaget, s. 321-331

Hellesøy, O.H. (2002): Stress og mestring hos ledere. I: *Ledelse på godt og vondt – effektivitet og trivsel*. Skogstad, A. og Einarsen S. (red). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 311-330

Hoffman, L. (1987): La oss legge makt og kontroll bak oss: Mot en ”2. ordens” systemisk familieterapi. I: *Fokus på familien*, 87 (03) ss. 129-145

Honneth, A. (2008): *Kamp om anerkjennelse – om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax Forlag A/S

Haavind, H. (1999): På jakt etter kjønnede betydninger. I: *Kjønn og fortolkende metode – metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Haavind, H. (red.). Oslo. Gyldendal Akademisk

Høyskolen I Oslo (2008): Fagplan for bachelorstudiet i barnevern for studieåret 2008/2009. Godkjent 29.03.2000, sist endret 18. juni 2008. URL: <http://www.hio.no/content/view/full/714554>, lest 28.11.08.

Jensen, P. (2008): *The Narratives Which Connect... A qualitative Research Approach to the Narratives which Connect Therapists' Personal and Private lives to their Family Therapy Practices*. London: University of East London in conjunction with the Tavistock Clinic, Doctorate of systemic Psychoteraphy

Knardahl, S. (2000): Arbeid, stress og helse. I: *Det gode arbeidsmiljø*. Einarsen, S. og Skogstad, A. (red). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 263-286

Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Lundby, G. (1998): *Historier og terapi – Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Oslo: Tano Aschehoug

Løge, A.K. (2009): *Narrativ terapi*. Forelesningsnotat om narrativ teori. Gjengitt etter tillatelse fra foreleseren.

Løvlie Schibbye, A-L.(2002): *En dialektisk relasjonsforståelse i psykoterapi med individ, par og familie*. Oslo: Universitetsforlaget

Molander, A. og Terum, L.I. (2008): *Profesjonsstudier – en introduksjon*. I: *Profesjonsstudier*. Molander, A. og Terum, L.I., (red.). Oslo: Universitetsforlaget, s. 13-27.

Neumann, I.B (2001): *"Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse"*, Bergen: Fagbokforlaget

Nylehn, B.(2002): Kan profesjonelle samarbeide?. I: *De profesjonelle*. Nylehn, B. og Støkken, M. (red.). Oslo: Universitetsforlaget

Olaussen, I.M & Skaar, E. (2007): *"Veiledning og kollegial støtte – betydning for utbrenthet blant nyutdannede psykologer?"*, Bergen: Universitetet i Bergen, Det psykologiske fakultet. Hovedoppgave profesjonsstudie.

Raaheim, A. (2000): Mellommenneskelig kommunikasjon. I: *Det gode arbeidsmiljø*. Einarsen, S. og Skogstad, A. (red). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 121-166

Sakken Olsen, T.(06.01.09): Mangler kompetanse. *Dagbladets nettside*. URL: <http://www.dagbladet.no/kultur/2009/01/06/560781.html>

Seikkula, J. (2000): *Åpne samtaler*. Oslo: Jaakko Seikkula og Tano Aschehoug.

Smeby, J-C. (2008): *Profesjon og utdanning*. I: *Profesjonsstudier*. Molander, A. og Terum, L.I., (red.). Oslo: Universitetsforlaget, s. 87-102.

Smith, J.A & Osborn, M (2008), Interpretative phenomenological analysis. I: *Qualitative Psychology, a practical Guide to Research Methods*. Jonathan Smith (red). London: Sage Publications Ltd., s. 53 – 80.

Solvoll, M.A (2000): *identitet, autonomi og profesjonell utvikling – psykologer i pedagogisk-psykologisk tjeneste*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Avhandling til graden Doctor Rerum Politicarum

Standal, Ø., Heggen, K. og Johannesdottir, H. (2008): Lærarperspektiv på kvalifisering av "den gode sosialarbeidar". I: *Fontene Forskning*, 08 (01), s. 4-17.

Stang, E. (2007): *Fremstillinger av barnevern i løssalgspresen. En innholdsanalyse av artikler om barnevern*. I: NOVA rapport 07 (7)

Statens Helsetilsyn (2001), Kompetansebehov i psykisk helsevern. I: Utredningsserien, 2001 (4).

Steinnes, G.S. (2007): *Vilkår for profesjonell identitet – danning av profesjonell identitet som førskulelærer i eit lekmannsprege og tradisjonelt arbeidsfelt*. Oslo: Universitetet i Oslo, Utdanningsvitenskapelige fakultet, Masteroppgave i pedagogikk.

Stern, D.N. (2000): *Spædbarnets interpersonelle verden – et psykoanalytisk og utviklingspsykologisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag A/S

Stichweh, R. (2008): ”Profesjoner i systemteoretisk perspektiv, I: *Profesjonsstudier*. Molander, A. og Terum, L.I., (red.). Oslo: Universitetsforlaget, s. 386-396

Store norske leksikon (2009): *Realisme*, kvalitetssikret artikkel, snl.no, URL: <http://www.snl.no/realisme/livssyn>, (lest 5.01.09)

Strømfors, Gus (2004): *Taus kunnskap – faglig refleksjon over egen praksis. En metode for å utvikle gode læringsarenaer*. I: Et samarbeidsprosjekt mellom: Rusmiddeletaten, Kirkens Bymisjon, Vox og høgskolen i Oslo. Oslo: Rusmiddeletaten

Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002), Det kongelege Barne- og Familiedepartement. *Om barne- og ungdomsvernet*.

Tranøy, K.E., (sist oppdatert 15.03.09) Kvalitetssikret artikkel. Store norske leksikon, snl.no, URL: <http://www.snl.no/humanisme> (lest 20.03.09)

Thagaard, T. (2003): *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget. 2. utgave.

Thornquist, E. (2003): *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Wadel, C. (1991), *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Oslo: Seek

Utdannings- og Forskningsdepartementet (2005): *Rammeplan og forskrift for 3-årig barnevernspedagogutdanning av 01.05.2005*: URL: (http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/pla/2006/0002/ddd/pdfv/269385-rammeplan_for_barnevernspedagogutdanning_05.pdf, (lest 04.12.08)

Wie Torsteinsson, V.(2000). Perspektiver på selvbegrepet. I: *Samspill og selvopplevelse – nye veier i relasjonsorienterte terapier*. Johnsen, A., Sundet, R og Wie Torsteinsson, V. (red.), Oslo: Forfatterne og Tano Aschehoug, s. 36-54

Wie Torsteinsson, V.(2000). Intersubjektivitet som filosofisk og psykologisk begrep. I: *Samspill og selvopplevelse – nye veier i relasjonsorienterte terapier*. Johnsen, A., Sundet, R og Wie Torsteinsson, V. (red.), Oslo: Forfatterne og Tano Aschehoug, s. 55-71.

Ølgaard, B. (2001): *Kommunikation og økonomentale systemer ifølge Gregory Bateson*. Viborg: Akademisk Forlag AS og Bent Ølgaard, 2. udgave,

White, M. (2006): *Narrativ Teori*. København: Hans Reitzels forlag

Aadland E. (2001): *Etikk for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Det Norske Samlaget. 3. utgave.

VEDLEGG 1

Heidi Larsgaard
Svend Foynsgt. 1
3126 TØNSBERG
Mob.: 92 69 00 32
E-post: heidi@linnea-ks.no

Tønsberg 21. april 2008

Til: Gunhild Hals

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I EN UNDERSØKELSE OM:

“Barnevernarbeideren i samtale med barn- og unge ved fosterhjems plassering – Opplevelser fra barnevernarbeiderens ståsted”

Mitt navn er Heidi Larsgaard. Jeg er utdannet barnevernspedagog og familieterapeut og er for tiden student ved Diakohjemets Høyskole på Master i familieterapi. Daglig arbeider jeg med forsterkede fosterhjem i en privat organisasjon, der jeg har ansvar for oppfølging og veiledning på vegne av barneverntjenesten. Som en del av masterstudiet, skal jeg skrive en oppgave basert på en undersøkelse om et område jeg er opptatt av. Derfor denne henvendelsen.

Jeg har arbeidet på barnevernkontor i flere år, blant annet med fosterhjems plasseringer, og mitt tema har bla. sin bakgrunn i disse erfaringene. Å fortelle barn at de skal plasseres i fosterhjem er en del av de oppgavene som tillegges barnevernarbeidere. Min erfaring er at dette er en utfordrende oppgave, og det er lite skrevet om hvordan barnevernarbeideren opplever disse samtale. Jeg er også opptatt av hva vi barnevernarbeidere tenker om barns deltakelse og forståelse av sin livssituasjon, generelt og ved en fosterhjems plassering.

Mitt ønske er å bidra til mer kunnskap og økt forståelse for både barnevernarbeideres situasjon og for fosterbarnet og dets familie. I min undersøkelse er jeg opptatt av å få frem ulike erfaringer og ulike syn, da jeg tenker at det ikke finnes en forståelse eller opplevelse som skal gi svar på det hele.

Jeg ønsker derfor å intervju erfarne barnevernarbeidere og få frem deres tanker, følelser og handlinger om ovennevnte tema. Som et utgangspunkt for en samtale har jeg et ønske om å ta utgangspunkt i en konkret samtale, der du har fortalt et barn/en ungdom om at han/hun skal i fosterhjem, og der du hadde en god opplevelse og gode erfaringer med gjennomføringen av denne/disse samtale. Overskriften på denne historien har jeg kalt: **”En gang jeg lyktes...!”** Har du ønske om en annen overskrift, er det helt fint. Jeg har vedlagt et ark med

denne overskriften, der du kan nedtegne for hånd eller på data din historie. Du kan sende den pr. post eller på e-post til meg, helst innen fem dager før vår samtale.

Undersøkelsen omhandler en samtale mellom deg og meg på ca. 1 - 1 ½ time på et egnet sted for deg, der vi kan være uforstyrret. Samtalen vil bli tatt opp på bånd og transkriberes. Det vil foreligge en samtykkeerklæring som omhandler forvaltning av informasjonen som blir gitt. Det er mulig å trekke seg fra undersøkelsen når som helst og båndet vil bli makulert når undersøkelsen er avsluttet. Det vil kun være meg som kjenner til din identitet. Intervjuet vil bli anonymisert og gjennomgått av meg og min veileder, Anne Øfsti, på Diakonhjemmets høyskole. Er det ønskelig kan det transkriberte intervjuet oversendes for gjennomgang av deg.

Er du interessert i å delta på undersøkelsen, ber jeg deg om å kontakte meg så fort som mulig på:

Mobil: 92 69 00 32 eller

E-post: heidi@linnea-ks.no

så tar jeg kontakt med deg for en avtale. Er det spørsmål eller annet du ønsker, så kontakt meg på samme nummer og e-post.

Med vennlig hilsen

Heidi Larsgaard

VEDLEGG 2

Navn:

Dato:

(Fortell om en samtale med et barn/ungdom der tema omhandlet informasjon om at barnet/ungdommen skulle flytte i fosterhjem. Skriv ned dine tanker, følelser og andre ting du opplevde var viktig i denne samtalen)

”EN GANG JEG LYKTES....”

VEDLEGG 3

SAMTYKKE ERKLÆRING

For deltakelse i undersøkelsen:

”Barnevernarbeideren i samtale med barn og unge ved fosterhjemsplasseringer – Opplevelser fra barnevernarbeiderens ståsted”

Navn på ansvarlig

for undersøkelsen: Heidi Larsgaard

Tlf.: 92 69 00 32

E-post: heidi@linnea-ks.no

Jeg, _____ samtykker til følgende punkter:

1. Jeg samtykker til å være deltaker i denne undersøkelsen.
2. Jeg kan trekke meg fra deltakelse når jeg måtte ønske, uten begrunnelse, og uten at det får konsekvenser juridisk eller på annen måte.
3. Jeg har lest informasjonsskrivet, datert 9. februar 2008 og er kjent med formålet med undersøkelsen.
4. Jeg godkjenner at intervjuet vil bli tatt opp på bånd, og at dette båndet vil bli makulert etter at undersøkelsen er ferdigstilt.
5. Mitt bidrag vil bli anonymisert og min identitet vil ikke bli gjort kjent i den ferdigstilte undersøkelsen.

Navn på deltaker

Dato

Heidi Larsgaard
ansvarlig

Dato

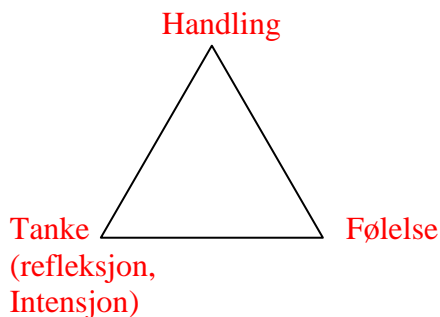
VEDLEGG 4

INTERVJUGUIDE

Innledning

- Introdusere meg selv og studiet jeg går på, samt min profesjonelle bakgrunn
- Gjenta formålet med undersøkelsen og problemstillingen som gitt i introduksjonsbrevet – presisere samtaler med barn som skal flytte i fosterhjem.
- Om det er noen spørsmål i den forbindelse?
- Hva det er som gjør at informanten er valgt
- (Lese opp historien vedkommende har skrevet)

Opplevelser og erfaringer med slike samtaler (utgangspunkt i historien de har skrevet):

1.

- a) Hvordan opplevde du skriveprosessen?
- b) Hva har du tenkt i ettertid om hvorfor du valgte akkurat denne historien?

2.

- a) Hva tenker du denne historien forteller om med hensyn til:
 - Situasjonen (kontekst – vanskelig/lett, foreldre, dramatisk, styrt)
 - Relasjonen (lang-kort)
 - Egnerfaring fra lignende situasjoner (profesjonell-privat)
 - Selvoppfatning (attribusjon)
 - Kunnskap om slike situasjoner (fagbakgrunn)
 - Strukturelle forhold (rammene for samtalen, forhold arbeidsplass, tid)
- b) Hva utmerker seg som der hvor fortellingen blir en god historie?
- c) Er det andre lignende historier hvor det ikke gikk som dette?
- d) Hva var det med denne/disse historiene som var forskjellig mht. til:
 - Situasjonen (kontekst – vanskelig/lett, foreldre, dramatisk, styrt)
 - Relasjonen (lang-kort)
 - Egnerfaring fra lignende situasjoner (profesjonell-privat)
 - Selvoppfatning (attribusjon)
 - Kunnskap om slike situasjoner (fagbakgrunn)

- Strukturelle forhold (rammene for samtalen, forhold arbeidsplass, tid)

3.

- Kan du fortelle mer om forskjellen på opplevelsene?
 - Handling
 - Tanke (refleksjonene)
 - Følelsene (ord og begreper)
- Hva er du mest opptatt av når du skal ha disse samtalene?
- Har du noen tema eller dilemma som du ofte tenker på eller opplever i denne type samtale?
- Har du noen tanker om hvordan din egen historie virker inn:
 - I forhold til egen barndom
 - Som barnevernspedagog
 - Som voksen omsorgsperson

Forståelse av barn sin deltakelse - Barneperspektiv

- Den uavhengige variabel (tatt-for-gitt kunnskap/objektiv forskning) og – ”voksne vet best” perspektivet*
- Barn som subjekt med tanker, følelser, meninger og en egen opplevelsesverden som selv har en oppfatning av hva som vil være best (NOU nr. 2000/12).*
- Barn som avhengige deltaker med rett til beskyttelse, omsorg og deltakelse – samtidig*

(Kopperud, 2007)

- Hvilke erfaringer og opplevelser har du av barns deltakelse i slike samtaler? Og hva mener du om barns deltakelse?
- Hva velger du å legge vekt på når du skal forberede deg på en slik(e) samtaler?
 - foreldre med eller ikke med, evt. andre viktige personer?
 - Relasjon til barnet
 - Barnets alder
 - Verktøy (tegnesaker, lekesaker o.a.)
 - Hvor mye du vet om hvor han/hun skal bo
 - Hvor mye de skal få være sammen med foreldrene etter flytting
 - Følelsesuttrykk fra barna – hvordan møte dette?
 - Hvordan romme egne følelser
 - Struktur på samtalen
 - Er dere to?
 - Hvilke begrunnelser som skal gis – hvor tydelige og hvor mye?
 - Vitende eller ikke-vitende posisjon? I forhold til hva?
 - Mening for barnet (En historie som skaper mening)
- Hva mener du disse barna trenger av deg i en samtale(r) som denne/disse?

Oppsummering Er det noe mer du ønsker å si?